
Egil Magne Hovdenak :

N E T T V E R K B Y G G I N G
SOM GRUNNLAG FOR EN OPPLYST OG ENGASJERT,
KRITISK OG KONSTRUKTIV OPINION

Oppsummering av 21 års erfaring i offentlig informasjon om
utviklingsspørsmål, utviklingsland og utviklingssamarbeid

KOMMUNIKADESTIPENDET 1992

INNHOOLD

FORORD	3
INNLEDNINGSBOLK	5
1. Hovedmål for studien	6
2. Frivillige organisasjoner som statens samarbeidspartnere	7
3. Noen nøkkelbegrep fra studien	12
4. Kjeldemateriale	18
HOVEDBOLK	19
DEL 1 HOVEDSTRATEGIEN	20
Det politiske grunnlaget: 4 stortingsmeldinger 1971 - 1986	
DEL 2 SAMARBEIDSMODELLER OG RESULTATER	29
Målgrupperetting	29
Spredningseffekt	32
Informasjonsfrihet og debatt	32
Vegen ble til mens vi gikk	33
Strategidokumentet av 1990	35
Virksomhetsplan 1990	39
Ambisjonsskisse 1991	54
Resultater / Presentasjon av org.	55
Omorganisering og omlegging	65
Ressursgruppa 1992	69
Behov for sterkere samarbeid	76
DEL 3 PROBLEMSTILLINGER OG ERFARINGER	79
Målgruppe og nettverk	79
Folkeopplysning og faktainformasjon	80
Helhet og sammenheng	80
Medarbeider eller kanal	82
Det indre nettverket	82
Det ytre nettverket	83
Kultur og utvikling	83
Informasjonsfrihet og troverdighet	85
Integritet og lojalitet	86
Kommunikasjon er tovegskontakt	87
Omorganiseringssyndromet	87
Organisasjonenes rolle i demokratiet	88
DEL 4 OVERFØRINGSVERDI av samarbeidsmodellen til andre samfunnsområder	90

FORORD

I 1992 ble jeg tildelt KOMMUNIKADE-STIPENDET av Forum for offentlig informasjon, Statens informasjonstjeneste og Kommunenes Sentralforbund. Jeg er takknemlig for den muligheten dette har gitt meg til å fordype meg i det omfattende kildematerialet jeg har samlet i løpet av 21 års tjeneste i NORADs informasjonskontor, der jeg var ansvarlig for samarbeidet med de frivillige organisasjonene. Bare et konsentrat av det som har mest allmenn interesse kan tas med i denne studierapporten.

Hovedtemaet for studien er nettverkinformasjon gjennom et samarbeid mellom en offentlig institusjon (NORAD) og frivillige organisasjoner. Arbeidet har først og fremst tatt sikte på å legge fram et materiale som kan bli til nytte i det framtidige samarbeidet mellom NORADs informasjonskontor og organisasjonene. Forhistorien kan være en nyttig bakgrunn for nye medarbeidere både i NORAD og i organisasjonene. Den kan vel også gi enkelte "gamle" noe å reflektere over.

Jeg håper også at erfaringene kan være til lærdom og nytte for andre som har tilknytning til offentlig informasjon, enten de er offentlig ansatte eller medarbeidere i frivillige organisasjoner. Nettverkmodellen bør kunne danne mønster på mange samfunnsområder. Dette har jeg forsøkt å drøfte i siste delen av denne rapporten, **DEL 4 OVERFØRINGSVERDI**.

Det er lagt stor vekt på å gi ei fyldig oversikt over de politiske dokumentene som danner premisene fra statens side for organiseringa av informasjonsvirksomheten i NORAD. Likedan har jeg sett det som viktig å presentere synspunkter fra representanter for organisasjonene. Det er de som står nærmest målgruppene, og som dermed har størst innsikt på det praktiske planet. Tilsammen gir dette stoffet et bilde av partenes felles interesser og grunnlaget for samarbeidet.

Informasjonsvirksomheten i NORAD har vokst og endret seg gjennom en kontinuerlig prosess der medarbeiderne har erfart seg fram til ordninger og metoder i samsvar med retningslinjer og mål. Målgruppeorientering og nettverkinformasjon var grunnlaget for oppbygginga av et vidstrakt kontaktnett i løpet av to tiår. Sektorstrukturen i kontoret var bygd på prinsippet om inndeling etter målgrupper. Kontakten med presse, skole og organisasjoner fungerte etter nettverkmodellen. Resultatet var et desentralisert riksdekkende folkeopplysningsarbeid i samarbeid med frivillige medarbeidere.

Egne erfaringer, observasjoner og tanker har jeg prøvd å sette inn i en større sammenheng, sammen med andres erfaringer og synspunkter. Gjennom en tjueårsperiode tar du imot impulser fra mange mennesker. Jeg har grunn til å takke kolleger og samarbeidspartnere for vennskap og lærdom.

Oversikt over innholdet:

DEL 1 HOVEDSTRATEGIEN har fyldige utdrag av de fire stortingsmeldingene som inneholder det politiske grunnlaget og retningslinjene for informasjonsvirksomheten. Disse meldingene trekker opp et vidt perspektiv, der bakgrunnsinformasjon om forholdene i utviklingsland danner utgangspunktet for et bredt folkeopplysningsarbeid.

DEL 2 SAMARBEIDSMODELLER gjør rede for hvordan informasjonskontoret gradvis har bygd opp nettverket av samarbeidsorganisasjoner. Denne delen inneholder også en omfattende dokumentasjon fra strategidokument og virksomhetsplan, (1990-91) som gir et godt inntrykk av filosofien og prinsippene som ligger til grunn for organiseringa av informasjonskontoret og den praktiske gjennomføringa av opplysningsvirksomheten.

For å dokumentere den videre oppfølginga etter at jeg avsluttet tjenesten våren 1992, har jeg også tatt med utdrag av en rapport utarbeidet av ressursgruppa NORAD oppnevnte i 1992 og en rapport fra koordinator for rammeorganisasjonene i 1993. Disse dokumentene danner kjernen i det materialet jeg har valgt å sitere. Disse dokumentene stadfester etter min mening de politiske retningslinjene fra Stortinget og informasjonsmedarbeidernes erfaringer. Foruten de nevnte kjeldene ligger en rikholdig faglitteratur og stoff fra dagspresse og tidsskrifter til grunn for mine egne refleksjoner.

Det har ikke vært til å unngå å ta opp en del kritiske synspunkter i dette arbeidet. Jeg har sterke motforestillinger til omorganiseringa av informasjonskontoret og måten den har vært gjennomført på. Dette blir behandlet i kapitlet om omorganisering og omlegging.

DEL 3 PROBLEMSTILLINGER OG ERFARINGER tar opp en del sentrale spørsmål og synspunkter fra arbeidet med nettverket.

DEL 4 OVERFØRINGSVERDI er et forsøk på antydninger om nytten av disse erfaringene for opplysningsarbeid på andre samfunnsområder.

Min egen bakgrunn fra flere års frivillig arbeid og studiereiser i utviklingsland fra 1952 - altså i en 40-årsperiode - har vært den viktigste forutsetningen for å kunne formidle et "U-landsbilde" egnet til å skape respekt for befolkningen i utviklingsland, for deres kultur og deres egen innsats i utviklingsarbeidet. Dette har vært min ledetråd som informasjonsarbeider. Kontakten og vennskapet med lokalbefolkninger i utviklingsland har lært meg mye om kommunikasjon. Det har vært nyttig for kontakten med lokalbefolkningen i Norge. Forskjellen er ikke så stor.

INNLEDNINGSBOLK

1. Hovedmål for studien
2. Frivillige organisasjoner
som statens samarbeidspartnere
3. Noen nøkkelbegrep fra studien
4. Kjeldemateriale

HOVEDMÅL FOR STUDIEN :

1. Vise hvordan et nettverk av organisasjoner og engasjerte enkeltmennesker bygges opp gjennom offentlig støtte og tillitskapende personlig kontakt.
2. Vise hvordan kontakter knyttes til internasjonale nettverk og hvordan impulser fra ulike miljøer formidles inn i vår egen debatt.
3. Vise hvordan kommunikasjon med befolkningen i utviklingsland og kjennskap til deres kultur er det fundamentale grunnlaget for informasjon om utviklingsland, utviklings spørsmål og utviklingssamarbeid.
4. Vise nødvendigheten av at informasjonsvirksomheten bygger på et helhetssyn der de enkelte temaer og problemområder settes inn i et større perspektiv, og der ulike målgrupper ses i sammenheng.

Etter stipendstyrets ønske er studien spesielt konsentrert om følgende momenter, som utgjør de fire hovedkapitlene:

- 1 - Hovedstrategien som har ligget bak statens informasjon om utviklingsspørsmål de siste 20 år.
- 2 - Samarbeidsmodeller med folkeopplysningsorganisasjoner og resultatet av dette nettverksarbeidet.
- 3 - Omtale av viktige problemstillinger og erfaringer.
- 4 - Overføringsverdien av denne samarbeidsmodellen for nettverkinformasjon til andre samfunnsområder.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER SOM STATENS SAMARBEIDSPARTNERE

Det folkelige engasjementet har alltid vært en viktig faktor i norsk innsats i utviklingsland, slik det har vært i Norges egen kulturelle, politiske og økonomiske utvikling. Organisasjonenes rolle i folkeopplysningens tjeneste har sterke tradisjoner i norsk samfunnsutvikling. Organisasjonene var tidligere tiders kulturbærere og "folkeuniversitet", der mange fikk sin eneste videreutdanning etter folkeskolen. De store folkerørslene - arbeiderrørsla, edruskapsrørsla, folkehøgskolerørsla, den frilynde ungdomsrørsla, den kristne lekmannsrørsla, samvirkerørsla - hadde stor betydning for allmenndanning, demokratiutvikling, sosial og kulturell bevisstgjøring i folket. Mennesker fikk utvidet sin åndelige horisont. De fikk idealer å kjempe for. I lagsarbeidet fikk de utfolde sine talenter som tillitsvalgte, som opplesere, på talerstolen, i studieringen, i den handskrevne avisa, i teatergruppa, i sangkoret, musikkorpset og folkedansgruppa.

Utsyn mot den store verden utenfor manglet heller ikke. Slektsband over havet til Amerika brakte impulser fra "den nye verden". Sjøfarende folk kom heim med inntrykk fra mange havner. Misjonsforeningene sørget for informasjon fra Kina og Santalistan, fra Madagaskar og Zululand, Kamerun og Kongo. Foreningene samlet penger til helsearbeid og undervisning, til blinde og spedalske. Det kan reises innvendinger mot mye av denne informasjonen og visse holdninger som ble skapt til de "stakkars små i hedningland". Likevel var misjonærene og lysbildene deres med og knyttet kontakten med mennesker på andre kontinenter. Et hundreårig pionerarbeid forberedte grunnen for tider som skulle komme.

Når vi ser kritisk på forløperne, er det på sin plass å minne om at seinere tiders utviklingshjelp også har vært preget av paternalistiske holdninger og vestlig overlegenhet. Vegene fra veldedighet til solidaritet og fra hjelp til samarbeid har vært lang og tung. Fortsatt er det et stykke igjen før nye likeverds- og samarbeidsorienterte holdninger og prinsipper kan sies å ha slått igjennom i praksis. Etter at de årelange forhandlingene om ny økonomisk verdensordning havarerte, synes tendensen i rike land heller å gå i nykolonialistisk retning. Gjeldbundne land i Sør blir tvunget til "strukturtilpassinger" der byrdene blir lesset over på de fattigste - for at de rike landa skal få pengene sine tilbake.

Mange uroer seg over en større grad av kommersialisering av norsk statlig bistand. Der idealistiske humanitære organisasjoner brøytet rydningen, er det nå teknokratene som rår og næringslivsinteressene som rykker inn, oppmuntret og støttet av en bistandspolitikk der idealene og menneskene ser ut til å komme i andre rekke. Desto større er utfordringa til organisasjonene om å gjenerobre initiativet og sette sitt preg på politikken. I organisasjonsmiljøet fins det kunnskap og

kompetanse til å stake ut nye veger. Organisasjonene har bredde og tyngde til å kunne påvirke politikken. Det stiller krav til saklig og målrettet informasjon med politikerne og embetsverket som målgruppe.

"Det er organisasjonenes og interessegrupperingenes primære oppgave å påvirke samfunnet nettopp på denne måten og å velge en arbeidsform som politiske beslutningstakere kan betjene seg av." (Steinar Opstad : Medier i medie-Norge).

Den folkelige interessen for fjerne og fattige land var med og bar fram det første norske utviklingstiltaket. Da Stortinget vedtok den første bevilgningen i 1952, til fiskeriprosjektet i Kerala, India, kan vi vel si at det var et svar på en opinion som allerede var reist av interesserte mennesker og organisasjoner. Solidariteten med de fattigste i verdenssamfunnet måtte få et konkret uttrykk. I tillegg til de statlige midlene ble det gjennomført ei stor innsamling, "Folkeaksjonen". "Fondet for hjelp til underutviklede områder", Indiafondet, administrerte utviklingshjelpa det første tiåret, og ble en del av Norsk Utviklingshjelp da denne ble opprettet i 1962.

Myndighetene innså at den beste måten for å skape bredde og tyngde i oppslutninga om utviklingshjelp var å sikre et godt samarbeid med organisasjonene. Organisasjonene ble regnet som en viktig faktor, både for arbeidet i utviklingsland og det opinionsskapende arbeidet i Norge. De offentlige dokumentene gir uttrykk for dette ved å understreke viktigheten av å skape "en våken og interessert opinion" - noe organisasjonene kunne bidra til ved å "stimulere interessen og forståelsen for utviklingslandenes problemer".

Om de private organisasjonenes innsats og rolle sier **Stortingsmelding nr.23 (1961-62) :**

"Det er et gledelig trekk ved utviklingen at en rekke private organisasjoner engasjerer seg aktivt i hjelpevirksomhet overfor utviklingslandene. Mange av disse organisasjoner har allerede nedlagt et betydelig arbeid. Det er grunn til å tro at denne private virksomhet vil øke i omfang i de nærmeste år. Den vil således utgjøre et verdifullt tillegg til den statlige innsatsen. Det er dessuten en rekke prosjekter som ofte egner seg bedre for å bli utført i privat enn under et statlig organs regi. Disse organisasjoner kan også bidra til å stimulere interessen og forståelsen for utviklingslandenes problemer. Det er overmåte viktig at man i dette arbeid har en våken og interessert opinion bak seg. Her er det rom for innsats fra såvel de store folkelige organisasjoner som fra mindre private grupper, både når det gjelder å bidra finansielt og med personell til prosjekter og til å drive opplysningsarbeid."

Stortingsmeldinga nevner spesielt at

"enkelte av organisasjonene, som f.eks. misjonsselskapene og Vennenes Samfunn (Kvekerne) har allerede rike tradisjoner bak seg i dette arbeid. Det samme gjelder organisasjoner tilknyttet Det Norske Flyktingeråd, som har erfaringer fra et beslektet område".

Videre heter det :

"Innsatsen arter seg på forskjellig måte. Mange av organisasjonene har enten satt i gang eller har til hensikt å sette i gang egne tiltak i utviklingslandene. Noen av tiltakene vil bli iverksatt i samarbeid med søsterorganisasjoner i andre nordiske land eller gjennom internasjonale moderorganisasjoner. Andre organisasjoner har ikke planer om særlige tiltak i utviklingslandene, men ser en oppgave i å drive opplysningsarbeid omkring utviklingslandenes problemer".

Den samme stortingsmeldinga omtaler planene om et norsk fredskorps i svært positive ordelag :

"Ikke minst ut fra det synspunkt at hjelpen til utviklingslandene bør skje på grunnlag av et samarbeid med disse land, kan en fredskorpsinnsats åpne nye veier for innsatsen. Samtidig vil denne form for innsats kunne bidra til å styrke forståelsen her hjemme for forholdene i de økonomisk og industrielt underutviklede områder".

"Regjeringen er av den oppfatning at fredskorpstanken er så verdifull at også Norge bør søke å sette den ut i livet".

Det er verd å merke seg at private organisasjoner og personer var pionerer for fredskorpstanken lenge før den ble offisielt lansert i USA av president John F.Kennedy. I Norge var det to private komiteer som la fram "grundige og utførlige utredninger om saken", som stortingsmeldinga sier. (De som stod for arbeidet med fredskorpsplanene var Galtungkomiteen med forskningsleder Johan Galtung som formann og Bergenskomiteen med overrettssakfører Atle Grahl Madsen som formann.)

Ei viktig side ved fredskorpstjenesten var at norsk ungdom fikk mulighet til å gjøre en innsats for andre mennesker, samtidig som de fikk kjennskap til andre kulturer og levekår. Etter fullført tjeneste ville de kunne informere andre og "bidra til å styrke forståelsen her hjemme for forholdene i de økonomisk og industrielt underutviklede områder".

Fredskorpsdeltakerne har tatt informasjonsoppgaven alvorlig, og mange av dem har vært aktive som foredragsholdere i sine egne lokalmiljø. De har organisert seg i **Norsk Fredskorps-samband**, som har lagt stor vekt på "brobyggerrollen". Det blir regelmessig arrangert seminar og kurs i Fredskorps-sambandets regi for å dyktiggjøre fredskorpserne som informatører. Foredragsvirksomheten har fra NORADs side vært ansett som

svært viktig, og derfor oppmuntret med dekking av utgifter til honorar og reiser.

Fredskorpssambandet har bygd opp et effektivt apparat som ivaretar flere roller : Rekruttering og utdanning av nye fredskorpsdeltakere i samarbeid med fredskorpskontoret i NORAD, oppfølging av heimvendte og generell folkeopplysning i samarbeid med informasjonskontoret og organisasjonsnettverket.

Norsk Samband for de Forente Nasjoner (FN-sambandet), har hele tida vært en sentral samarbeidspartner med distriktskontorene sine og et godt utbygd nettverk innafor skole og organisasjoner.

Forskjellen fra 1960- og 70-tallet sammenliknet med vår tid er at tallet på organisasjoner som er interessert i å samarbeide med staten er mangedoblet. Det ville være arrogant av myndighetene å kaste vrak på en slik mulighet, eller å by organisasjonene så magre kår at det svekker virksomheten.

Organisasjonene har advart mot de alvorlige konsekvensene det kan få å undervurdere behovet for folkeopplysning og holdningsskapende arbeid. I et møte med Nord/Sør- og bistandskommisjonen i januar 1994 viste de 23 organisasjonene som har rammeavtale om informasjonssamarbeid med NORAD til "en klar negativ holdningsutvikling både i Norge og ellers i den vestlige verden". Organisasjonene uttrykte også bekymring for "at NORAD etter omleggingene det siste året ikke ser seg i stand til å være aktør i Nord/Sør-informasjonen, men tvinges til å begrense seg til å informere om norsk bistand på grunn av ressursknappheten." (Vårt land 18.1.1994).

Nå er det vel ingen som "tvinger" NORAD til å prioritere på denne måten. Det er NORADs eget bevisste valg, i tråd med omleggingene som ble satt i verk i 1992 mot sterke faglige advarsler.

Organisasjonene hevder på nytt at "riktig informasjon må prioritere utviklingslandenes grunnleggende problemer, innsikt i de strukturelle forhold internasjonalt og sammenhengen mellom miljøforvaltning og bærekraftig utvikling". Det ville være uansvarlig av NORADs ledelse å ignorere de rådene som er gitt av egne medarbeidere, av den NORAD-oppnevnte ressursgruppa og av organisasjonenes representanter.

Tilfeldighet og uklarhet synes å ha rådd siden nyttår 1992. Det er fare for at slike tilstander kan bli til stor skade, ikke bare for det etablerte nettverket og NORADs informasjonsvirksomhet, men for hele NORAD. For å sikre et godt samarbeidsforhold til organisasjonene og resten av nettverket må det ei profesjonell opprusting til. Informasjonskontoret trenger faglig kompetent og sjølstendig ledelse som kan hevde retten til informasjonsfrihet. Folkeopplysningstanken og målgruppeorienteringa må bli ledende prinsipper på nytt.

Det ligger nær å minne om at et av NORADs mål med omlegginga av informasjonsvirksomheten var å styrke samarbeidet med organisasjonene. Det overordna ansvaret for at dette skjer ligger hos den politiske ledelsen i UD BISTAND.

NOEN NØKKELBEGREP

NETTVERKINFORMASJON

Termen nettverkinformasjon ble jeg klar over bare for noen få år siden, da jeg deltok i et FOI-kurs om temaet, men prinsippet hadde vi praktisert mer og mer bevisst i NORADs informasjonskontor i hele min tjenestetid fra 1971 til 1992.

Begrepet dekker den måten informasjonskontoret arbeidet på :

Et systematisk og omfattende samarbeid med frivillige organisasjoner som engasjerer seg i opplysningsarbeid. Organisasjonene når ut til brede lag av befolkningen, som får informasjon gjennom kanaler de kjenner og har tiltro til. Folk blir aktivisert til å ta del i holdnings- og opinionsdannende folkeopplysningsarbeid på lokalplanet og i familiesammenheng. Dette gir grunnlag for debatt og folkelig engasjement.

Kontoret fikk en målgrupperettet struktur, slik det er beskrevet i informasjonsstrategien av 1990:

NORADs informasjonskontor har fra begynnelsen av arbeidet etter en modell der frivillige organisasjoner sammen med skole og presse var de viktigste kanalene for spredning av informasjon. Kontoret ble derfor organisert i tre sektorer med egne medarbeidere for organisasjoner, presse og skole. Dette gav mulighet til kontinuitet og personlig kontakt med målgruppene.

St.meld.nr.36(1984-85) sier om samarbeidet med organisasjonene:

Samarbeidet med de store folkeopplysningsorganisasjonene og kirken har lenge vært en viktig pilar i opplysningsvirksomheten om utviklingshjelp og utviklingsland. Det er etablert flere støtteordninger med sikte på å øke og effektivisere dette frivillige opplysningsarbeidet. Et stort antall frivillige organisasjoner driver en omfattende og delvis kontinuerlig opplysningsvirksomhet om utviklingsland og bistandsspørsmål. Organisasjonene vil fortsatt så langt som mulig bli sikret midler for sin virksomhet på dette område. På denne måte vil en bidra til å utnytte de ressurser som finnes i det frivillige organisasjonsarbeidet. I tråd med de prinsipper som er trukket opp for informasjonsvirksomheten vil dette informasjonsarbeidet skje på organisasjonenes egne premisser. Det vil bidra både til allsidig og variert, uavhengig og kritisk informasjon. Kravet til saklighet vil bli opprettholdt.

FOLKEOPPLYSNING

Folkeopplysning er en hevdvunnen tradisjon som har bidratt til utvikling i det norske samfunnet. De store folkerørslene har satt spor etter seg i Norges historie : Arbeiderrørsla, edruskapsrørsla, den kristne lekmannsrørsla, folkehøgskolerørsla og samvirkerørsla gav folk flest muligheter til kulturell og politisk skolering. Allerede i de første stortingsmeldingene om Norges samarbeid med utviklingsland er organisasjonene nevnt som viktige samarbeidspartnere, og folkeopplysningstanken er ledetråden for informasjonsarbeidet.

Innholdet i informasjonen blir definert slik i stortingsamelding nr.36(1984-85):

Informasjonsvirksomheten bør bidra til at forholdene legges best mulig til rette for en åpen, bred og allsidig debatt om utviklingsproblemer og norsk bistandsvirksomhet.

Opplysningsvirksomheten bør prioritere de grunnleggende problemer i utviklingslandenes situasjon. Den bør videre formidle innsikt om de strukturelle forhold i det internasjonale økonomiske system som skaper problemer og vansker for utviklingslandene, og som har ledet til kravet om en ny økonomisk verdensordning. Også informasjon om verdens ressursituasjon, den globale matvaresituasjon og internasjonale miljøvernspørsmål må ha en viktig plass i informasjonsarbeidet. Sammenhengen mellom militær opprustning og ressurstilgang i internasjonalt utviklingssamarbeid bør vies plass i informasjonsvirksomheten. Menneskerettighetenes kår i den tredje verden er også et viktig tema.

I det mangfold av bilder, konkret virkelighetsbeskrivelse og synspunkter som formidles må også de positive elementer i utviklingen komme frem. Det er viktig å formidle noe av det rike kulturelle mangfold vi finner i utviklingslandene for blant annet å bidra til økt forståelse og respekt for andre samfunns kultur, religion og tradisjon.

Holdnings- og opinionsskapende opplysningsvirksomhet - "development education" har gitt arbeidet mål og mening. Informasjonsstrategien av 1990 legger avgjørende vekt på folkeopplysningsbegrepet:

HOVEDMAL

NORAD ved Informasjonsenheten skal bidra til utviklingen av en opinion i Norge og internasjonalt som forholder seg engasjert, kritisk og konstruktivt til et internasjonalt samarbeid som fremmer solidaritet og bidrar til en utvikling som er selvbærende og som fremmer folkelig deltakelse og menneskeverd i utviklingsland.

Informasjonsarbeidet skal ide- og formmessig ha en vid spennvidde fra ren faktaorientert informasjon til en mer verdiorientert folkeopplysning med vekt på årsaksanalyser og mer utforskende tilnærminger til emner der ulike metodiske og pedagogiske innfallsvinkler benyttes.

Både opinionsdannende grupper og individuelle opinionsledere vil være viktige medspillere i et arbeid med utvikling av metoder som kan være hjelpemiddel i det å tolke og forklare en til dels kaotisk verden.

Det vil bl.a. være naturlig å bygge på erfaringer fra moderne pedagogiske metoder som i undervisningssammenhenger nettopp integrerer pensum, hverdagserfaring og andre stimuli i det ytre miljø. Slike pedagogiske metoder har en overføringsverdi også til det mer generelle informasjonsarbeidet.

Strategien understreker nødvendigheten av å se bistand i en større sammenheng:

Når holdningen endres i positiv retning synes det å ha klar sammenheng med at kunnskapen om og innsikten i temaet ikke i første rekke er begrenset til konkret viten om norsk bistandsvirksomhet i felten. Den er derimot forankret i en mer generell viten om og forståelse av utviklingslandenes vanskelige situasjon og de krefter av både ekstern og intern karakter som påvirker denne situasjonen. Opplevelsen av behovet for ekstern bistand og en rolle for Norge som givernasjon faller inn i denne brede forståelsessammenhengen.

En informasjonspolitikk og en informasjonsstrategi som velger en trangere og mer PR-orientert presentasjon av norsk bistand, uten at temaet forankres i en større sammenheng, vil nok kunne oppleve kortsiktige "seirer" i den forstand at opinionen kan la seg måle i positive tall når alt går godt.

På den annen side vil en slik strategi gjøre oss mer sårbare og stille oss mye mer åpent for opinionsmessig tilbakefall når feilgrep, mislykte satsinger og liknende avdekkes i media og får kritisk omtale i den offentlige debatt.

ET HELHETLIG NORD/SØR-PERSPEKTIV

Skal det fokuseres på norsk bistand og den tredje verden eller på Nord/Sør-spørsmål ?

Spørsmålet er avgjørende for informasjonsstrategien. Nærmer vi oss oppgaven med ei holdning som sier at "fattige land trenger hjelp - Norge hjelper fattige land", underbygger vi folks veldedighetsholdninger. Vi kan skape andre holdninger ved å ta opp de grunnleggende problemene i verdenssamfunnet og vise

hvordan de bør løses i likeverdig samarbeid. Ressursgruppa, oppnevnt av NORAD i 1992 for å gjennomgå informasjonsvirksomheten, kom til følgende konklusjon:

Informasjonsvirksomheten og samarbeidet på dette felt må knyttes til holdningsskapende arbeid i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Hovedmålsettingen er å bidra til å skape forståelse og støtte i opinionen for en norsk Nord/Sør-politikk som kan bidra til de globale endringer som er nødvendig for å skape en utvikling som er økonomisk, økologisk, sosialt og politisk bærekraftig.

Ressursgruppens tolking av mandatet innebærer at hovedmålsettingen for informasjonsarbeidet må knyttes til et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Dette innebærer videre at NORAD og organisasjonenes ordinære informasjonsoppgaver knyttet til egen virksomhet og samarbeidsland/regioner må settes inn i et slikt helhetlig Nord/Sør-perspektiv.

Ressursgruppa karakteriserer Nord/Sør-meldinga som "en betydelig videreføring av 80-årenes bistandsmeldinger", og siterer :

"Det er blitt stadig klarere at den politiske utviklingen i ulike deler av verden og de internasjonale økonomiske rammevilkår har fundamental betydning for u-landenes situasjon, og at u-hjelpen må sees i et større perspektiv enn det rent bistandspolitiske."

Et sentralt behov i videreutviklingen av informasjonsvirksomheten er å styrke dette felles Nord/Sør-bistandsmiljøet på en måte som innebærer større kompetanse og evne til å se Nord/Sør-utfordringene i sammenheng, tenke helhetlig i disse spørsmålene, og som har adgang til effektive kanaler for holdningsskapende informasjonsformidling ut til vesentlige målgrupper og publikum generelt.

Koordinator for rammeorganisasjonene, Arnfinn Nygaard, foreslår å endre termen "u-landsinformasjon" til "Nord/Sør-informasjon", som vil være mer korrekt og i samsvar med målsettingene og det faktiske innholdet i informasjonen.

BISTAND

Bistands-ABC, utgitt av NORAD 1992, definerer bistand slik:

Bet. på offentlige og private finansielle og materielle overføringer til land og folk i Sør, samt annen innsats med samme siktemål: Å fremme en sosial og økonomisk utvikling. Tidl. ble begrepet utviklingshjelp (u-hjelp) mest brukt. Da dette anses å ha et negativt og paternalistisk utgangspunkt, unngås det ofte i dag, og en snakker om bistand eller utviklingssamarbeid. I dette ligger en politisk erkjennelse av at bestrebelsene på å

fremme økonomisk og sosial utvikling er et felles anliggende og ansvar mellom likeverdige partnere.

...

Med de politiske, militære og økonomiske motiver som styrer internasjonal bistand, er den ikke i stand til å løse de oppgaver den i utgangspunktet skal: Få bukt med fattigdomsproblemet og fremme varig sosial og økonomisk utvikling som minsker kløften mellom det industrialiserte nord og det stagnerte sør. Dagens internasjonale bistand kan ikke forventes å løse disse problemene med mindre den blir en del av en mer omfattende løsningsmodell, som bl.a. inkluderer handels- og gjeldsspørsmål.

Kommentar:

Det kan diskuteres om termen **bistand** virker noe mindre paternalistisk og mer likeverdig enn utviklingshjelp. Bistand og hjelp er synonymmer. Det virker derfor ureflektert når det i offentlige dokumenter snakkes om "bistandssamarbeid". Ville noen finne på å kalle det "hjelpesamarbeid"? Fullstendig bevisstløst virker det når noen bruker uttrykket "bistandshjelp", som oversatt til norsk skulle bety "hjelpenhjelp".

Det mest dekkende og minst nedlatende uttrykket er etter min mening **utviklingssamarbeid**. Hovedsaka er at et reelt og likeverdig samarbeid blir praktisert, men det er heller ikke uten betydning å klargjøre begrepene.

KULTUR OG UTVIKLING

Informasjonsstrategien av 1990 framhever kulturen som et viktig aspekt av opplysningsvirksomheten:

Det må være et mål for informasjonsarbeidet å gjøre begrepet kulturdimensjonen i utviklingsarbeidet kjent og viktigheten av det bedre forstått både blant bistandsarbeidere og publikum generelt.

Nyere tenking om kultur og utvikling, som preger den internasjonale debatten, må tas opp i vår egen faglige debatt og bli en del av planleggings- og gjennomføringsprosessen for norsk bistand. Det er særlig grunn til å legge vekt på utviklingslandenes egen ekspertise på området.

Kulturutveksling kan være et ledd i slikt arbeid. Interessen i norske lokalsamfunn for vennskapskontakter med lokalsamfunn i utviklingsland bør oppmuntres. Gjennom en egen rammeavtale for slike tiltak skapes det praktiske muligheter for tverrkulturell kommunikasjon.

Det er viktig å bruke denne innsikten til å påvirke kulturforståelsen hos dem som administrer utviklingstiltak, enten det er i regi av staten eller frivillige organisasjoner.

Folkets egen kultur må være utgangspunktet for utviklingsprosessen. Vi må lære å verdsette og respektere den lokale kulturen, forstått som en helhet av tradisjoner, normer og verdier som danner samfunnets identitet. Kulturen er det som binder individene sammen i et fellesskap, og det er i dette fellesskapet utviklingsprosessen må rotfeste seg og bære frukt. Den stedegne kulturen må være grunnlaget for hvordan ei folkegruppe velger å utvikle samfunnet sitt. Det er de som skal velge, og det er de som skal utvikle sitt eget samfunn.

Det er bedre å sette folk i stand til utvikling enn å sette i stand utvikling for folket.

Kulturen er en viktig samfunnsbevarende og samfunnsbyggende faktor. Går dette perspektivet tapt, blir kulturen redusert til rosemaling på utviklingsbulldoseren.

KJELDEMATERIALE

Studierapporten bygger på følgende kjeldemateriale :

1. Offentlige dokumenter, spesielt stortingsmeldingene om Norges samarbeid med utviklingsland, strategidokumenter fra NORAD, regelverk og avtaletekster.
2. Egne erfaringer fra NORADs informasjonsvirksomhet.
3. Dokumentasjon fra NORADs samarbeidspartnere i organisasjonslivet.
4. Egne erfaringer fra kontakt med internasjonale informasjonsnettverk.
5. Kjelder i utviklingsland og erfaringer fra egen kontakt med befolkninger i utviklingsland.
6. Litteratur om informasjon, sosiologi og utvikling.

Amland, Bjørn:	Bistand eller børs
Amland m.fl.red.:	Bistands-ABC
Biståndspol.utredn.	U-landsinformasjon och internasjonell solidaritet, sv. Statens off.utredn.
Burkey, Stan:	People First, Zed books, London
Eriksen, Tore Linné:	Den vanskelige bistanden
Frøberg, Per red.:	Oegennyttans politik, SIDA
Friholt, Erni/Ola:	Möda utan lön, SIDA
Fuglesang, Andreas:	About understanding, Hammarkjöld fd.
Fuglesang/Chandler:	Participation as process, NORAD
Garbo, Gunnar:	Makt og bistand
Graaf, Martin de:	The importance of People, Hlekweni, Zimbabwe
Hovdenak, E.M.:	Utvikling med egne krefter Kvekerforlaget, Stavanger
Hylland Eriksen, Th:	Hvor mange hvite elefanter
Khoi, Le Than:	Culture, créativité et développement L'Harmattan, Paris
Muchielli, Roger:	La dynamique des groupes,
Ndione, Emmanuel:	Dynamique urbaine, ENDA, Dakar
Opstad, Steinar:	Medier i medieNorge
Serkkola/Mann, ed.:	The cultural dimension of development UNESCO, Finnish National Commission
Sonberg, Claus:	Public Relations i organisasjonene Norsk Korrespondanseskole
Statens infotj.:	God informasjon er gull verdt
Stoetzel, Jean :	La psychologie social, Flammarion Librairies Techniques, Paris
Tvedt, Terje:	Bilder av "de andre", Universitetsforlaget.
Verhelst, Thierry:	Des racines pour vivre, Duculot, Paris (eng.: No life without roots, Zed).

HOVEDBOLK

DEL 1 HOVEDSTRATEGIEN

DEL 2 SAMARBEIDSMODELLER OG RESULTATER

DEL 3 PROBLEMSTILLINGER OG ERFARINGER

DEL 4 OVERFØRINGSVERDI

DEL 1 HOVEDSTRATEGIEN

for statens informasjon om utviklingsland
og utviklingssamarbeid de siste 20 år

- Offentlig informasjon om utviklingsland - er det først og fremst regnskap overfor skattebetalerne for bruk av offentlige midler, eller er det forsøk på å bevisstgjøre befolkningen til medmenneskelig engasjement og samarbeid om ei livsviktig felles oppgave i verdenssamfunnet ?

Det politiske grunnlaget

Ei rekke stortingsmeldinger har trukket opp de store linjene for informasjonsvirksomheten. Disse meldingene danner det prinsipielle grunnlaget for hva det skal informeres om og hvem som skal informeres. Dette får konsekvenser for praktisk organisering av informasjonskontoret og for planlegging og gjennomføring av arbeidet.

Meldingene viser hva statsmyndighetene har satt opp som mål og retningslinjer. Det er interessant å merke seg hvordan perspektivet utvikler seg på grunnlag av noen års erfaring, fra de generelle betraktningene i de første meldingene - St.meld.nr.29 (1971-72) og St.meld. nr.94 (1974-75) - til de grundige og innsiktsfulle analysene i St.meld.nr.36 (1984-85), bekreftet i tilleggsmeldinga, St.meld.nr.34 (1984-85). Dette gjenspeiler noe av endringene i tankegangen om utviklingssamarbeid, samtidig som det summerer opp faglige erfaringer fra informasjonsarbeidet og trekker opp linjer framover. Folkeopplysningstanken er beholdt, og hovedtrekkene er de samme, men perspektivet er videre.

Det er beklagelig at den siste stortingsmeldinga, St.meld.nr. 51 (1991-92), ikke inneholder noe eget informasjonskapittel. Det hadde vært svært viktig å få det politiske grunnlaget for informasjonsvirksomheten bekreftet av Storting og regjering på et tidspunkt da NORADs informasjonskontor var utsatt for administrative inngrep som etter medarbeidernes oppfatning truet kontorets funksjonsdyktighet og faglige integritet.

Hovedmålet for informasjonsarbeidet, slik stortingsmeldingene framstiller det, er å påvirke folks innstilling, altså er det snakk om **holdningsdannende folkeopplysning**. Det legges spesiell vekt på at skolen skal gi de unge **undervisning** som legger grunnlaget for holdninger til "utviklingslandenes problemer", m.a.o. er det erkjent at tidlig påvirkning er viktig. Videre skal informasjonen rettes mot "de brede lag". **Målgruppen er hele folket**. Strategien for å nå flest mulig er å engasjere opinionsdannerne gjennom organisasjonslivet og media.

På dette grunnlaget har NORADs informasjonskontor fått en **helhetlig hovedstruktur** med egne sektorer for de tre hovedmålgruppene : **Skole, organisasjoner og media**. Kunnskapsbasen ligger i **biblioteket**, som har viktige

tjenestefunksjoner både overfor medarbeiderne i direktoratet og eksterne brukere. Biblioteket skulle være et hovedbibliotek for litteratur og dokumentasjon om utviklingsland, utviklingsspørsmål og utviklingssamarbeid.

Trykksaker og audiovisuelle hjelpemidler (AV) fikk også sin egen sektor, og et eget tidsskrift sørget for løpende informasjon.

Fire Stortingsmeldinger danner det politiske grunnlaget for informasjonsvirksomheten :

- St.meld.nr.29 (1971-72)
- St.meld.nr.94 (1974-75)
- St.meld.nr.36 (1984-85)
- St.meld.nr.34 (1986-87)

Først noen sitater fra
St.meld.nr.29 (1971-72) :

Undersøkelser i andre land har vist at det generelt er sammenheng mellom folks kunnskaper om internasjonale forhold og innstillingen til samarbeid med utviklingslandene. Det er grunn til å tro at dette også vil gjelde i vårt land. Skole og undervisning spiller en viktig rolle når det gjelder ungdommens holdning til utviklingslandenes problemer. Spørsmålet om tilrettelegging av undervisningsmateriale om utviklingslandene for våre skoler bør derfor vies særlig oppmerksomhet.

Opplysningsvirksomheten må ellers som nevnt rette seg mot bredest mulig befolkningslag i vårt land. Det må legges stor vekt på et samarbeid med de store folkeorganisasjonene, med ungdomsorganisasjonene, med kirken og med våre massemedia.

Meldinga setter også opp visse krav til hvordan informasjonsarbeidet skal drives.

Forholdene må legges best mulig til rette for en åpen, bred og allsidig debatt om utviklingsproblematikken og om den norske bistandsvirksomheten.

På grunn av den raske utvikling i samarbeidet med utviklingslandene oppstår til stadighet nye problemstillinger. Det må derfor vises betydelig fleksibilitet i informasjonsarbeidet.

Det gis også anvisning på innholdet i informasjonen.

Det saklige innhold i virksomheten bør i første rekke ta sikte på å klargjøre utviklingslandenes situasjon og problemer. Videre bør det legges vekt på å vise hva disse land gjør for selv å løse sine problemer og få utviklingen i gang i sine land. Endelig bør Norges (nåværende) framtidige muligheter for å bistå utviklings-

landene i denne prosess tydeliggjøres. Hovedvekten bør legges på å klargjøre at vi står overfor en langvarig samarbeidsprosess mellom parter med felles hovedinteresser.

Stikkordene er : Utviklingslandas situasjon, utviklingslandas egeninnsats for utvikling, og dernest våre muligheter for å gjøre noe.

Det er spesielt viktig å merke seg at utviklingslands egen innsats er nevnt. Det setter utviklingshjelpa inn i sin rette sammenheng, og minner oss om at det ikke er vi som skal utvikle dem - det er noe de må gjøre sjøl. Dette er et viktig poeng både for dem som deltar direkte i utviklings samarbeid og for dem som driver opplysningsarbeid.

I den neste stortingsmeldinga er nøkkelordene **opinion, bevisstgjøring, ansvar, solidaritet og samarbeid**. Vi merker oss også at det tas til orde for mer rettferdig fordeling av verdens ressurser, og at dette må få konsekvenser for vår egen velstand.

St.meld. nr.94 (1974-75),
Norges økonomiske samkvem med utviklingslandene, (s.16) :

Det er en viktig oppgave å vekke opinionen til full bevissthet om vår del av ansvaret. Solidaritets- og samarbeidstanken har sterke røtter i det norske samfunn. Det vil være en sentral målsetting å vinne forståelse for at vi må akseptere en noe lavere takt i vår egen standardøkning til fordel for folk som mangler de enkleste forutsetninger for en menneskelig eksistens.

Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite om Norges økonomiske samkvem med utviklingslandene vitner om stor enighet i Stortinget om Norges engasjement i utviklingsland. En særuttalelse uttrykker betenkeligheter med hensyn til offentlig opplysningsvirksomhet om "omstridte spørsmål", som noen representanter frykter kan få preg av "agitasjon for bestemte synsmåter". Uttalelsen tas med her som bakgrunn for seinere drøfting av form og innhold i opplysningsarbeidet.
(Særtrykk av St.meld. nr.94 (1974-75), utgitt av NORAD. Vedlegg s.202-203).

Komiteen er enig i de synspunkter som kommer fram når det gjelder begrunnelsen for utviklingshjelpen. Norge må være forpliktet til å medvirke til at verdens samlede ressurser blir fordelt på en mer rettferdig måte enn det som er tilfelle i dag. Komiteen vil understreke at slike grunnholdninger som den kristne brorskapstanke og den alminnelige menneskelige solidaritets- og rettferdsfølelse må gi seg utslag i konkrete planer for en økt overføring fra de rike til de fattige land.

Mindretallsuttalelse om informasjon

En mindretallsuttalelse uttrykker betenkeligheter med hensyn til offentlig opplysningsvirksomhet om "omstridte spørsmål" av frykt for agitasjon :

Komiteens medlemmer Lyng, Presthus, Thyness og Willoch pekte på at "det knytter seg prinsipielle betenkeligheter til offentlig opplysningsvirksomhet i politisk omstridte spørsmål. Disse medlemmer deler ønsket om en økende forståelse i norsk opinion for betydningen av en fortsatt sterk innsats til fordel for utviklingslandene. En rekke av problemstillingene i forbindelse med en slik politikk er imidlertid omstridte også blant tilhengerne av utviklingshjelp. Under disse omstendigheter kan en stadig økende opplysningsvirksomhet for offentlige midler lett anta karakter av agitasjon for bestemte synsmåter mot et mindretalls oppfatninger. Disse medlemmer vil derfor understreke behovet for varsomhet når det gjelder informasjonens form og innhold, og også for at man ikke med offentlige midler skaper en informasjonsdominans som i praksis innebærer mangel på respekt for et mindretalls demokratiske rettigheter.

Disse medlemmer vil videre også understreke at de midler som stilles til disposisjon for informasjonsarbeide må anvendes på en slik måte at de ikke påvirker balansen mellom de mange ulike folkelige bevegelser og opplysningsorganisasjoner som er engasjert på dette område".

St.meld. nr.36 (1984-85)

Om enkelte hovedspørsmål i norsk utviklingshjelp, inneholder en grundig gjennomgang av informasjonsvirksomheten (s.128). Her finner vi både en analyse som setter opplysningsarbeidet i sammenheng med samfunnssituasjonen og en framtidsrettet framstilling av mål, prinsipper og retningslinjer. Fordi informasjonskapitlet gir et helhetlig bilde av virksomheten, gjengis det meste her :

Bakgrunn

I løpet av de vel 30 år som er gått siden Norge begynte sitt samarbeid med utviklingslandene har vi hatt en økende interesse overalt i samfunnet - i massemedia, i skolene og organisasjonene - for utviklingsland, utviklingshjelp og Nord/Sør-spørsmål mer generelt. I denne perioden er kunnskapen om og innsikten hos befolkningen i disse spørsmål gradvis blitt langt større enn før. Det er en klar sammenheng mellom generell innsikt i disse spørsmål og de holdninger folk flest har til utviklingshjelp, utviklingsland og mennesker i andre kulturer.

Kunnskap og innsikt er samtidig en forutsetning for et politisk og moralsk fundert engasjement i disse spørsmål. Meningsmålingene viser at 81% av alle spurte slutter opp

om utviklingshjelpen og samarbeidet med utviklingslandene. Når vi i Norge kan notere oss for en opinionsstøtte som også i internasjonal sammenheng er meget stor, skyldes det et samspill mellom grunnleggende verdinormer i det norske samfunn, et høyt allment utdanningsnivå og et omfattende og variert opplysningsarbeid om utviklingshjelp og utviklingsland.

Norge er samtidig et lite samfunn med en mediastruktur og en informasjonsspredning som når praktisk talt alle. I Norge og noen få andre land - i første rekke de skandinaviske land og Nederland - som har maktet å få bistandsoverføringene opp på et relativt høyt nivå og samtidig har en sterk opinionsstøtte for dette arbeidet, har det lenge vært en offentlig oppgave både direkte og indirekte å drive informasjonsvirksomhet og opplysningsarbeid om bistandsspørsmål og utviklingsland.

En offentlig kringkasting ser det som en viktig oppgave å formidle informasjon om utviklingen i den tredje verden og de problemer som man der står overfor. Det er etablert ulike støttetiltak overfor massemedia. De store folkeorganisasjonene, kirken og de politiske partienes opplysningsorganisasjoner mottar finansiell og faglig støtte og driver opplysningsvirksomhet på egne premisser om disse spørsmål.

Offentlige organer som driver informasjon og opplysningsvirksomhet som går direkte på utviklingshjelp, utviklingsland og Nord/Sør-spørsmål mer generelt, er sentrale elementer i bildet.

NORADs informasjonskontor har spilt en sentral rolle i denne sammenheng, både gjennom egen virksomhet og ved at det har stimulert eksterne miljøer til økt informasjonsvirksomhet om bistand og utviklingsland gjennom forvaltningen av støttemidler til de samme miljøer. Det er gradvis utviklet kompetanse på viktige områder som massemedia, audiovisuelle hjelpemidler, publikasjoner, bibliotek, skole og organisasjoner.

FN-sambandet med sitt nett av distriktskontorer er den fremste samarbeidspartner for NORADs informasjonskontor i et landsomfattende samarbeid om informasjonstiltak der andre viktige partnere er de store folkeopplysningsorganisasjonene, skoleverket, massemedia og bibliotekene rundt om i landet.

Det legges vekt på å få frem et mangfold av fakta, meninger og synspunkter som kan stimulere til debatt og dermed gi en bedre forståelse for utviklingslandenes situasjon.

Den nåværende og fremtidige situasjon.
Målet for informasjonsvirksomheten

Forholdet mellom industriland og utviklingsland og utviklingslandenes egne problemer vil i overskuelig fremtid stå sentralt i internasjonal politikk og prege temavalg og debatter i ulike internasjonale fora, organisasjoner og internasjonale massemedia. Regjeringen ser det derfor som vesentlig fortsatt å medvirke til en faglig solid, mangfoldig og aktiv informasjonsvirksomhet om bistand og utviklingsland. Samtidig har vi en annen opinionssituasjon enn tidligere, der større kunnskap og innsikt hos folk om utviklingsland fører til at det må stilles store krav til kvaliteten og åpenheten i informasjonsarbeidet.

Vi er også i ferd med å få et annet og mer mangfoldig og krevende media-samfunn både teknologisk og organisatorisk. Virkemidlene i informasjonsarbeidet må tilpasses disse nye endringene.

Prinsipper og retningslinjer

Den informasjons- og opplysningsvirksomhet som skjer både i Departementet for utviklingshjelps egen regi og som man stimulerer til i eksterne miljøer gjennom ulike støtteordninger, bør være problemorientert samtidig som man tar hensyn til de ulike målgruppers situasjon. Man skal legge vekt på saklighet og allsidighet i arbeidet. Man skal videre formidle hovedpunkter fra det mangfold av synspunkter som gjør seg gjeldende i debatten om utviklingsspørsmål nasjonalt og internasjonalt. Informasjonsvirksomheten bør bidra til at forholdene legges best mulig til rette for en åpen, bred og allsidig debatt om utviklingsproblemer og norsk bistandsvirksomhet.

Opplysningsvirksomheten bør prioritere de grunnleggende problemer i utviklingslandenes situasjon. Den bør videre formidle innsikt om de strukturelle forhold i det internasjonale økonomiske system som skaper problemer og vansker for utviklingslandene, og som har ledet til kravet om en ny økonomisk verdensordning. Også informasjon om verdens ressursituasjon, den globale matvaresituasjon og internasjonale miljøvernsspørsmål må ha en viktig plass i informasjonsarbeidet. Sammenhengen mellom militær opprustning og ressurstilgang i internasjonalt utviklingssamarbeid bør vies plass i informasjonsvirksomheten. Menneskerettighetenes kår i den tredje verden er også et viktig tema.

Den flersidige bistandsvirksomheten gjennom FN-systemets forskjellige organer bør ha en viktig plass i opplysningsarbeidet.

I det mangfold av bilder, konkret virkelighetsbeskrivelse

og synspunkter som formidles må også de positive elementer i utviklingen komme frem. Det er viktig å formidle noe av det rike kulturelle mangfold vi finner i utviklingslandene for blant annet å bidra til økt forståelse og respekt for andre samfunns kultur, religion og tradisjon.

Informasjonsvirksomheten skal videre bidra til å skape forståelse for det idemessige grunnlag som norsk utviklingshjelp og Norges samarbeid med utviklingslandene hviler på, og de prinsipper og retningslinjer som ligger til grunn for dette samarbeidet og som er beskrevet i denne melding.

Det er en viktig oppgave å formidle informasjon om det bistandsarbeidet som får norsk støtte. Dette gjelder både bistanden til våre hovedsamarbeidsland og det norske bidraget til FN. Organisasjonsformen for den offentlige informasjons- og opplysningsvirksomhet må sikre faglig frihet, integritet og kreativitet i arbeidet. Dette er i seg selv et viktig bidrag til å opprettholde og styrke tilliten til den informasjon som formidles. En informasjons- og opplysningsvirksomhet etter disse prinsipper og retningslinjer bør også være et viktig bidrag i kampen mot rasisme i det norske samfunn.

Informasjonsenhetens faglige og arbeidsmessige ansvarsområde omfatter både de temaer som ligger innenfor Departementet for utviklingshjelps ansvarsområde og de deler av Nord/Sør-spørsmålene som Utenriksdepartementet fortsatt har et hovedansvar for.

Samarbeid med eksterne partnere

FN-Sambandet finansieres i sin helhet med offentlige midler og er en særlig viktig partner i informasjonsarbeidet. Det bør følgelig være et særlig nært samarbeid mellom informasjonsenheten og FN-Sambandet for å sikre en rasjonell og effektiv utnytting av de ressurser som stilles til disposisjon til informasjons- og opplysningstiltak.

Etter en omtale av sektorene skole og massemedia slutter kapitlet om informasjon i St.meld.nr 36 med et avsnitt om samarbeidet med organisasjonene:

Samarbeidet med de store folkeopplysningsorganisasjonene og kirken har lenge vært en viktig pilar i opplysningsvirksomheten om utviklingshjelp og utviklingsland. Det er etablert flere støtteordninger med sikte på å øke og effektivisere dette frivillige opplysningsarbeidet. Et stort antall frivillige organisasjoner driver en omfattende og delvis kontinuerlig opplysningsvirksomhet om utviklingsland og bistandsspørsmål. Organisasjonene vil fortsatt så langt som mulig bli sikret midler for sin

virksomhet på dette område. På denne måte vil en bidra til å utnytte de ressurser som finnes i det frivillige organisasjonsarbeidet. I tråd med de prinsipper som er trukket opp for informasjonsvirksomheten vil dette informasjonsarbeidet skje på organisasjonenes egne premisser. Det vil bidra både til allsidig og variert, uavhengig og kritisk informasjon. Kravet til saklighet vil bli fastholdt".

St.meld. nr.34 (1986-87)

Om hovedspørsmål i norsk utviklingshjelp.
Tilleggsmelding til St.meld. nr.36 (1984-85).

Tilleggsmeldinga kom etter at regjeringa Harlem Brundtland tok over etter Willochregjeringa. Vi merker oss prioritering av arbeidsområdene miljøforvaltning og bærekraftig utvikling, og at det blir lagt vekt på å bidra til internasjonale kommunikasjons- og informasjonsprosjekter. Om innholdet i informasjonen heter det :

Regjeringen vil legge vekt på å videreføre arbeidet med en bred informasjon om utviklingslandenes situasjon og bakenforliggende årsaksforhold og om utviklingshjelpen. Dette arbeidet skjer i nært samarbeid med skolen, media og organisasjonene". Videre heter det :

Regjeringen er enig i den framstilling av informasjonsvirksomheten som er gitt i St.meld.nr.36, men noen nye momenter og arbeidsoppgaver har kommet i tillegg. (...)Informasjon om sammenhengen mellom miljøforvaltning og bærekraftig utvikling vil bli en prioritert oppgave i tida framover gjennom arbeidet i Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Nord-sør-dimensjonen er en viktig del av dette informasjonsarbeidet.

I det videre arbeid vil det bli lagt økt vekt på å bidra til internasjonale kommunikasjons- og informasjonsprosjekter som kan øke fri meningsutveksling og kontakt mellom nord og sør. Det er også etablert informasjonssamarbeid med ILO.

Ungdommens engasjement for utviklingslandenes sak ble tydelig vist i forbindelse med FNs Ungdomsår 1985. Internasjonal solidaritet og forholdet mellom utviklingsland og den industrialiserte del av verden preget mange av de aktiviteter som ungdom selv drev og tok initiativet til i Ungdomsåret. Det ble informert om utviklingslandenes situasjon, drevet praktisk solidaritetsarbeid og gitt bidrag til finansiering av prosjekter i utviklingslandene.

Regjeringen vil bygge videre på ungdommens aktive engasjement på dette området - bl.a. ved å trekke ungdomsorganisasjonene sterkere med i informasjonsarbeidet om vår bistandsvirksomhet. Aktivitetsrettet innsats i organisasjonenes regi egner seg godt for samarbeid med skoleverket.

Regjeringen vil videre se nærmere på tiltak som kan fremme ungdomsutveksling mellom Norge og utviklingslandene og gi støtte til fora hvor ungdom fra utviklingslandene og vår del av verden kan møtes. Det vil her være naturlig å legge vekt på samarbeid/utveksling i forhold til prioriterte områder for norsk bistand, f.eks. SADCC-regionen.

St.meld. nr.51 (1991-92)

Om utviklingstrekk i Nord-Sør-forholdet og Norges samarbeid med utviklingslandene. (s.236).

Denne meldinga behandler ikke informasjonsvirksomheten særskilt, men omtaler organisasjonenes opplysningsarbeid i sammenheng med private organisasjoners innsats i utviklingsland. Perspektivet er innsnevret til bistand :

Organisasjonene er ytterst verdifulle når det gjelder å formidle kunnskap om og positive holdninger til norsk utviklingshjelp inn i den norske befolkning. Det er grunn til å tillegge organisasjonene mye av æren for at det store flertallet av Norges befolkning har en positiv holdning til bistand.

DEL 2. SAMARBEIDSMODELLER

MÅLGRUPPERETTING

NORADs informasjonskontor har fra begynnelsen av arbeidet etter en modell der frivillige organisasjoner sammen med skole og presse var de viktigste kanalene for spredning av informasjon. Kontoret ble derfor organisert i tre sektorer med egne medarbeidere for organisasjoner, presse og skole. Dette gav mulighet til kontinuitet og personlig kontakt med målgruppene.

Organiseringen av kontoret var en logisk følge av en målgrupperettet informasjonsstrategi tuftet på ideen om samarbeid med et ytre nettverk.

FN-sambandet var en viktig samarbeidspartner, særlig som teknisk arrangør av kurs for organisasjons- og skolefolk. Spredning av undervisnings- og studiemateriell var for en stor del overlatt til FN-Sambandet. FN-Sambandet hadde også stor foredragsaktivitet og god lokalkontakt gjennom de seks distriktsavdelingene sine. (Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Oslo). Skoleavdelinga i FN-sambandet og de enkelte distriktsavdelingene organiserte et omfattende tilbud til skolene.

Norsk Fredskorpssamband ble også en viktig partner på grunn av et stadig tilslag av heimvendte fredskorpsdeltakere med friske inntrykk fra Norges samarbeidsland. Spredt over store deler av landet fungerte de som informatører i lokalmiljøene med foredrag og lysbilder i skoler, på arbeidsplasser og i foreninger. Rekruttering og utdanning av nye fredskorpsdeltakere er viktige oppgaver, som FK-sambandet utfører etter oppdrag fra fredskorpskontoret i NORAD.

Andre organisasjoner kom til etter hvert, og i 1971 ble det opprettet ei støtteordning for organisasjonenes opplysningsarbeid om utviklingsland og utviklingssamarbeid. Med utgangspunkt i støtteordninga ble det etter hvert etablert samarbeid med et voksende antall interesserte organisasjoner. Det utviklet seg et nettverk av personer og organisasjoner som engasjerte seg i dette opplysningsarbeidet. Mange organisasjoner søkte årvisst NORAD om midler til informasjonstiltak. Organisasjonene representerte et vidt spekter av samfunnsinteresser med ulike hovedmål, men de ønsket å integrere utviklings spørsmål i opplysningsarbeidet sitt.

Den opprinnelige ordninga var at organisasjonene søkte støtte til konkrete tiltak for hvert halvår. Dette viste seg tungvint og upraktisk både for NORAD og organisasjonene på grunn av kort tid mellom søknad, tildeling, gjennomføring, rapport og regnskap. Pengene måtte være brukt og regnskap levert før utgangen av året.

Neste skritt var tildeling en gang om året. Mange av organisasjonene søkte hvert år, og drev mer eller mindre sammenhengende opplysningsarbeid i nær kontakt med informasjonskontoret. Organisasjonene kunne også søke om delfinansiering av studiereiser. Denne ordninga var først bare for ungdomsorganisasjonene, men ble snart utvidet til å omfatte alle.

Rammeavtaler ble innført som ei ny ordning fra og med 1976, beregnet på store landsomfattende paraplyorganisasjoner. Dette var ei logisk videreføring av en strategi som bygde på målgrupperetting og nettverkbygging. Målet var å nå "de brede lag av folket", og da var grupperingene av ulike befolkningskategorier viktige kanaler : Kvinneorganisasjoner, ungdomsorganisasjoner, kirkelige organisasjoner, faglige organisasjoner og samvirkeorganisasjoner var samlet under sine respektive paraplyer. Ved å inngå samarbeidsavtaler med hovedorganisasjonene kunne en mer kontinuerlig opplysningsvirksomhet om utviklingsland og utviklings samarbeid integreres i det opplysningsarbeidet disse organisasjonene ellers driver overfor sine tilsluttede medlemsorganisasjoner. Fordelen for organisasjonene var at de nå fikk en fireårig avtale og dermed var sikret et fast årlig beløp. Støtten omfattet også lønn til en hel- eller deltidsansatt informasjonsmedarbeider som skulle være ansvarlig for samarbeidet med NORAD.

Under Stortingets behandling av denne støtteordninga ble det åpnet mulighet for de politiske partienes opplysningsorganisasjoner og andre landsomfattende organisasjoner til å komme inn under rammeavtaleordninga. Avtaler er seinere inngått med solidaritetsorganisasjoner og organisasjoner som dekker ulike greiner av skoleverket : Videregående skole gjennom avtale med Operasjon Dagsverk (OD), høgre utdanning gjennom Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpeorganisasjon (SAIH), og folkehøgskolene gjennom Folkehøgskolerådet. Bak satsingene på elev- og studentorganisasjonene lå det en bevisst strategi med sikte på å nå all norsk ungdom under utdanning. Grunnskolen og barnehagene var allerede dekket gjennom samarbeidet med FN-Sambandet og UNICEF-komiteen.

Rammeavtaleordninga begynte med en prøveavtale med Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) i 1976. Fram til 1980 var det inngått avtale med seks paraplyorganisasjoner og seks partipolitiske opplysningsorganisasjoner. Gradvis utbygging førte til at det i 1992 var inngått 23 avtaler. I virkeligheten er det 24, fordi avtalen med Landssammenslutningen Vennskap Nord/Sør av politiske årsaker formelt måtte legges inn under Fredskorps-sambandet.

OVERSIKT OVER RAMMEORGANISASJONENE

- Kirkerådet (Kirkens U-landsinformasjon KUI),
 - Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner, (LNU),
tidl.Nasjonalkomiteen for Internasjonalt Ungdomsarbeid (NIU)
 - Senter for Internasjonale kvinnespørsmål, (SIKS),
som overtok avtalen etter Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN)
 - Norges Frikirkeråd (Frikirkerådets U-landinformasjon FRU),
 - Selskapet for Norges vel (SNV, Samvirkeorganisasjonene),
 - Landsorganisasjonen (LO),
 - Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF)
 - Høyres Studieforbund (HS),
 - Kristelig Folkepartis Studieforbund (KrFS),
 - Senterpartiets Studieforbund (SpS),
 - Venstres Opplysningsforbund (VO),
 - Sosialistisk Opplysningsforbund (SO).
 - Idegruppen om Nord/Sør,
tidligere Idegruppen for Ny økonomisk verdensordning, NØV,
 - Norsk Fredskorpssamband / Vennskap Nord/Sør
 - Fellesrådet for det Sørlige Afrika (FSA)
 - Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)
 - Framtiden i våre hender (FIVH)
 - FORUT (For utvikling, edruskapsrørslas utviklingsorg)
 - Operasjon Dagsverk (OD)
 - Studieforbundet Ny Verden
 - Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH)
 - Folkehøgskolerådet
 - Forum for U-landsjournalistikk (FUJ)
- Midlertidige avtaler (tidlig i perioden) :
- Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)
- Agder Distriktshøgskole (ADH)

SPREDNINGSEFFEKT

En viktig grunn til å satse så sterkt på nettverkmodellen var at spredningseffekten ville bli så mye større ved å aktivisere frivillige i organisasjonene. En medarbeider i et statlig informasjonskontor når ikke særlig langt med sine foredrag, pressemeldinger og brosjyrer dersom de ikke utløser aktivitet i eksterne miljø. Det var derfor viktig å knytte kontakt med et bredt spekter av organisasjoner.

Med støtteordninga til organisasjonenes opplysningsvirksomhet startet et målrettet arbeid med å bygge opp nettverket. Ei intens kurs- og foredragsvirksomhet bidro til å knytte personlige kontakter i mange organisasjoner. Deltakere ved sentrale kurs engasjerte seg og fikk organisasjonene sine til å arrangere møter og kurs på fylkes- og lokalplan. Medarbeiderne ved NORADs informasjonskontor var stadig på farten, og det var livlig kontakt over post og telefon.

Tallet på organisasjoner av ulike kategorier vokste fra år til år. I 1971 søkte et trettital organisasjoner om midler fra den nye støtteordninga, og 19 fikk støtte. I 1992 var NORADs informasjonskontor i kontakt med over hundre organisasjoner, rammeorganisasjonene medregnet.

Utbyttet av denne måten å arbeide på er en skare av engasjerte frivillige medarbeidere i ulike lag av folket over hele landet.

INFORMASJONSFRIHET OG DEBATT

Vern om informasjonsfriheten er en viktig grunn til å desentralisere virksomheten. Statsautorisert sannhet blir ikke alltid oppfattet som troverdig. Mistanke om at opplysninger blir holdt tilbake, at noe blir dekt over, svekker tilliten. Åpne kilder og uavhengige informatører er viktig for å styrke tilliten. Dette forholdet gjør offentlige organer avhengige av et tillitsfullt samarbeid med et nettverk som har gode kommunikasjonslinjer til alle befolkningslag. Nettverket må stå fritt til å reise kritikk og hevde alternative synspunkter. Et offentlig organ må være åpent for tilbakemelding, og det må være innstilt på å lytte og lære. Det beste grunnlaget for et godt samarbeid er tovegskommunikasjon og fleksibilitet.

En annen grunn til å satse på nettverkmodellen er ønsket om å skape en fruktbar debatt der ulike synspunkter får komme til uttrykk. En slik tilnæringsmåte forutsetter at flest mulig mennesker i ulike miljø skaffer seg kunnskap og innsikt, og at de får mulighet til å møtes og utveksle meninger. Offentlig støtte til informasjonsmateriell, møte- og studievirksomhet, seminar og kurs stimulerer interesse og egenaktivitet.

Støtte til organisasjonenes studiereiser til utviklingsland gir høve til nærkontakt med virkeligheten. Det har vist seg at dette kan legge grunnlaget for livslange engasjement. Personer

som har sett og opplevd er mer troverdige formidlere av informasjon enn de som bare har annenhånds opplysninger. De har også bedre forutsetninger for å tilegne seg videre informasjon, og de har bedre grunnlag for sjølstendig vurdering av opplysninger fra andre kilder. Det er derfor viktig for opplysningsarbeidet at flest mulig av informatørene innafor nettverket har egen erfaring å bygge på.

Informasjonskontoret la vekt på at organisasjonene skulle drive opplysningsarbeidet på sine egne premisser, uten noen form for "statsdirigering". Det ble bevisst lagt opp til å "la de tusen blomster blomstre", som informasjonssjef Leif Vetlesen uttrykte det, fritt etter Mao Tse-Tung, (som mer beskjedent snakket om "hundre blomster"). Regnet i engasjerte og velinformerte personer var det nok dekning for å snakke om tusener.

Informasjonsfriheten la grunnlaget for et tillitsfullt samarbeid med et voksende antall organisasjoner. Ved utlysning av støtteordninga ble det gjerne stilt opp et prioritert tema som falt sammen med det aktuelle "FN-året", for eksempel befolkningsåret, barneåret, kvinneåret, ungdomsåret, handikapåret. Ny økonomisk verdensordning var gjennomgangstema i flere år, og likedan matvaresituasjonen. Hver organisasjon stod fritt til å tilpasse temavalg og utforming av informasjonen etter sine spesielle målgrupper. Det var antatt at medlemmene ville oppfatte informasjon gjennom sin egen organisasjon som mer troverdig og engasjerende enn en mer generell og upersonlig statlig informasjon.

VEGEN BLE TIL MENS VI GIKK

Informasjonskontoret var en inspirerende og utfordrende arbeidsplass, der hver enkelt så langt som mulig fikk arbeide sjølstendig på sitt felt og ut fra sine egne forutsetninger. Arbeidet bygde mer på praktisk erfaring enn på teori, og papirplaner var det lite av de første åra. Det som drev verket var medarbeidernes engasjement. Ei godt sammensveiset, stabil og faglig sterk gruppe med god innsatsvilje la seg i selen for å utvikle ei informasjonstjeneste tilpasset oppgaven. Mangelen på faste virksomhetsplaner ble oppveid av stor fleksibilitet.

Visse perioder kunne være vanskelige, preget av administrative omlegginger i direktoratet og departementet, skiftende statsråder og sjefer, flyttinger, problematiske kontorforhold, og for det meste av tida for lite arbeidskraft til å dekke arbeidsoppgavene.

Ei evaluering av organisasjonenes opplysningsarbeid - DUH, Evalueringsrapport 5.84 - pekte på en del administrative svakheter ved informasjonskontoret. Som så ofte med gode råd utenfra, avhenger oppfyling av de gode ønskene av at økte personellressurser stilles til rådighet. I praksis har det gått den andre vegen. Bemanninga på organisasjonssektoren ble redusert fra to til en stilling, samtidig som tallet på organisasjoner vokste. I en slik situasjon måtte de

administrative rutinene forenkles mest mulig. Trass i dette ble det mindre tid til personlig kontakt og oppfølging overfor samarbeidspartnerne. Det er klart at ei ordning som bygger på samarbeid lider under slike forhold.

Seinere kom teoretikerne til med sin omorganiseringsiver, sine effektiviseringskrav, strategidiskusjoner og logiske prosjektanalyser, men med minimal informasjonsfaglig innsikt. Eksterne konsulenter uten faglige kvalifikasjoner verken i informasjon eller utviklingsspørsmål ble godt betalt for rådgiving som resulterte i tynne rapporter uten praktisk verdi. Mye tid gikk med til interne diskusjoner, teoretisering og notatskriving, til fortrenghet for viktige informasjonsoppgaver. Et informasjonskontor som hadde erfart seg fram til sin egen organisering og saksvarende arbeidsmetoder ble til slutt splittet og "satt under administrasjon".

I kampen for sin eksistens mobiliserte informasjonskontoret kreftene i arbeidet med å formulere sin strategi, bygd på medarbeidernes samlede erfaringer. Informasjonssjefen, Halle Jørn Hanssen, la ned et imponerende arbeid i å redigere det hele. Resultatet var et dokument på 175 sider, som etter en grundig høringsrunde ble lagt fram for NORADs direksjon og vedtatt i mars 1990. På grunn av omlegging og omorganisering av informasjonsvirksomheten i 1991-92 ble denne strategien ikke fulgt opp. Den har likevel stor verdi som kildekrift for dem som skal arbeide med disse spørsmålene i framtida.

Både strategidokumentet og informasjonskontorets virksomhetsplan for 1990 konkretiserer prinsipper og mål på en oversiktlig måte. Fyldige utdrag av disse dokumentene tas med her fordi det gir et godt innblikk i virksomheten og filosofien som ligger til grunn.

Se også kapitlene om **OMORGANISERING** og **RESSURSGRUPPA**.

STRATEGIDOKUMENTET AV 1990

Strategi for informasjonsvirksomhet og folkeopplysningsarbeid i regi av NORAD

(Vedtatt av NORADs direksjon i mars 1990
med sikte på en 3-5 års periode).

MALGRUPPERETTING

Det er utarbeidet en strategi hvor mål, resultater og aktiviteter i meget stor grad er målgrupperettet. Organiseringen av NORADs informasjonsenhet (INFO) avspeiler også en målgrupperetting idet kontoret har egne seksjoner som arbeider spesielt mot sentrale målgrupper: Presse, organisasjoner, skoleverk og NORADs Informasjons- og dokumentasjonssenter (IDOK, Informasjonsenhetens bibliotek- og informasjonstjeneste for både interne og eksterne brukere). De enkelte seksjonene samarbeider samtidig om enkeltprosjekter hvor ulike virkemidler benyttes for å nå en eller flere målgrupper. Strategien og organisasjonsformen bygger på en erkjennelse av at informasjon og holdningsdanning skjer i ulike miljøer ved hjelp av ulike medier og metoder og innenfor ulike kulturelle og sosiale sammenhenger.

UTVIKLINGSMÅL

Det er fortsatt et overordnet mål for NORADs informasjonsvirksomhet å bidra til en opinion som forholder seg engasjert, kritisk og konstruktiv til norsk bistand, u-landsproblemer og det internasjonale solidaritetssamarbeidet.

PROSJEKTMÅL

Informasjonsstrategien skal føre til økt kunnskap og innsikt i norsk opinion, i skoleverket, blant journalister og blant tillitsvalgte i organisasjoner om norsk bistand, de nasjonale og lokale forhold i utviklingslandene, Sør-Nord-forhold og FNs arbeid.

INNHOOLD

Innholdet i NORADs informasjons- og opplysningstiltak og produksjoner vil reflektere en balanse mellom generell informasjon om Sør-Nord-forhold, levekår i utviklingsland og informasjon om utviklingssamarbeid og norsk bistand.

Et generelt Sør-Nord-perspektiv er ofte en nødvendig pedagogisk innfallsvinkel og begrunnelse i den mer konkrete informasjonen om norsk bistand. Et slikt perspektiv kan bidra til å forklare hvorfor bistand alene ikke kan endre de grunnleggende skjevhetene som skapes av globale maktforhold og de økonomiske relasjonene mellom nord og sør.

MÅLGRUPPER

Opinionsdannende grupper og personer er viktige medspillere for NORAD i dette arbeidet. Informasjonsstrategien tar derfor sikte på å bedre kunnskap og innsikt i skoleverket, organisasjonene, media og i opinionen generelt.

ORGANISASJONENE SOM MÅLGRUPPE OG SAMARBEIDSPARTNERE

I strategien omtales organisasjonene både som målgruppe for NORADs informasjon og som samarbeidspartnere for å spre informasjon videre. Flere kategorier av frivillige organisasjoner blir nevnt: Solidaritetsorganisasjoner, humanitære, politiske og religiøse organisasjoner, interessebistands- og opplysningsorganisasjoner.

NORAD har rammeavtaler om informasjonssamarbeid med 23 organisasjoner. Strategidokumentet slår fast at

- systemet med rammeavtaler skal konsolideres,
- samarbeidet med FN-Sambandet skal styrkes,
- organisasjonenes virksomhetsplaner skal gjennomgås og aktivitetene drøftes med organisasjonene.

Deres viktigste oppgave er å skolere, bevisstgjøre og vekke interesse hos medlemmene til å bringe kunnskap videre. Disse organisasjonene "skal ha tilfredsstillende kapasitet til å skolere tillitsvalgte og medlemmer i tilsluttede organisasjoner og aktivisere dem i opplysningsarbeid overfor allmennheten".

Det skal legges til rette et fastere system for samordning av organisasjonenes arbeid.

"Organisasjonene bruker hverandres materiell, arrangerer felles møter, kurs og studiereiser".

FN-Sambandet fortsetter som sentral samarbeidspartner i informasjonsvirksomheten:

- bistår aktivt når det gjelder samarbeid med skoleverket,
- sprer NORADs og andres publikasjoner, viser billedspill etc.
- arrangerer kurs for sine tilsluttede organisasjoner og andre.
- FN-sambandets medarbeidere holder foredrag på møter og kurs i organisasjoner.

Andre organisasjoner:

Strategien legger opp til at "flestep mulig frivillige organisasjoner skal ha kapasitet til å formidle opplysninger om sentrale bistands- og Nord-Sør-spørsmål til brede lag av folket". NORAD skal bidra til dette gjennom den årlige tildelinga av støtte til organisasjoner utenom rammeavtalene.

- Ca. 70 frivillige organisasjoner søker om tilskott til kurs, materiell, studieturer mm.
- Organisasjonene holder møter og kurs, sprer opplysningsmateriell mm.
- informerer om prosjektarbeid som drives i regi av private organisasjoner med støtte fra NORAD.

Det skal sikres god kommunikasjon mellom organisasjonene og NORAD. Her nevner strategidokumentet to av informasjonskontorets (organisasjonssektorens) tradisjonelle oppgaver :

- En årlig konferanse for organisasjonene,
- Foredragsformidling, (ca. 300 foredrag i året av fredskorpsdeltakere, andre eksterne og NORAD-ansatte.

PERSONELLRESSURSER

For tiden er en av to stillinger på organisasjonssektoren i INFO ubesatt, noe som medfører at INFO har for dårlig kapasitet overfor organisasjonene. Denne stillingen ventes besatt medio juni 1990. Den nye medarbeideren skal både arbeide på organisasjonssektoren og skolesektoren.

Merknad: P.g.a. omleggingene ble ikke stillinga besatt. Tvert imot ble stillinga som organisasjonsmedarbeider strøket av neste års budsjett.

INTERNASJONALE OG LOKALE INFORMASJONS- OG KOMMUNIKASJONS-ORGANISASJONER

Informasjonsstrategiens målgrupper er i Norge. For å bidra til at norske media og opinionen får et balansert bilde av situasjonen i utviklingsland og Nord-Sør-forhold vil NORAD støtte internasjonale, regionale og nasjonale organisasjoner og grupper i Norges samarbeidsland som sprer informasjon om og bygger nettverk mellom svakere grupper i utviklingslandene og mellom nord og sør.

Støtten til slike organisasjoner har et dobbelt siktemål: Å bidra til et mer balansert informasjonsbilde i Norge og også i organisasjonenes nedslagsfelt i u-land og andre i-land. I u-land kan støtte til kommunikasjons- og informasjonsprosjekter bidra til økt fri meningsutveksling. For INFO er kontakten med og informasjonen fra disse organisasjonene helt sentral som informasjons- og faglig inspirasjonskilde. Det styrker INFOs troverdighet og nytteverdi utad når det kan refereres til og informeres fra disse kildene.

(Bistandsadministrasjonen bør vurdere en mer aktiv holdning til regionale og internasjonale organisasjoner utenom FN-systemet. Det etableres stadig nye organisasjoner utenfor de tunge, etablerte organisasjonene. Mange av de nye organisasjonene kontrolleres av grupper og krefter med viktig ekspertise i u-land, som er målgrupper for norsk bistand. Pga den administrative delingen mellom multi- og bilateral bistand faller disse nye organisasjonene utenfor det administrative bistandsapparatet i Norge. Samtidig kan det neppe være tvil om at det er i NORADs og norsk bistandsvirksomhets interesse å utvikle et stadig nærmere samarbeid med disse organisasjonene.)

INFORMASJONSKONTORETS VIRKSOMHETSPLAN 1990

Viktige punkter fra planene for ORGANISASJONSSEKTOREN :

(7) Gjennomgang av rammeavtalene.

Det er behov for en grundig gjennomgang og evaluering av virksomheten i organisasjonene. I første omgang bør vi satse på egenvurdering og felles / gruppevis drøfting blant organisasjonene og med INFO. På grunnlag av gjennomgangen bør vi drøfte en samlet strategi for organisasjonenes virksomhet. Dette arbeidet skal gjennomføres i løpet av året, slik at resultatene kan komme til nytte ved planlegging av neste års virksomhet. Hvor mye arbeid vi kan legge i dette vil avhenge av bemanningssituasjonen på organisasjonssektoren.

Merknad: Organisasjonene arbeidet i grupper, men kom ikke så langt at det forelå rapport før årets slutt.

(8) Effektivisering av foredragsvirksomheten.

Dersom vi kan få til ei god samarbeidsordning med Fredskorpssambandet, vil de kunne avlaste INFO ved å administrere fredskorpsdeltakernes foredragsvirksomhet, inkludert utbetaling av honorar og reiseutgifter. Noe mer aktivitet fra NORAD-ansatte vil kunne formidles fra INFO.

Merknad: Målet var å få dette i gang fra nyttår 1991, men planen strandet på administrative og budsjettmessige formaliteter.

(9) Opptrapping av materielltilbudet.

Ved gjennomgangen med organisasjonene bør behovene for trykt og audiovisuelt materiell kartlegges. Trykksakssektoren og skolesektoren i INFO bør delta i drøftinger med organisasjonene, slik at vi kan få ei faglig vurdering av materiell produsert av organisasjonene. Dette kan samordnes med IDOKs planer om ei materiellutstilling, som vil gi god oversikt over det som fins.

På denne bakgrunnen kan vi planlegge ei bedre samordning og arbeidsdeling. Det vil være en fordel om avtaleorganisasjonene produserer materiell som andre organisasjoner kan bruke. Dermed vil støtte til enkeltorganisasjoners materiellproduksjon kunne trappes noe ned.

Markedsføring av NORADs materiell overfor organisasjonene bør effektiviseres i samarbeid med FN-Sambandet og distribusjonsansvarlig i NORAD. Det sørges for utsending av årlig tilbud til alle organisasjoner vi samarbeider med, på samme måte som til skolene. Nye produksjoner sendes alle organisasjoner på adresselistene våre.

(11) Personell.

Arbeidsmengda har økt i takt med antall organisasjoner. Selv om det er gjort en del for å forenkle rutinene, er det ikke overkommelig for en enkelt person å gjøre alt på organisasjonssektoren. Særlig i de travleste periodene, da både utbetaling av støttebeløp og behandling av nye søknader skal skje samtidig, er det viktig å være to personer på full tid. Vikarer engasjert for å ta disse toppene kan være til hjelp, men det kan ikke erstatte en person som kjenner sakene og rutinene.

Merknad: På bakgrunn av arbeidsplanen tok organisasjonsmedarbeideren i INFO initiativ til gjennomgang av informasjonsvirksomheten i organisasjonene, og foreslo :

1. Ubesatt stilling (nummer to) på organisasjonssektoren besettes (ledig hjemmel).
2. Det opprettes en stilling (evt. utenfor NORAD) som koordinator for rammeorganisasjonene. Midler avsettes under posten "fellestiltak" på organisasjonsbevilgningen.
3. Det arrangeres møte med organisasjonene for å diskutere samarbeidet.
4. Det sørges for en bevilgning som kan dekke det økende behovet for midler til kulturtiltak (gjærne i samarbeid med kulturenheten).
5. Disponering av kommunikasjonsbevilgningen drøftes.
6. Disponering av kvinnebevilgningen drøftes.

INFORMASJONSFILOSOFI

Informasjonsvirksomheten hviler på enkelte sentrale ideer og prinsipper som bør være retningsgivende for arbeidet også i fremtiden.

Informasjon og folkeopplysning

Informasjonsarbeidet skal ide- og formmessig ha en vid spennvidde fra ren faktaorientert informasjon til en mer verdiorientert folkeopplysning med vekt på årsaksanalyser og mer utforskende tilnærminger til emner der ulike metodiske og pedagogiske innfallsvinkler benyttes.

Responderende og egeninitierende informasjon

Informasjonsarbeid balanserer i de fleste informasjonsorganisasjonene mellom egeninitiert informasjon og mer responderende informasjon.

I NORAD skal INFO ivareta rollen som et servicekontor for tjenester og ønsker som NORAD og den øvrige norske offisielle bistandsorganisasjon har innenfor feltet informasjonstiltak. Samtidig må INFO kunne iverksette egne tiltak eller tiltak i samarbeid med eksterne partnere innenfor gjeldende retningslinjer og den vedtatte virksomhetsplanen.

Flerdimensjonal informasjon

NORAD vil i sitt arbeid med informasjons- og opplysnings-tiltak opprettholde et flerdimensjonalt informasjons-prinsipp, der en tar sikte på å nå ulike målgrupper gjennom ulike informasjonskanaler.

Informasjonsenheten er i dag delt i fem hovedseksjoner: Produksjoner, (dvs. AV og trykksak), bibliotek (IDOK), presse, skole og organisasjon. De tre sistnevnte har avgrensede målgrupper for sin informasjon, mens de to første seksjoner først og fremst har selve formidlingsformen som sine viktigste kjennetegn.

Dette mangfold med hensyn til valg av ulike formidlingsformer og kanaler for ulike målgrupper bygger på erkjennelse av at informasjon og holdningsdanning skjer i ulike miljøer ved hjelp av ulike medier og metoder og innenfor kulturelle og sosiale sammenhenger der mange aktører er med og kjemper om hvilke verdier som skal prege menneskenes politiske og sosiale adferd.

I informasjonsvirksomheten i regi av NORAD bør en unngå ensidig satsing på noen få målgrupper og medier, men tvert om utvikle et bedre samspill i f.eks. prosjektgrupper mellom de ulike seksjonene ved INFO, mellom INFO og andre deler av NORAD, og mellom INFO og eksterne partnere både nasjonalt og internasjonalt.

Både opinionsdannende grupper og individuelle opinionsledere vil være viktige medspillere i et arbeid med utvikling av metoder som kan være hjelpemiddel i det å tolke og forklare en til dels kaotisk verden.

Det vil bl.a. være naturlig å bygge på erfaringer fra moderne pedagogiske metoder som i undervisningssammenhenger nettopp integrerer pensum, hverdagserfaring og andre stimuli i det ytre miljø. Slike pedagogiske metoder har en overføringsverdi også til det mer generelle informasjonsarbeidet.

HOVEDMÅL OG DELMÅL FOR INFORMASJONSARBEIDET

Det vises til at hovedmål og delmål for virksomheten ble grundig diskutert da de første virksomhetsplanene for Departementet for utviklingshjelp (DUH) ble utarbeidet i 1984/85. De tidligere formuleringene foreslås beholdt.

HOVEDMÅL

NORAD ved Informasjonsenheten skal bidra til utviklingen av en opinion i Norge og internasjonalt som forholder seg engasjert, kritisk og konstruktivt til et internasjonalt samarbeid som fremmer solidaritet og bidrar til en utvikling som er selv bærende og som fremmer folkelig deltakelse og menneskeverd i utviklingsland.

DELMÅL

I Norge:

Å organisere tilgangen på kunnskaps- erfarings- og finansielle ressurser (om utviklingsland og utviklingssamarbeid) på måter som sikrer at NORAD og UDs egne ansatte, skoleverket, massemedia og organisasjonene i Norge kan gjøre effektiv bruk av disse ressurser.

Slik kan man også gjennom en bredt anlagt informasjonsvirksomhet bidra til å sikre fortsatt rimelige politiske, faglige og bevilgningsmessige rammevilkår for vårt tosidige og flersidige utviklingssamarbeid. Slike rammevilkår vil i seg selv bli avgjørende for Norges evne til aktiv deltakelse i et internasjonalt samarbeid som fremmer solidaritet og bidrar til en utvikling som er selvbærende og som fremmer folkelig deltakelse og menneskeverd i utviklingsland.

En viktig side ved dette arbeidet er å utvikle og vedlikeholde forståelsen blant folk for behovet for en aktiv statlig innsats i dette samarbeidet både bilateralt og multilateralt.

Internasjonalt:

Å formidle tilgang på de samme typer ressurser i en internasjonal sammenheng som styrker evnen hos internasjonale partnere innenfor opplysningsvirksomhet, media og annen opinionsskapende virksomhet til å fremme de mål som er skissert i hovedideen ovenfor.

II. HISTORISK BAKGRUNN

Grunnlaget for en bestemt tradisjon for informasjons- og folkeopplysningsarbeidet om norsk bistandspolitikk og virksomhet ble lagt allerede i 1950- og 60-årene. Det dreier seg om politiske vedtak om bistanden og om en informasjonsvirksomhet og et opplysningsarbeid som skulle være allsidig og favne vidt. Det skulle tjene som grunnlag for en bred opinionsmessig mobilisering og støtte til vårt samarbeid med utviklingsland og vår deltakelse i FNs arbeid. (...)

De menneskene som har hatt det politiske ansvar for utformingen av norsk bistand fra 1952 og til denne dag har vært framsynte og dristige. Stortingets rolle har i politisk og historisk sammenheng vært særlig interessant og konstruktiv. Det har hele tiden, og særlig i 1960- og 1970-årene, foregått en aktiv og løpende debatt om vårt forhold til utviklingslandene og FN i media, organisasjoner, skoler og i det politiske miljø generelt.

Det har til nå vært tilnærmet nasjonal enighet om hovedprinsippene og retningslinjene for norsk utviklingssamarbeid, samtidig som det har forekommet uenighet om bevilgningsnivå og hvilke samarbeidsland vi skal ha.

Den politiske enigheten ville ikke ha vært mulig uten at politikerne og utviklingssamarbeidet hadde hatt stor og bred oppslutning i opinionen. Denne oppslutningen er et resultat av flere viktige forhold. Det gjelder en politisk og historisk arv. Det gjelder verdier og normer i samfunnet, og sist men ikke minst, så har det offentlige, fra den første tid i 1952 og stadig mer til denne dag, lagt forholdene til rette for en stadig bredere og mer allsidig informasjonsvirksomhet og et folkeopplysningsarbeid om utviklingslandenes situasjon og behovet for både bilateral hjelp og innsats gjennom FN-systemet.

Men verken politikken eller informasjonsvirksomheten kunne ha gitt slike resultater uten at vi i denne perioden har kunnet formidle som et troverdig inntrykk at det gjøres gagns arbeid i felten både fra norsk side og fra FN-systemets mange organisasjoner - selv om det også fra tid til annen gjøres feil med hensyn til vurderinger og beslutninger omkring konkrete prosjektsatsinger o.a.

Tilnærmingen til og utviklingen av informasjonsarbeidet om bistand og nord-sør-spørsmål har i løpet av de siste 10-20 år endret karakter både ved informasjonsenheten og generelt i de miljøer som driver slik virksomhet.

I 1960- og 1970-årene var det en tendens til å vektlegge fattigdommen og nødsaspektet i utviklingslandene. Motivet var å vekke en opinion og begrunne behovet for hjelp til den 3. verden. Denne vinklingen ble så sterkt betont at det festet seg et inntrykk hos publikum at nød og elendighet preget hverdagen i utviklingslandene, og at befolkningen der stort sett var en passiv mottakende masse uten egne initiativ. Framtidstroen og optimismen ble som regel presentert i tilknytning til beskrivelsen av konkrete utviklingstiltak og den positive rolle som utviklingshjelpen spilte.

I denne perioden var pressen relativt "snill" i deknningen av det norske bistandsarbeidet. Omtalen av bistands-spørsmål var relativt stor, og få virkelig kritiske motforestillinger ble reist.

Fra midten av 1970-årene kom for alvor en ny dimensjon inn i debatten om utviklingslandenes situasjon. Stikkordet her er forslaget i FN fra 1974/75 om en ny økonomisk verdensordning. Internasjonale maktforhold og måten det internasjonale økonomiske system virket på ble en ny og viktig oppgave i informasjons- og folkeopplysningsarbeidet.

I 1980-årenes u-landsinformasjon finner man også et gap i tilnærmingene, men på en annen måte enn tidligere. Det såkalte elendighetsperspektivet som ofte på 1960- og 1970-tallet kjennetegnet særlig u-landsinformasjonen i skoler, i organisasjoner og ulike innsamlingsaksjoner er

langt på veg et tilbakelagt stadium, og er blitt erstattet av en tilnærming som kan virke idylliserende. Man har ønsket å erstatte den negative vinklingen med positive sider ved tilværelsen i u-landene.

Også denne tilnærmingen har fått en slagside der nyanser ofte blir borte, og budskapet blir stående i en sterk kontrast til meldinger fra de samme områdene om krig, etniske konflikter og økonomiske tilbakeslag. Mislykte bistandsprosjekter har samtidig i løpet av særlig det siste tiåret slått gjennom som et viktig tema i en stadig mer kritisk og pågående presse.

Særlig barn og ungdom, men også folk i sin alminnelighet eksponeres for disse to virkelighetsbrokkene. Den nærmest idylliserende tilnærmingen blir slått ihjel av mediernes sensasjonsoppslag. Siden begge tilnærmingene ofte mangler nyanser, fører de mer til forvirring enn oppklaring og innsikt, og avsenderne mister troverdighet.

NORAD må i sitt arbeid med informasjonstiltak ta hensyn til de ulike måter å beskrive virkeligheten på. Det er viktig at vi i dette arbeidet tar sikte på å nyansere og integrere de til dels selvmotsigende tilnærmingene. Et bedre samspill mellom presse, skole og organisasjoner vil være viktigere enn noen gang for nettopp å knytte sammen den til dels fragmenterte informasjonsmengden og virkeligheten som ofte preger dagens nyhetsmedia.

Opinionsdannende grupper og individuelle opinionsledere kan være viktige medspillere i dette arbeidet. Særlig viktig blir utviklingen av grunnleggende metoder som kan være hjelpemidler i det å tolke og forklare en til dels kaotisk verden. Det vil bl.a. være naturlig å bygge på erfaringer fra moderne pedagogiske metoder som i undervisningssammenhenger nettopp integrerer pensum, hverdags-erfaringer og andre stimuli i det ytre miljø. Slike pedagogiske metoder har overføringsverdi også i det mer generelle informasjonsarbeidet.

OPINIONS/HOLDNINGSPROFILEN

Seks tilnærmet identiske holdningsundersøkelser fra Atatistisk Sentralbyrå i perioden 1972 - 1986 viser mange interessante trekk. Det viktigste er at støtten øker i snitt gjennom hele perioden. I 1986-undersøkelsen har 85 prosent en positiv grunnholdning, mens 9 prosent er mot og 6 prosent vet ikke hva de mener.

Når holdningen endres i positiv retning synes det å ha klar sammenheng med at kunnskapen om og innsikten i temaet ikke i første rekke er begrenset til konkret viten om norsk bistandsvirksomhet i felten. Den er derimot forankret i en mer generell viten om og forståelse av utviklingslandenes vanskelige situasjon og de krefter av både ekstern og intern karakter som påvirker denne

situasjonen. Opplevelsen av behovet for ekstern bistand og en rolle for Norge som givernasjon faller inn i denne brede forståelsessammenheng.

Slik sett har vi antakelig å gjøre med en opinion som i sin grunngeving for å støtte opp om norsk bistandspolitikk og virksomhet vil kunne tåle formidlingen og opplevelsen av feilgrep av politisk og forvaltningsmessig art ute i felten uten at dette svekker den grunnleggende positive innstilling til utviklings samarbeidet.

(...)

En informasjonspolitikk og en informasjonsstrategi som velger en trangere og mer PR-orientert presentasjon av norsk bistand, uten at temaet forankres i en større sammenheng, vil nok kunne oppleve kortsiktige "seirer" i den forstand at opinionen kan la seg måle i positive tall når alt går godt.

På den annen side vil en slik strategi gjøre oss mer sårbare og stille oss mye mer åpent for opinionsmessig tilbakefall når feilgrep, mislykte satsinger og liknende avdekkes i media og får kritisk omtale i den offentlige debatt.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER SOM PARTNERE I INFORMASJONSARBEIDET

Det siste tiåret har vi sett framvekst av en mangfoldig gruppe av frivillige organisasjoner som bygger opp store egne informasjonsavdelinger for å kunne påvirke opinionen med sine budskap om sin organisasjon og om bistand, utviklingsland og internasjonalt utviklings samarbeid.

Den største frivillige organisasjonen på dette området er Kirkens Nødhjelp. KNs informasjons- og innsamlingsavdeling har i dag 15 medarbeidere i Oslo og 4 i distriktene. Ca. halvparten av personellressursene er knyttet til rene info-tiltak. Resten er en blanding av info og innsamling. (...) Redd Barna har enda flere medarbeidere på info-siden.

Et karakteristisk trekk ved KNs informasjonsarbeid fra slutten av 1970-årene og til nå er at KN har forlatt den info-strategi som ble karakterisert som nøds- og fattigdomspornografi, og i stedet har satset på en strategi som favner helheten i utviklingslandenes situasjon og de eksterne og interne faktorer som påvirker denne. Denne utviklingen på info-siden har skjedd i nært samarbeid med Det internasjonale sekretariat i Den norske kirke (Mellomkirkelig råd) og internasjonale kirkeloige og kristne organisasjoner særlig i utviklingsland. En liknende utvikling med hensyn til helhetstenkning har man sett finne sted i fagbevegelsen, i Redd Barna, Norges Røde Kors og andre. (...)

NORADs (tidligere DUHs) informasjonsenhet hadde personellmessig en forsiktig vekst fram til midten av

1986. Deretter skjedde det organisatoriske og personellmessige endringer som delvis hadde politiske årsaker. I sin tur fikk disse negative konsekvenser med hensyn til INFOs muligheter til effektivt å fungere som eget organisasjonsledd i DUH, samt effektivt og troverdig å kommunisere med partnerne i det norske storsamfunnet. Noen av disse forhold er rettet opp, men det å gjenreise et delvis ødelagt tillitsforhold i de sammenhenger som drøftes her er ikke gjort i en håndvending.

Et riktig redskap for å sette seg selv i stand til å gå løs på oppgaven er at det treffes vedtak om en framtidsrettet strategi for informasjon og folkeopplysning som hele organisasjonen står bak.

(...)

DE ENKELTE SEKTORENE

DE FRIVILLIGE ORGANISASJONENE

MÅL

Målet for arbeidet på organisasjonssektoren er å nå bredest mulige lag av det norske folk med informasjon om utviklingsland og internasjonalt utviklingssamarbeid ved å engasjere frivillige organisasjoner i et samarbeid med NORAD om opplysnings tiltak.

OPPGAVER

- Gjennom organisasjonslivet har vi mulighet til å informere samfunnsengasjerte mennesker som kan virke som opinionsdannere gjennom de sosiale nettverkene de tilhører.

- Organisasjonenes oppgaver er å bevisstgjøre medlemmene ved å vekke interesse og danne holdninger, stimulere til selvstendig tenking, formidle kunnskap og gi innsikt. Dette vil skolere medlemmene til å bringe kunnskap videre og på den måten aktivisere og mobilisere mennesker til samfunnsinnsats.

- Gjennom organisasjonene legger vi grunnlaget for en nærhet til stoff og tema, og en personlig påvirkning massemedia vanskelig kan formidle. Ved at interessen vekkes gjennom personer som ofte står en nær, blir en mer oppmerksom og åpen også for informasjon gjennom massemedia.

- Organisasjoner som driver prosjektvirksomhet i utviklingsland er viktige i informasjonssammenheng fordi de kan formidle opplevelsen av nærkontakt med lokalsamfunn i andre land, kjennskap til andre kulturer og forståelse for andre menneskers livssituasjon.

- De politiske opplysnings- og studieorganisasjonene har i tillegg påvirkningsmulighet overfor partiene og politikerne, og de medvirker når det gjelder rekruttering og skolering av nye generasjoner av politikere.

SAMARBEIDSPARTNERE - MÅLGRUPPER

Det legges vekt på å nå store målgrupper gjennom samarbeid med FN-tilknyttede organisasjoner, paraplyorganisasjoner (humanitære, kirkelige, solidaritets- og miljøorganisasjoner), studieorganisasjoner, politiske partiers opplysningsorganisasjoner og andre grupperinger.

Systemet med rammeavtaler med slike organisasjoner konsolideres og utbygges etter behov så langt bevilgningene tillater. Det legges vekt på å oppmuntre avtaleorganisasjonene til samarbeid og samordning. De viktigste målgruppene er dekket gjennom slike avtaler.

INFO foreslår nye drøftinger med det som mål å styrke rammeavtalen med Fredskorpssambandet og gjøre mer bruk av de tjennester FK-Sambandet, med støtte fra FK-kontoret, kan yte.

Evaluering - planlegging

I løpet av den kommende 4-årige avtaleperioden tar INFO sikte på en grundig gjennomgang av planer og aktiviteter med organisasjonene med sikte på mest mulig effektiv utnytting av midlene. I samråd med organisasjonene legges det opp planer for arbeidsdeling og fellestiltak. Planleggings- og orienteringsmøter holdes etter behov.

Enkeltorganisasjoner kan søke om støtte til konkrete informasjonstiltak. Det oppmuntres til samarbeid med avtaleorganisasjonene, særlig når det gjelder materiellproduksjon og studiereiser.

AKTIVITETER - TILTAK

Kurs og seminar

Det årlige kurset for organisasjonene fortsetter. I tillegg bør det satses mer på felles seminarer og skoleringskurs for informasjonsmedarbeiderne i organisasjonene. For å øke kapasiteten legges det opp til en arbeidsdeling med organisasjoner som kan ta på seg det tekniske arrangementet av slike tiltak. (FN-Sambandet, FK-sambandet eller andre.)

I samarbeid med FN-Sambandet og distriktsavdelingene bør det vurderes hvordan FN-Sambandets samlede tilbud kan bli mer kjent og tilgjengelig for organisasjonene. (Kurs - materiell.)

Foredragstilbud

Foredragstilbudet bør styrkes, men det er behov for å avlaste INFO ved en bedre arbeidsdeling både internt i NORAD og med FN-Sambandet og avtaleorganisasjonene, selv om ordningen med rammeavtaler har ført med seg at foredragstilbudet i større grad er blitt administrert av organisasjonene selv.

NORAD-ansatte utenfor INFO bør i større grad bli engasjert i foredragsvirksomheten for å sikre best mulig faglig informasjon om NORADs arbeid. Tidligere fredskorpsdeltakere og eksperter bør også brukes mer som foredragsholdere. Administrasjonen av disse bør kunne overlates til Fredskorpssambandet. FK-sambandet driver regelmessig skolering av sine foredragsholdere. NORAD-ansatte som er interessert i å holde foredrag bør kunne delta i slike kurs. INFO bør medvirke i slike kurs og legge til rette faktamateriale og AV-midler til hjelp for foredragsholderne.

Materielltilbud

I samarbeid med trykksaksektoren i INFO bør det arbeides med å dekke behovet for grunnlagsinformasjon om norsk bistand og eldre aktuelle temaer fra utviklingsland for organisasjonene. I samarbeid med FN-Sambandet sørges det for faste utsendinger til organisasjonene med tilbud om materiell. Alt nytt materiell sendes fortløpende ut til avtaleorganisasjonene og andre som ber om det.

- Materiellbehovet vurderes i samråd med FN-Sambandet og avtaleorganisasjonene.

- Materiellproduksjonen i organisasjonene registreres og søkes samordnet så langt det er mulig ved å oppmuntre til utveksling av informasjon og bruk av hverandres materiell, samt felles produksjoner.

Studiereiser

Behovet for studiereiser for tillitsvalgte og medarbeidere i organisasjonene bør så langt det er mulig registreres ved begynnelsen av året, slik at oversikt og planlegging blir lettere.

Samarbeid med andre sektorer i INFO

Organisasjonssektoren vil kunne dra nytte av samarbeid med andre sektorer, særlig skole-, AV- og materiellsektorene.

Samarbeid med andre avdelinger i NORAD

Det er viktig å knytte kontakter i avdelingene for å kunne formidle mest mulig aktuell informasjon til organisasjonene og eventuelt direkte kontakt med foredragsholdere.

INFO SOM FAG- OG RESSURSBASE FOR INTERNASJONAL KOMMUNIKASJON OG INFORMASJON

MAL

Å formidle tilgang på finansielle og faglige ressurser som styrker evnen hos internasjonale partnere og partnere i utviklingsland innenfor folkelig opplysningsarbeid, media og annen opinionsskapende virksomhet til å medvirke til utviklingen av en opinion internasjonalt og lokalt som forholder seg engasjert, kritisk og konstruktivt til et utviklingssamarbeid som fremmer solidaritet, bidrar til en utvikling som er selv bærende og som fremmer folkelig deltakelse og menneskeverd i utviklingsland.

BAKGRUNN

I Stortingsmelding nr.34 (1984/85) heter det m.a. at "i det videre arbeid vil det bli lagt økt vekt på å bidra til internasjonale kommunikasjons- og informasjonsprosjekter som kan øke fri meningsutveksling i utviklingsland og og kontakt mellom nord og sør" (s.86), og at "Informasjon om sammenhengen mellom miljøforvaltning og bærekraftig utvikling vil bli en prioritert oppgave...".

I oppfølgingen av Verdenskommisjonens rapport (St.meld.nr.46, 1988-89, s. 152) heter det at "muligheten for å få til en bærekraftig utvikling avhenger i første rekke av utviklingslandenes egne evner og vilje til innsats." Videre heter det at "Vanlige menneskers og beslutningstakers forståelse for problemenes sammenheng og hvordan de kan løses, må økes. Dette kan skje gjennom informasjonstiltak og bygging av lokale og nasjonale nettverk med deltakelse fra små og store organisasjoner".

En rekke politiske og faglige dokumenter understreker viktigheten av kommunikasjon og informasjon i bistand som grunnbetingelser for bærekraftig utvikling. Dette er også i tråd med resultater av sosio-kulturelle undersøkelser og flere evalueringsrapporter om norsk bistand. det er også på linje med internasjonal praksis: Flere av FN-organisasjonene har hatt kommunikasjon og informasjon på dagsorden siden midten av 70-tallet. Det er først og fremst UNICEF som har gått i spissen her.

Arbeidet med dette fagområdet ble overført til Informasjonsenheten i forbindelse med opprettingen av DUH i 1984, fordi den daværende politiske ledelse i DUH var opptatt av kommunikasjons- og informasjonsproblematikken. Tidligere lå administrasjonen av temaet i UD og hadde et meget begrenset omfang. Informasjonsenheten har i løpet av tiden etter 1984 bygget opp faglig kompetanse på saksforberedelse av informasjons- og kommunikasjonsprosjekter, som etter at beslutning om støtte er tatt gjennomføres av de institusjoner, grupper og

organisasjoner som er tildelt slik støtte.

I dagens situasjon vanskeliggjøres dette arbeidet noe av manglende retningslinjer fra politisk og faglig hold om det interne samarbeid i NORAD og mellom NORAD og UD om informasjons- og kommunikasjonsaktiviteter.

Bevilgningsrammer i 1989 :

- Multi-bi-bevilgningen, 3 mill. kr.
- Kvinnebevilgningen, NORAD/INFOs ramme, 650.000 kr.
- Miljøbevilgningen, NORAD/INFOs ramme, 2,5 mill.kr., utvidet des.-89 til 3,5 mill.

INTERNSJONALE PARTNERE

En rekke institusjoner og organisasjoner som faller innenfor rammer stadfestet i stortingsmeldingene får støtte gjennom disse bevilgningene. En stor del av støtten går til oppbygging av nettverk som har som mål å styrke svakere gruppers posisjon. Mange mottakere er frivillige organisasjoner som arbeider under svært vanskelige økonomiske og politiske forhold, der relativt beskjeden støtte fra NORAD/INFO har stor praktisk betydning. (...)

RESULTATER

Reaksjoner fra internasjonale brukere av systemene indikerer at støtten har en positiv virkning på organisasjoner som kjemper for bedre forhold for svakere grupper i samfunnet, for bedre ytrings- og pressefrihet, for bedre informasjon om miljødeleggelser og miljøbyggende tiltak. Institusjonsbygging er en viktig effekt av arbeidet. Disse mål er også viktige i Norges bistand til den tredje verden.

På det hjemlige plan kan nevnes at IPS Norge mottar betydelig støtte fra NORAD/INFO, og byrået har i betydelig grad bidratt til bedre spredning av informasjon fra den tredje verden til norske medier. IPS Norge formidler i dag mellom 25 og 30 prosent av alle trykte meldinger og artikler om utviklingsland og utviklings-samarbeid i norske aviser og blad.

INFO har også bygget opp et renommé som kontaktpunkt for kommunikasjon og informasjon om og fra den tredje verden. Presse, organisasjoner og skoler bruker INFO på dette området. (...)

FORSLAG

INFO får som oppgave å opprettholde samarbeidet om informasjons- og kommunikasjonsaktiviteter - i første rekke med institusjoner/organisasjoner som strategisk sett er viktige for NORAD. (Rammeavtaler).

NORAD/INFO (og kontoret for private organisasjoner) skal søke å medvirke til partnerskap mellom norske interesse- og solidaritetsorganisasjoner og internasjonale, regionale eller nasjonale organisasjoner (i utviklingsland). Slike tilknytningspunkter mellom institusjoner og organisasjoner ute og i Norge vil ha en brobyggings-effekt (...) og være et bidrag til å utvide opplevelsen i det norske samfunn av at man er aktive deltakere i samarbeidet med utviklingsland.

Forslag til prioriterte organisasjoner/institusjoner :

1. IPS, International Press Service (3.verdens pressebyrå)
2. The Centre for Our Common Future
3. PANOS Institute, London (internasjonal artikkel-tjeneste, miljø og utvikling)
4. IIED/EARTHSCAN, (publikasjoner og dokumentasjon)
5. ELC, Environment Liaison Centre, Nairobi
6. ICSF, International Collective in Support of Fish Workers
7. Development Alternatives, New Delhi
8. African Book Collective
9. International Alert
10. Network Culture and Development, Bryssel
11. UNLGS, Geneve, DPI/UN, New York

KULTURFORSTÅELSE OG FORMIDLING

Stortingsmelding nr. 36 (1984 - 85) legger stor vekt på "kulturdimensjonen i hele bistandsarbeidet". INFOs rolle i forhold til kulturbegrepet drøftes her med utgangspunkt i Stortingsmeldingen, i Kulturenhetens arbeidsfelt og INFOs arbeid med kulturspørsmål, og i programmet for FNs kulturtiår.

MÅL

Det må være et mål for informasjonsarbeidet å gjøre begrepet kulturdimensjonen i utviklingsarbeidet kjent og viktigheten av det bedre forstått både blant bistandsarbeidere og publikum generelt.

- Holdnings- og opinionsskapende informasjon må formidle inntrykk som gir publikum grunnlag for innleving i andre menneskers situasjon. Samhørighet og solidaritet kan skapes gjennom innsikt i levekår, tradisjoner og verdier.

- For bistandsarbeideren er kulturforståelsen avgjørende for evnen til likeverdig samarbeid med folk i andre land.

- Et viktig vilkår for å lykkes i utviklingsarbeid er at det blir utviklet forståelse og respekt for den lokale befolkningens kultur. Kulturdimensjonen bør derfor være et grunnleggende element i planlegging og gjennomføring av utviklingsarbeid.

Virkemidler - oppgaver

Debatten om de sosio-kulturelle aspektene ved utviklings-samarbeidet må stimuleres, også innad i NORAD. Dette bør INFO bidra til i samarbeid med opplæringskontoret, avdeling for private organisasjoner, kultur og fredskorps og med enheten for kvinner og miljø.

INFOs rolle bør særlig være å stimulere til faglig debatt innad i NORAD ved intern informasjon, internt forum og kontakt med avdelingene.

NORADs avdelinger og stedlige representasjoner må trekkes inn som kilder til informasjon om prosjekt og program der kulturdimensjonen er integrert i virksomheten.

Erfaringsmateriale samles i informasjons- og dokumentasjons-senteret og blir gjort tilgjengelig for bruk i opplæring av bistandspersonell, i internopplæring og intern informasjon.

Nyere tenking om kultur og utvikling, som preger den internasjonale debatten, må tas opp i vår egen faglige debatt og bli en del av planleggings- og gjennomførings-prosessen for norsk bistand. Det er særlig grunn til å legge vekt på utviklingslandenes egen ekspertise på området.

Kulturenheten i NORAD arbeider med interessante aspekter som kan brukes i informasjonsarbeidet som eksempel og grunnlag for debatt. Prosjektene som går inn under kulturstøtten blir stort sett gjennomført i regi av myndighetene i samarbeidslandet, og det blir brukt lokal ekspertise eller utveksling av fagfolk mellom utviklingsland. Dette kan bidra til at landets og befolkningens evne og vilje til å klare seg sjøl blir bedre forstått og respektert.

Kunstnerne og kulturarbeidernes egne organisasjoner og kultur- og kunstinstitusjoner, både i Norge og i våre samarbeidsland, bør trekkes aktivt med i arbeidet. Kulturutveksling kan være et ledd i slikt arbeid. Interessen i norske lokalsamfunn for vennskapskontakter med lokalsamfunn i utviklingsland bør oppmuntres. Gjennom en egen rammeavtale for slike tiltak skapes det praktiske muligheter for tverrkulturell kommunikasjon.

De store organisasjonene bør engasjeres når det gjelder kulturmanifestasjoner i Norge : Utstillinger, forestillinger med sang, musikk, dans, teater kan ha informasjonsverdi og skape respekt for de verdier andre kulturer kan bringe oss.

Det politiske grunnlaget

Informasjonsvirksomheten må bidra til å underbygge

erkjennelsen som stortingsmeldingen uttrykker slik :

- Den sosio-kulturelle dimensjonen er avgjørende i utviklingssammenheng. Den utgjør selve kjernen i en utviklingsstrategi som har "self reliance" som mål.
- Kulturell identitet og forankring i egen kultur er viktig i endringsprosessen, og avgjørende for om prosessen blir fruktbar og ikke ødeleggende.
- Bevaring av kulturarven og revitalisering av kulturelle uttrykksformer bidrar til å skape kulturell identitet.
- Utvikling styrt ovenfra eller utenfra uten at lokalsamfunnet blir trukket inn har klare begrensninger.
- Deltaking er et kjernepunkt i all utvikling som skal skape varige forbedringer for befolkningen.
- Bistand må ta utgangspunkt i lokale prosesser.

Disse sitatene fra St.meld.36 danner det politiske grunnlaget for arbeidet vårt med kulturspørsmål. De ulike sektorene i INFO deltar, hver på sin måte, i dette arbeidet.

KONKLUSJON

1. Det er viktig å bygge opp et godt nettverk av ressurspersoner som kan brukes i informasjonsarbeidet om temaet kultur og utvikling.
2. INFO kontakter kontorer i NORAD som det kan være aktuelt å samarbeide med, orienterer om informasjonsstrategien og innhenter kommentarer. I første rekke søkes det samarbeid med avdeling for private organisasjoner, kultur og fredskorps, enheten for kvinner og miljø, og opplæringskontoret.
3. Det bør legges vinn på å få media aktivt engasjert i opplysningsarbeid og debatt om de kulturelle sidene ved bistand.
4. Temaet følges opp i organisasjonenes opplysningsarbeid og i skolesektoren.
5. Kulturenheten vil legge fram forslag til prosjekt innen sitt arbeidsområde med tanke på publisitet.
6. INFO vurderer aktuelle behov for informasjonsmaterieil og læremidler. Temaet følges opp i (magasinet) Sør Nord Utvikling.
7. Ved opplegg av studiereiser, pressereiser og tjenestereiser bør kulturiltak søkes lagt inn i programmet, og en bør være særlig oppmerksom på de sosio-kulturelle

aspektene i prosjekt- og programvirksomheten ute i felten.

8. Kulturmanifestasjoner og kulturutveksling bør oppmuntres og støttes. Praktisk gjennomføring av slike tiltak bør i størst mulig utstrekning overlates til eksterne samarbeidspartnere, men INFO og Kulturenheten bør i fellesskap samordne og yte støtte. Ressursbehovene utredes i fellesskap av de to enhetene.

Ambisjonsskisse og virksomhetsplan for info-enheten 1991.

De viktigste tiltakene på organisasjonssektoren :

- Gjennomgang av rammeavtalene. Egenevaluering av virksomheten fortsetter gruppevis i første halvår 1991.
- Skoleringskurs for medarbeiderne i organisasjonene i andre halvår. (Kurset ble utsatt til første halvår 92.)
- Koordinatorstilling for organisasjonene. Organisasjonene har drøftet muligheten for å få opprettet en ekstern koordinatorstilling for samordning av organisasjonenes opplysningsvirksomhet. Organisasjonene føler behov for en støttefunksjon for å ivareta samordning og fellestiltak. Som en midlertidig ordning bør det settes av midler på organisasjonsbevilgningen til et engasjement for 1991.
- Markedsføring av NORADs materiell overfor organisasjonene er organisert i et samarbeid med FN-Sambandet og distribusjonsansvarlig i IDOK. Alt nytt materiell blir sendt organisasjonene automatisk. Informasjon om materielltilbudet legges ved tilsagnsbrevene. Målet er at NORADs materiell skal være tilgjengelig på alle kurs.
- Delfinansiering av studiereiser dekker et behov for skoling av medarbeidere og tillitsvalgte, fortrinnsvis i organisasjoner som ikke har samarbeidsavtale.

(Rammeorganisasjonene må dekke sine studiereiser innafor den tildelte rammebevilgningen).

RESULTATER

MOMENTER:

OPPBYGGING AV NETTVERKET

Informasjonsvirksomheten bygger på en målgrupperettet strategi, der hovedmålet er å bidra til å skape en opplyst og engasjert, kritisk og konstruktiv opinion til støtte for utviklingsland og utviklingssamarbeid. Hovedmålgruppene er organisasjonene, skolen og media. For å nå disse målgruppene mest mulig effektivt, ble NORADs informasjonskontor organisert i sektorer med egne medarbeidere. Disse samarbeidet med eksterne kontakter på sine respektive felt.

For å vurdere resultatene må vi først se på hvordan apparatet som ble bygd opp fungerte i forhold til målet som var satt. Ansvarsdelinga i informasjonskontoret virket etter hensikten, og de tre sektorene fikk etter hvert ei brei kontaktflate. Skolesektoren hadde fordelen av et nært praktisk samarbeid med skoleavdelinga i FN-Sambandet og distriktsavdelingene. Organisasjonssektoren hadde samarbeid med FN-Sambandet om ei kurspakke for organisasjonene, men dette opphørte da FN-Sambandet fikk sitt eget kursbudsjett og kunne gjøre seg uavhengig av en noe tungvint statlig godkjenningsprosedyre.

SAMARBEID NORAD - ORGANISASJONENE

Organisasjonssektoren satset mye på å bygge opp kontaktnettet, og lyktes med å skape stor bredde i engasjementet. I løpet av 20-årsperioden vokste antallet søkerorganisasjoner til informasjonsstøtten fra 30 til over hundre.

Da ideen om rammeavtaler kom opp, ble den grepet med interesse. Vi så muligheten til å bygge opp et fast samarbeid med store paraplyorganisasjoner som dekte hovedmålgruppene i det norske samfunnet: Ungdom, kvinner, kirke, samvirke, fagorganisasjoner, politiske partier. Solidaritetsorganisasjoner og andre grupperinger kom til etter hvert. Organisasjoner som ikke fylte kriteriene for å oppnå rammeavtale, eller som det ikke var tilstrekkelige bevilgninger til, kunne fortsatt søke om årlig tildeling. Søknadssummen var vanligvis 5-6 ganger større enn midlene vi hadde til disposisjon.

Kvantitativt måtte dette regnes for et godt resultat i arbeidet med å nå "de brede lag av folket", som var målet Stortinget hadde satt.

Kvaliteten av opplysningsarbeid er det vanskelig å måle, men en kan danne seg et inntrykk ut fra aktivitetsnivå, bredde i temavalg for publikasjoner og kurs, og tilslutning fra medlemmene og allmennheten. På grunnlag av planer og rapporter kunne informasjonskontoret følge med i aktivitetene. Det ble lagt stor vekt på at informasjonsmedarbeiderne deltok som

ressurspersoner på organisasjonenes kurs, både for å bidra med faglig støtte og for å knytte personlige kontakter og få inntrykk av hvordan opplysningsarbeidet fungerte på grunnplanet. Ikke minst var det nyttig å delta i debatten og få med tilbakemelding fra grasrota.

I denne oppbyggingsfasen fikk en et levende inntrykk av at interesse og engasjement hos samarbeidspartnerne var skapt gjennom opplegg som la vinn på aktuelle temaer som alle fant viktige. En skare av tillitsvalgte i organisasjonene gjorde mye godt frivillig arbeid.

Den beste dokumentasjonen på gode resultat er vel meningsmålingene, som viser at opinionen er overveiende positiv til utviklingssamarbeid. Den siste undersøkelsen utført av Statistisk Sentralbyrå etter oppdrag fra NORAD, kunngjort i februar 1994, viser at støtten er like stor som i en tilsvarende meningsmåling i 1986. Dette er den sterkeste støtten som er påvist siden målingene begynte i 1972. Unge folk med høy utdanning er de mest positive. Politisk er støtten sterkest fra velgere som stemmer Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti.

Den siste stortingsmeldinga, Om utviklingstrekk i Nord-Sør-forholdet og Norges samarbeid med utviklingslandene (St.meld.nr.51(1991-92), gir organisasjonene dette skussmålet: "Det er grunn til å tillegge organisasjonene mye av æren for at det store flertallet av Norges befolkning har en positiv holdning til bistand".

Ressursgruppa nedsatt av NORAD i 1992 uttalte dette:

Organisasjonsutviklingen og omfanget av NORADs støtteordninger viser at staten (v/NORAD) har tatt et vesentlig ansvar for utviklingen av informasjonsvirksomheten. Det synes rimelig å anta at NORADs støtteordninger i forhold til organisasjonene, på informasjon så vel som bistand, har vært et sentralt instrument i utviklingen av det omfattende miljø vi i dag har i Norge omkring spørsmål knyttet til bistand, Nord/Sør-forhold og situasjonen i u-landene.

SAMARBEID MELLOM ORGANISASJONENE

Ei annen frukt av opplysningsvirksomheten er økt kontakt og samarbeid mellom organisasjonene. Dette er særlig markert blant "rammeorganisasjonene" (forkortet RORG). Disse har regelmessige møter for å diskutere virksomheten. Etter at RORG fikk mulighet til å tilsette en koordinator, er dette samarbeidet kommet inn i faste former. Virksomheten er blitt betydelig styrket med hensyn til planmessig og målrettet innsats. Et annet viktig moment er at organisasjonene har styrket sin posisjon i forhold til NORAD.

De andre organisasjonene har kanskje ikke samme behov og

mulighet til fellesskap. For disse har det derfor vært verdifullt å kunne møtes og knytte kontakter på NORADs årlige opplysningskonferanse. Informasjonskontoret har satset mye på å gjøre denne samlinga til et fast kontaktpunkt for opplysningsorganisasjonene og et faglig forum der aktuelle temaer ble debattert. Det tekniske arrangementet har gjerne blitt overlatt til FN-sambandet, i noen tilfeller i samarbeid med Diakonhjemmets Internasjonale Senter (DIS).

Etter omorganiseringa av NORADs informasjonskontor synes det å være et åpent spørsmål hvordan dette behovet skal dekkes. Det er ingen god løsning å slå sammen "opplysningskonferansen" med kontaktkonferansen for "bistandsorganisasjoner". Det er snakk om ulike behov som skal tilfredsstilles. En slik kombinert konferanse vil måtte bli uhandterlig både med omsyn til programopplegg og deltakertall.

Kapasiteten i NORADs informasjonskontor har alltid vært begrenset. Derfor er det mer og mer blitt lagt opp til et system som oppmuntret organisasjonene til å samarbeide seg imellom for å bli mest mulig sjølhjulpne. På dette grunnlaget har nettverket utviklet seg og blitt funksjonsdyktig. Med et svekket informasjonskontor i NORAD stilles det større krav til organisasjonenes evne til å administrere sin egen virksomhet. Et eksempel kunne være at organisasjonene sjøl tar ansvaret for opplysningskonferansen og andre felles samlinger. Med ressursbase i FN-sambandet, Fredskorpssambandet og RORG-koordinatoren vil dette være et godt alternativ.

AKTIVITETEN I ORGANISASJONENE

Organisasjonenes opplysningsvirksomhet har utviklet seg fra enkeltstående tiltak til mer sammenhengende aktiviteter. Dette er blitt oppmuntret gjennom en bevilgningspraksis som la vekt på mer langsiktige planer, skolering av medlemmene og oppfølging av aktivitetene.

Det har fra starten av vært et ønske om å integrere opplysning om utviklingsland og utviklingssamarbeid i organisasjonenes egne opplegg. Dette har gjort det mulig å sette annen virksomhet inn i et globalt perspektiv på en naturlig måte. Ved å ta opp utviklingsspørsmål i andre sammenhenger der medlemmer samles, oppnår en å få i tale mennesker som ikke ville melde seg på et "u-landskurs".

Organisasjonenes virksomhet spenner over et vidt spekter av temaer som blir behandlet i kurs og publikasjoner. Her er ei oversikt fra rammeorganisasjonenes materiellkatalog 1994-95:

- Kvinnespørsmål
- Fred / krig
- Utviklingshjelp
- Internasjonale utviklingsspørsmål
- Kultur
- Afrika
- Sør-Afrika

Asia
Latin-Amerika
Miljøvern, ungdom

En presentasjon av rammeorganisasjonene i materiellkatalogen gir et inntrykk av bredden og soliditeten i det nettverket som er bygd opp. Mangfoldet med omsyn til målgrupper og vektlegging på ulike temaer vitner om en opplysningsvirksomhet med store muligheter til å heve kunnskapsnivået og påvirke holdningene i breie lag av folket. Hver organisasjon er spesialisert på sitt felt og samtidig del av en større helhet.

HELHET OG DIFFERENSIERING

Presentasjon av organisasjonene

Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF)

AOF er den norske arbeiderbevegelsens kultur- og opplysningsforbund. I tillegg til kurs og annen skoleringsvirksomhet har AOF i sitt internasjonale arbeid stimulert til dannelsen av studie- og solidaritetsgrupper rundt om i landet. Disse er knyttet til konkret bistandsvirksomhet i samarbeid med bl.a. Norsk Folkehjelp.

Det Kongelige Selskap for Norges Vel (SNV)

SNV er et frittstående, ideelt og allmenneyttig selskap, som arbeider for livskraftige lokalsamfunn. I sitt internasjonale arbeid samarbeider SNV med samvirkeorganisasjonene i Norge om utvikling av samvirket i u-land og driver informasjonsarbeid overfor medlemmer og tillitsvalgte i organisasjonene.

Fellesrådet for det sørlige Afrika (FSA)

FSA, den norske anti-apartheidbevegelsen, driver informasjonsvirksomhet overfor skoler, organisasjoner, myndigheter, media og folk flest. FSA kan bistå med informasjon og foredragsholdere om ulike sider ved utviklingen i det sørlige Afrika.

Folkehøgskolerådet

Folkehøgskolerådet er et samarbeidsorgan for Norsk Folkehøgskolelag og Noregs Kristelige Folkehøgskolelag. Rådets internasjonale utvalg arbeider for å stimulere til utvidet internasjonal virksomhet ved folkehøgskolene i Norge gjennom bl.a. seminarer, turneer, innkjøp og produksjon av relevant informasjons- og unervisningsmaterieil.

Forum for utviklingsjournalistikk (FUJ)

FUJ er en frittstående organisasjon som arbeider for å bedre innsikten i og kunnskapen om landene i Sør og om nord/sør-forhold, spesielt blant journalister. FUJ, som et knutepunkt mellom journalister, forskere, offentlige og private organisasjoner og institusjoner, har oversikt over hvem som gjør hva og formidler kontakt. FUJ bistår med råd og tips angående henvendelser og utspill til media.

FORUT - Solidaritetsaksjon for utvikling

FORUT er freds- og edruskapsbevegelsens bistandsorganisasjon og driver prosjekter i flere land i Afrika og Asia, samt flere statlige flyktningsmottak i Norge. FORUT driver også omfattende informasjonsvirksomhet overfor skoler og barnehager i Norge gjennom aktivitetsopplegg for ulike alders- og klassetrinn.

Framtiden i Våre Hender (FIVH)

FIVH arbeider for miljøansvar, livskvalitet og rettferdig fordeling av verdens ressurser gjennom bl.a. omfattende informasjons- og utredningsvirksomhet, bistandsvirksomhet og mobilisering av folk på grasrotplan i Norge. FIVH består av Informasjonssenteret, Utviklingsfondet (som driver bistandsarbeid), Studieorganisasjonen, Bangladesh Silke og Kvinnegruppa.

Frikirkerådets U-landsinformasjon (FRU)

Norges frikirkeråd er en paraplyorganisasjon med 9 frikirkelige medlemssamfunn. FRU har som oppgave å drive informasjonsvirksomhet om situasjonen i den 3.verden, Nord/Sør-forhold m.v. overfor tilsluttede samfunn og menigheter, barne- og ungdomsgrupper, forskjellige typer skoler og allmennheten.

Høyres Studieforbund (HS)

HS driver ekstern kursvirksomhet - voksenopplæring - gjennom Aftenskolen. Når det gjelder studie- og informasjonsvirksomhet om internasjonale spørsmål arbeider HS også overfor medlemsorganisasjonene, spesielt tillits- og folkevalgte, med sikte på at Nord/Sør- og bistandsspørsmål naturlig integreres i organisasjonenes ordinære virksomhet. Driver bistandsprosjekter i Botswana.

Idegruppen om Nord/Sør

Idegruppen er et forum for debatt for parlamentarikere, byråkrater, forskere, massemedia og organisasjoner som tar opp Nord/Sør-temaer. Idegruppen har også som formål å fungere som høringsinstans for myndighetene, stimulere til forskning og utredning og å bidra med relevant informasjon om aktuelle saker knyttet til Nord/Sør-forhold.

Kirkens U-landsinformasjon (KUI)

KUI er administrativt underlagt Kirkerådet og er et samarbeidsorgan mellom Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd for den Norske Kirke, Kirkens Nødhjelp, Det Norske Misjonsselskap og Norges KFUK/M. KUI driver informasjonsarbeid om Nord/Sør-spørsmål, rettferdighet og solidaritet og skal stimulere til økt internasjonalt engasjement innenfor kirken, spesielt i menighetene.

Kristelig Folkepartis Studieforbund (KrFS)

KrFS arbeider for å fremme kunnskap om politikk og organisasjonsarbeid i medlemsorganisasjonene, herunder kunnskapen om Nord/Sør- og bistandsspørsmål og å stimulere til debatt om disse spørsmålene gjennom kurs, foredragsvirksomhet, studiearbeid m.v. KrFS koordinerer også bistandsprosjekter.

Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner (LNU)

LNU er et samarbeidsorgan for de fleste frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene i Norge. I sitt internasjonale arbeid har LNU et utstrakt samarbeid med organisasjoner i det sørlige Afrika og i Mellom-Amerika. LNU driver informasjonsarbeid og annen virksomhet for å øke og styrke medlemsorganisasjonenes solidaritets- og u-landsengasjement.

LOs U-landsinformasjon

Landsorganisasjonen i Norge (LO) omfatter 29 fagforbund og driver et omfattende samarbeid med fagbevegelsen i u-land, bl.a. gjennom Arbeidernes Internasjonale Solidaritetskomite (AIS). LOs U-landsinformasjon driver informasjonsarbeid, primært overfor egne medlemmer og den øvrige arbeiderbevegelse, for å informere om LOs og AIS sitt internasjonale arbeid, Nord/Sør-spørsmål og situasjonen i u-land.

Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)

LAG er en solidaritetsorganisasjon som har til formål å støtte de latin-amerikanske folkenes kamp for en bedre framtid. LAG driver informasjons- og solidaritetsarbeid gjennom lokallag og frivillige aktivister rundt i Norge. LAG driver enkelte bistandsprosjekter i Latin-Amerika og organiserer frivillige arbeidsbrigader til Nicaragua.

Norsk Fredskorpssamband (FKS)

FKS er en privat organisasjon for tidligere og nåværende fredskorpsdeltakere (gjennom NORADs fredskorps), som ønsker å skape større forståelse mellom Nord og Sør. FKS arbeider bl.a. for å stimulere og tilrettelegge for at medlemmene kan drive informasjonsvirksomhet i Norge (lysbilder, multimedia og foredrag) og er også engasjert i vennskapssamarbeid.

Operasjon Dagsverk (OD)

OD er norske skoleelevers solidaritetsorganisasjon for den 3.verden og arrangeres hvert år i oktober i samarbeid med Norges Gymnasiastsamband (NGS) og Yrresskoleelevenes og Lærlingenes Interesseorganisasjon (YLI). Gjennom omfattende informasjonskampanjer og å mobilisere elevene til praktisk solidaritet ønsker OD å skape økt forståelse og engasjement for u-landenes problemer.

Senter for Internasjonale Kvinnespørsmål (SIKS)

SIKS ble opprettet i 1990, som en oppfølging av samarbeidet mellom mer enn 40 kvinneorganisasjoner i forbindelse med TV-innsamlingen i 1989, og skal være et koordinerende organ for kvinneorganisasjonenes internasjonale engasjement. I sitt informasjonsarbeid om Nord/Sør- og bistandsspørsmål legger SIKS vekt på å formidle kvinnesynspunkter fra Sør inn i den norske debatten.

Senterpartiets Studieforbund (SpS)

SpS er senterbevegelsens organisasjon for voksenopplæring, studie- og opplysningsvirksomhet og skal være et redskap for medlemsorganisasjonenes opplysnings- og programarbeid. SpS utarbeider materiell og stimulerer til studie- og informasjonsvirksomhet i medlemsorganisasjonene omkring miljø- og utviklingsproblemer.

Sosialistisk Opplysningsforbund (SO)

SO er SV-bevegelsens studie- og kulturorganisasjon. Et hovedmål med SOs u-landsinformasjon er å øke kunnskapsnivået og fremme politisk prioritering av u-landsspørsmål i SV-bevegelsen gjennom studie- og seminarvirksomhet og utarbeiding av studie- og informasjonsmateriell om ulike Nord/Sør-forhold.

Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH)

SAIH gjennomfører utdannings- og helseprosjekter i Bolivia, Chile, Nicaragua, Zimbabwe og Sør-Afrika. Informasjonsvirksomheten retter seg primært mot studenter og akademikere ved landets læresteder gjennom produksjon og distribusjon av ulike typer informasjonsmateriell, møter og seminarer. SAIH-grupper fins ved en rekke læresteder.

Studieforbundet Ny Verden (SNV)

SNV, med 38 tilsluttede landsomfattende medlemsorganisasjoner, har som formål å drive voksenopplæring og studiearbeid. Blant medlemsorganisasjonene er det flere solidaritetsorganisasjoner. Det blir årlig utgitt en kurskatalog med godkjente studieplaner, der en lang rekke er knyttet til utenrikspolitikk, 3.verden og solidaritet.

Vennskap Nord/Sør (VNS)

Vennskap Nord/Sør er en landssammenslutning av kommuner, lag og organisasjoner som har vennskapskontakter eller som ønsker å opprette slike kontakter. Organisasjonen skal stimulere til informasjonsutveksling og styrking av vennskapkontaktarbeidet. VNS utarbeider og formidler informasjon om oppretting og arbeid med vennskapskontakter.

Venstres Opplysningsforbund (VO)

VO har som formål å drive voksenopplæring, kulturarbeid og opplysningsvirksomhet overfor medlemmer i medlemsorganisasjonene og andre interesserte. U-landsinformasjonen drives gjennom og i samarbeid med medlemsorganisasjonene.

TIDS ~~SKRIFTER~~ SKRIFTER

3.verdenmagasinet X, utgitt av LAG, SAIH og FSA.
Magasinet Folkevett, utgitt av Framtiden i våre hender.
Fredskorpsforum, utgitt av Norsk Fredskorpssamband.
Kvinner Sammen, utgitt av SIKS
Nicaragua i dag, utgitt av LAG/Nicaraguakomiteen.
Nyhetsbrevet Sørlige Afrika, utgitt av FSA.
U-landstavla, kunngj. om møter, seminar o.l. Utg. av FUJ.

Organisasjonene gir også ut en god del annet informasjonsmateriell.

STØRRE UAVHENGIGHET

Nærmere samarbeid mellom rammeorganisasjonene har resultert i større uavhengighet. Samordning og fellestiltak blir drøftet i fellesmøter og organisert av koordinator og styringsgruppa.

Aktivitetsoversikt er utarbeidet av koordinator og spredt til ei lang rekke organisasjoner med prosjekt- og/eller informasjonssamarbeid med NORAD. Dermed blir langt flere enn rammeorganisasjonene informert og kan dra nytte av samarbeidet.

Samarbeidsutvalget for Nord/Sør-informasjon ble opprettet i 1993 i samarbeid med NORAD og andre organisasjoner. Dette vil også tjene til å utvide samarbeidet i organisasjonslivet.

Materiellkatalogen utgis årlig av NORAD og FN-Sambandet. Etter initiativ fra rammeorganisasjonene er det nå inngått et samarbeid med NORAD og FN-Sambandet, slik at organisasjonenes materiell blir presentert i et eget tillegg.

Klipptjeneste er opprettet. Koordinator distribuerer regelmessig kopier av aktuelle avisklipp. Det blir også orientert om rapporter, utredninger og uttalelser, litteratur, møter, seminarer o.a. Dette er en verdifull tjeneste som gir organisasjonene større mulighet til å holde seg orientert.

Fellestiltak som viktige seminarer o.a. er blitt gjennomført i 1993, bl.a. et UNDP-seminar om Human Development Report. Det ble også innhentet kommentarer fra ressurspersoner i Sør til Nord/Sør-meldinga (St.meld.nr.51,1991-92).

Skolevalgkampanjen forsøkte å ta opp Nord/Sør-spørsmål før stortingsvalget i 1993.

Faglig samarbeid og debatt

- Organisasjonene sendte en uttalelse om informasjonsvirksomheten til Utenrikskomiteen i samband med komiteens behandling av Nord/Sør-meldinga.

- Organisasjonene har drøftet folkeopplysning og holdningsskapende arbeid med sikte på en uttalelse til bistandskommisjonen.

- Debattmøte om NORADs informasjonsvirksomhet ble arrangert. Tittelen var **folkeopplysning eller bistandsreklame**. Møtet ble fulgt opp med et brev til UD bistand. Her ble det stilt spørsmål ved om endringer i NORADs informasjonsvirksomhet var i samsvar med Stortingets forutsetninger.

- Folkeopplysning og innsamling ble tatt opp som tema på NORADs kontaktkonferanse for organisasjonene.

SAMORDNING, KOMPETANSE OG SLAGKRAFT

Konklusjonen på denne gjennomgangen må bli at organisasjonene har kommet gjennom en vanskelig periode faglig styrket, mer samordnet og slagkraftig. Samlet representerer de verdifulle erfaringer om folkeopplysningsarbeid. De har bygd opp kompetanse det står respekt av på utviklingsspørsmål. Organisasjonene har vist at de er verdige samarbeidspartnere som myndighetene bør lytte til. Debatten ville bli fattigere uten den folkelige deltaking organisasjonene representerer.

OMORGANISERING OG OMLEGGING

I 1991-92 satte NORADs ledelse i gang ei omfattende omorganisering og omlegging av informasjonsvirksomheten. Dette skapte usikkerhet og frustrasjon både i informasjonskontoret og blant samarbeidspartnerne. Endringer ble iverksatt av ledelsen uten utredning og uten samråd med berørte medarbeidere. Det ble vist liten interesse og respekt for tidligere erfaringer og eksisterende ordninger. Blant annet ble forvaltningsansvaret for informasjonsstøtten til organisasjonene overført fra Informasjonskontoret til kontoret for private organisasjoner (som er ansvarlig for støtte til private organisasjoners arbeid i utviklingsland). Dette måtte oppfattes som umyndiggjøring av informasjonskontoret.

Reformen ble satt i verk ved årsskiftet uten at rutiner og personellmessige ressurser var forberedt, og det førte til forsinket fordeling og utbetaling av støtte. Budsjettmessige kutt skapte alvorlige vansker for arbeidet på organisasjonssektoren i informasjonskontoret. Midler til de faste utgiftene som foredragshonorar og reiseutgifter, årlig seminar for organisasjonene, studiereiser m.v. var kuttet uten varsel. Det samme skjedde med ei årviss særbevilgning til kvinneorganisasjonene, og det rett foran en viktig internasjonal konferanse der kvinneorganisasjonene hadde regnet med vanlig støtte fra NORAD.

Uten bevilgninger var det viktigste arbeidsredskapet borte. Stillingshjemmelen for organisasjonsmedarbeider var utelatt på neste års budsjett. Organisasjonsmedarbeideren hadde i god tid varslet sin avgang, og hadde gjentatte ganger bedt om at en etterfølger måtte bli tilsatt slik at det ble overlapping og tid til å sette den nye inn i rutinen. Det ble aldri svart på dette.

Det ble sagt at det informasjonsfaglige ansvaret for samarbeidet med organisasjonene fortsatt skulle ligge i informasjonskontoret, selv om pengene skulle forvaltes av ei annen avdeling. Spørsmål om hvem som skulle ivareta det informasjonsfaglige ansvaret ble det aldri svart på. Notater med liste over alle arbeidsoppgavene som måtte ivaretas på organisasjonssektoren og spørsmål om hvem som skulle ta seg av dem ble ignorert.

Den uttalte hensikten fra NORADs ledelse var å styrke samarbeidet med organisasjonene, men resultatet syntes å bli det motsatte. Det gode samarbeidsforholdet mellom informasjonskontoret og organisasjonsnettverket, oppbygd gjennom 20 års målbevisst arbeid, ble det lagt lite vekt på. Nå ble organisasjonene omtalt som en "kanal" NORAD kunne bruke for å spre bistandsinformasjon. Organisasjonenes søknader om støtte til informasjon ble omtalt som "sugerør" inn i NORADs pengekasse.

Hva slags "forbedringer" ledelsen hadde i tankene var uklart. Tendensen i forsøkene på nye målformuleringer var likevel tydelig nok i retning av en informasjonsprofil som skulle innskrenkes til å gjelde norsk bistand, altså mer NORAD-PR. Biblioteket skulle konsentrere seg om dokumentasjon om norsk bistand og Norges samarbeidsland. Forlatt var den stolte tanken om et hovedbibliotek om utviklingsland og utviklingsspørsmål, med en kulturell profil som også inkluderte skjønnlitteratur av forfattere fra utviklingsland. Den allmenne delen av biblioteket ble seinere overlatt til Stavanger folkebibliotek. Det verserte teorier om at folkebibliotekene skulle overta ansvaret for mer generell litteratur om og fra utviklingsland.

Folkeopplysningsmodellen vi hadde lagt til grunn for informasjonsstrategien var lite populær. Informasjonskontoret ble "satt under administrasjon", med en ny informasjonssjef som spilte på lag med ledelsen. Når noen uttalte seg utad om informasjon, var det ikke fagmedarbeidere, men den administrative ledelsen. Det het da at NORAD måtte bli flinkere til å informere om bistand - "for det er det vi kan". Sett på bakgrunn av at den samme ledelsen har erkjent feilslått bistand og manglende resultater, kan det vel være grunnlag for å hevde at NORAD burde ha vært flinkere i faget. Vegen til bedre informasjon er bedre bistand.

Så lenge NORADs informasjonskontor hadde ei sjølstendig og fri stilling i direktoratet, var det ingen tvil om rollefordeling i samarbeidet med organisasjonsnettverket. Informasjonskontoret hadde oversikten over nettverket, kjente organisasjonene og hadde ansvaret for mest mulig rettferdig fordeling og effektiv bruk av støttemidlene. Kontoret fungerte også, så langt kapasiteten rakk, som serviceorgan og faglig ressursbase for nettverket. Organisasjonene visste hvem de skulle vende seg til i NORAD.

Overføring av forvaltningsansvaret for støtteordningene fra informasjonskontoret (INFO) til kontoret for private organisasjoner (PRIV) skapte usikkerhet i organisasjonene. NORADs hensikt var å sikre helhet og samordning ved å samle ansvaret for forvaltning av økonomisk støtte til organisasjonene - både til utviklingsprosjekt og informasjon - i samme avdeling. Ensidig sett fra et forvaltningsmessig synspunkt kunne dette synes logisk, men fra et informasjonssynspunkt måtte det bli galt. Fra PRIVs side ble organisasjonene oppfattet som "bistandsmiljøet", mens Nord/Sør-miljøet i virkeligheten er mye videre - og stort sett mer opptatt av de større sammenhengene i forholdet mellom rike og fattige land.

For organisasjonssektoren i informasjonskontoret virket ordninga svært hemmende. Den nære sammenhengen mellom fordeling av støtte og faglig oppfølging ble brutt. Styring av pengene ble skilt fra den informasjonsfaglige vurderinga av virksomheten. PRIV hadde hand om pengene, men ingen informasjonsfaglig kompetanse. INFO hadde informasjonsfaglig

kompetanse og kjennskap til nettverket, men ikke råderett over pengene. Informasjonsmedarbeideren ble frarøvet det viktigste arbeidsredskapet. Organisasjonene mistet den personlige kontakten som er så viktig i nettverkinformasjon.

Omlegginga rokket ved det grunnleggende prinsippet i organiseringa av informasjonskontoret : Målgruppeorienteringa. Balansen mellom presse, skole og organisasjoner sviktet. NORAD oppnådde å samle pengene på ett sted, men splittet helheten i informasjonskontoret. Det som var hevdet å skulle skape større "ryddighet", skapte kaos. NORAD satte i verk to tiltak for å få orden i det nye systemet:

1. Ei ressursgruppe fikk i oppdrag å gi tilrådingar om tiltak for å styrke samarbeidet med organisasjonene. Rapport ble levert i oktober 1992.

2. Arnfinn Nygaard, koordinator for organisasjonene med rammeavtale om informasjonssamarbeid, ble engasjert til å gjennomgå og vurdere informasjonsstøtteordningene. Rapport ble levert i februar 1993.

Disse rapportene gir et godt grunnlag for å vurdere den videre utviklinga av informasjonssamarbeidet. De inneholder viktige og verdifulle synspunkter fra organisasjonsmiljøet. De vil være nyttige korrektiver både i forhold til tidligere erfaringer og framtidig praksis. Rapportene fra ressursgruppa og fra Arnfinn Nygaard vil derfor bli grundig gjennomgått her.

Organisasjonsmiljøet reagerte sterkt på omleggingene. Arnfinn Nygaard kommenterer dette i utredninga om støtteordningene:

Fra organisasjonenes side har det i stor grad blitt oppfattet som uheldig å skille mellom "fag og penger". Overføringen av forvaltningsansvaret har ført til usikkerhet og av mange blitt oppfattet som en bevisst og reell nedprioritering av informasjonsvirksomheten fra NORADs side. NORAD bør ta disse holdninger og synspunkter til etterretning. Framtidige gode samarbeidsforhold mellom NORAD og organisasjonene vil bl.a. avhenge av at NORAD legger vekt på å følge opp den interne omorganiseringen på en smidig, ryddig og faglig kompetent måte overfor organisasjonene.

Om konsekvensene av omorganiseringa sier Nygaard i februar 1993 - over et år etter omlegginga:

Slik situasjonen er pr. i dag har omorganiseringen ført til at NORAD er utydelig for organisasjonene. Min oppfatning er at det er viktig at både INFO og PRIV avklarer hvem (ved hhv INFO og PRIV) som skal ha hovedansvar for kontakten med organisasjonene, og at organisasjonene gjøres kjent med hvem de skal forholde seg til så raskt som mulig.

Omorganiseringen har ført til at PRIV har blitt tillagt et nytt ansvarsområde: Forvaltning av informasjonsstøtteordningene. Det er viktig at PRIV så raskt som mulig bygger opp kompetanse på dette feltet.

Etter omorganiseringa ble informasjonskontoret delt i tre enheter:

- Enheten for norsk bistand (5 medarbeidere)
- Enheten for Nord-sør (2 medarbeidere)
- Informasjons- og dokumentasjonscenteret (IDOK)(9 medarb.)

Styrkefordelinga på de ulike enhetene viser ei innlysende nedprioritering av "informasjon i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv", som skulle være hovedprinsippet etter tilråding fra ressursgruppa. Enheten for Nord-sør har fått tildelt bare to medarbeidere for å dekke dette omfattende fagfeltet og ha ansvar for kontakten med nettverket innafor skoleverket og organisasjonene. De andre to enhetene, som vesentlig konsentrerer seg om norsk bistand og intern informasjon, har tilsammen 14 medarbeidere.

Mot slutten av 1993 fikk PRIV ansatt en egen medarbeider med ansvar for informasjonssamarbeidet.

RESSURSGRUPPA

I april 1992 oppnevnte NORAD ei ressursgruppe med følgende mandat:

- 1) bidra til å utforme og konkretisere utvidet samarbeid mellom NORAD og organisasjonene når det gjelder kunnskapsformidling om norsk bistand og den tredje verden, og på den måten bidra til å skape bedre forståelse for Nord/Sør-spørsmål,
- 2) fungere som et referansepunkt for å videreutvikle faglighet omkring informasjonsarbeidet med organisasjonene,
- 3) fungere som aktivt referansepunkt for organisasjonenes egen planlegging,
- 4) identifisere arbeidsoppgaver som raskt kan settes i gang (f.eks. materiellproduksjon med tanke på framtidig samkjøring av den generelle informasjonen til det norske samfunn,
- 5) Utvikle opplegg for erfaringsutveksling omkring bistands-/u-lands/nord-sørinformasjon.

Disse personene var med i gruppa :

Arnfinn Nygaard (koordinator for rammeavtaleorg./info)
Knud Jørgensen (Kirkens Nødhjelp)
Lissen Bruce (Norges Handikapforbund)
Øystein Tveter (Idégruppen om Nord/Sør)
Kirsten Brekke/Inger A. Hagen/ Helge Kristoffersen, NORAD
(vekselvis)
Tore Toreng (NORAD)
Tron Stranden (NORAD)
Petter Myhren (engasjert rådgiver, NORAD)

Det er interessant å merke seg at gruppa i sin tolking av mandatet har funnet det nødvendig å presisere målsettinga i punkt 1 :

Punktets første del sier klart at gruppen skal "bidra til å utforme og konkretisere utvidet samarbeid mellom NORAD og organisasjonene". Gruppen har sett på dette som sin hovedutfordring.

Punktets siste del berører et sentralt spørsmål som vil være avgjørende for **hvordan** vi skal utforme og konkretisere utvidet samarbeid, nemlig målsettingen med informasjonsvirksomheten og samarbeidet. Mandatets formulering er : "informasjon og kunnskapsformidling om norsk bistand og den tredje verden, og på den måten skape bedre forståelse for Nord/Sør-spørsmål". Medfører det

riktighet at informasjon og kunnskapsformidling om norsk bistand og den tredje verden skaper en bedre forståelse for Nord/Sør-spørsmål ? Det ble viktig for ressursgruppen å drøfte dette og ta stilling til om den skulle fokusere på norsk bistand og den tredje verden eller på Nord/Sør-spørsmål.

Spørsmålet er avgjørende for informasjonsstrategien. Nærmer vi oss oppgaven med ei holdning som sier at "fattige land trenger hjelp - Norge hjelper fattige land", underbygger vi folks veldedighetsholdninger. Vi kan skape andre holdninger ved å ta opp de grunnleggende problemene i verdenssamfunnet og vise hvordan de bør løses i likeverdig samarbeid.

Ressursgruppa går rett inn til kjernen i den interne striden i NORAD mellom informasjonsmedarbeidernes pedagogisk og informasjonsfaglig baserte folkeopplysningsstandpunkt og ledelsens ønske om å innsnevre informasjonsvirksomheten til formidling av fakta om norsk bistand :

Ressursgruppen gjorde et valg. Den har foretatt en vurdering av informasjonsmålsettingen med utgangspunkt i et bistandshistorisk perspektiv, og deretter foretatt en vurdering av hva det er som legitimerer en statlig innsats på informasjonssiden. De retningslinjer for norsk Nord/Sørpolitikk som framkommer i Regjeringens Nord/Sør-melding er lagt til grunn. Ressursgruppen kom til følgende konklusjon, som rapporten forøvrig bygger videre på :

Informasjonsvirksomheten og samarbeidet på dette felt må knyttes til holdningsskapende arbeid i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Hovedmålsettingen er å bidra til å skape forståelse og støtte i opinionen for en norsk Nord/Sør-politikk som kan bidra til de globale endringer som er nødvendig for å skape en utvikling som er økonomisk, økologisk, sosialt og politisk bærekraftig.

Ressursgruppens tolking av mandatet innebærer at hovedmålsettingen for informasjonsarbeidet må knyttes til et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Dette innebærer videre at NORAD og organisasjonenes ordinære informasjonsoppgaver knyttet til egen virksomhet og samarbeidsland/regioner må settes inn i et slikt helhetlig Nord/Sør-perspektiv.

På bakgrunn av en historisk gjennomgang av samarbeidsforholdet mellom NORAD og organisasjonene trekker gruppa disse konklusjonene :

Samarbeidet med organisasjonene har hele tiden spilt en viktig rolle i NORADs informasjonsvirksomhet, og en økende andel av NORADs informasjonsbudsjett har blitt fordelt til organisasjoner. Om vi f.eks. sammenligner informasjonsstøtten til andre organisasjoner (unntatt FN-tilknyttede organisasjoner) med NORADs budsjett for egen

(informasjons)virksomhet, så utgjorde organisasjonsstøtten omlag 25% i 1971, 80% i 1981 og over 100% i 1991.

Det har siden begynnelsen av 70-årene vært meget stor øking i antall organisasjoner som har mottatt informasjonsstøtte fra NORAD. Interessen for bistands- og Nord/Sør-spørsmål har vist en betydelig øking.

Det har ligget viktige informasjonsfaglige argumenter til grunn for rammeavtaleordningen, men utviklingen av ordningen har også blitt preget av partipolitiske, administrative og andre hensyn.

Det har i perioden vært en klar endring i organisasjonsbildet i retning av økt spesialisering. I utgangspunktet var ordningen beregnet på landsomfattende paraplyorganisasjoner for å gi disse "mulighet for å planlegge og drive fortløpende u-landsinformasjon som en integrert del av den samlede opplysningsvirksomhet blant medlemsorganisasjonene". Dette var organisasjoner som i utgangspunktet - og først og fremst - var opptatt av andre ting. NORAD vurderte disse som viktige målgrupper. I dag ser vi at flere av disse har utviklet mer eller mindre tunge "internasjonale avdelinger", og at det har kommet til organisasjoner som er mer ensidig innrettet på bistand, Nord/Sør-forhold og/eller situasjonen i u-land, bl.a. SAIH, solidaritetsorganisasjonene, Idégruppen om Nord/Sør m.fl.

Organisasjonsutviklingen og omfanget av NORADs støtteordninger viser at staten (v/NORAD) har tatt et vesentlig ansvar for utviklingen av informasjonsvirksomheten. Det synes rimelig å anta at NORADs støtteordninger i forhold til organisasjonene, på informasjon så vel som bistand, har vært et sentralt instrument i utviklingen av det omfattende miljø vi i dag har i Norge omkring spørsmål knyttet til bistand, Nord/Sør-forhold og situasjonen i u-landene.

Ressursgruppa har drøftet informasjonsvirksomhetens legitimitet og målsetting i et bistandshistorisk perspektiv, og påviser endringer i synet på grunnleggende spørsmål i forholdet mellom industriland og utviklingsland.

At legitimering av u-hjelp og Norges giverrolle var en hovedmålsetting for informasjonsvirksomheten i en tidlig fase av norsk u-hjelp, oppfattes av ressursgruppen som naturlig ut fra oppfatninger om økonomisk vekst og begrepene u-land/i-land som den gang gjorde seg gjeldende: Ved å gi av vår overflod og overføre moderne teknologi skulle vi hjelpe de fattige u-landene til økonomisk vekst slik at de kunne få det like bra som oss (i i-land).

U-hjelpens tidlige fase var som nevnt preget av troen på

økonomisk vekst. Så enkelt var det imidlertid ikke. Tvert imot, bl.a. har diskusjonen om Ny Økonomisk Verdensordning og Brundtland-kommisjonens rapport "Vår felles framtid" vist at det er globale endringer som må til, der u-hjelpen i beste fall spiller en positiv, men mer avgrenset rolle. I økende grad har dessuten negative resultater ved bistanden kommet på dagsorden, f.eks. knyttet til spørsmål om bistandsavhengighet og sementering av skjevheter i verdenssamfunnet.

80-årenes bistandsmeldinger har i noen grad fanget opp dette. I kapitlet om informasjonsvirksomhet i Stortingsmelding 36 (1984-85) heter det bl.a. :

Opplysningsvirksomheten bør prioritere de grunnleggende problemer i utviklingslandene. Den bør videre formidle innsikt i strukturelle forhold i det internasjonale økonomiske system som skaper problemer og vansker for utviklingslandene og som har ledet til kravet om ny økonomisk verdensordning.

Målsettingen om legitimering av u-hjelp er imidlertid fortsatt med, om enn i mer moderate formuleringer. I meldingen heter det at informasjonsvirksomheten

...skal bidra til å skape forståelse for det idémessige grunnlag som norsk utviklingshjelp og Norges samarbeid med utviklingslandene hviler på og de prinsipper og retningslinjer som ligger til grunn for dette arbeidet
...

Ressursgruppa konstaterer at disse sitatene representerer en balanse mellom generell informasjon om Nord/Sør-spørsmål og en mer avgrenset informasjon om norsk bistand. Gruppa understreker videre at bistandsmeldingene i 80-åra representerer vesentlige og positive endringer i forhold til den tidligere ensidige vektlegginga av legitimering av u-hjelp og Norges giverrolle. Gruppa slår fast at disse endringene har preget informasjonsvirksomheten seinere, og siterer fra teksten i statsbudsjettet, Stortingsproposisjon nr.1, 1992-93, (Mål og oppgaver under Kap.0156, Tilskudd til organisasjoners opplysningsarbeid):

Nyhetsformidling fra sør og norske organisasjoners opplysningsvirksomhet er viktig for å bidra til bevissthet og kritisk debatt om Nord/Sør- og utviklingsproblemer samt norsk bistandsvirksomhet.

I samme proposisjon blir målsettinga for økonomisk støtte til organisasjonenes opplysningsarbeid uttrykt slik :

"Ut fra et helhetlig perspektiv å skape kritisk, men konstruktivt engasjement og spre kunnskap om Nord/Sør-spørsmål, norsk og internasjonalt bistandsarbeid og situasjonen i den tredje verden, med spesiell vekt på norske samarbeidsland og regioner."

Ressursgruppa karakteriserer Nord/Sør-meldinga som "en betydelig videreføring av 80-årenes bistandsmeldinger", og siterer :

"Det er blitt stadig klarere at den politiske utviklingen i ulike deler av verden og de internasjonale økonomiske rammevilkår har fundamental betydning for u-landenes situasjon, og at u-hjelpen må sees i et større perspektiv enn det rent bistandspolitiske."

Ressursgruppa peker på at Nord/Sør-meldinga ikke har noe eget informasjonskapittel, men bare nevner informasjonsvirksomheten i sammenheng med bistand gjennom private organisasjoner :

"Organisasjonene er ytterst verdifulle når det gjelder å formidle kunnskap om og positive holdninger til norsk utviklingshjelp inn i den norske befolkningen. Det er grunn til å tillegge organisasjonene mye av æren for at det store flertallet av Norges befolkning har en positiv holdning til bistand."

Rapporten siterer videre fra avsnittet om "retningslinjer for norsk politikk, og konstaterer at denne holdninga blir fulgt opp :

- "stimulere og styrke norske organisasjoners rolle i formidling av kunnskap og engasjement for norsk bistand innad i det norske samfunnet."

Konklusjonen fra gruppa er ei svært tydelig meningsytring :

Med utgangspunkt i de positive endringer som er omtalt tidligere har ikke regjeringens Nord/Sør-melding i samme grad tatt hensyn til de endringer i informasjonsvirksomhetens målsettinger og filosofi som fant sted i 80-årene og som burde ha vært videreført nettopp i en Nord/Sør-melding. Ressursgruppen finner det riktig å påpeke at Meldingens formuleringer vedrørende informasjonsvirksomheten synes å være i strid med Meldingens profil og intensjon forøvrig : Et helhetlig Nord/Sør-perspektiv.

Gruppa presiserer dette i et avsnitt i rapporten om
Hva legitimerer den statsstøttede informasjonsvirksomheten :

Regjeringens Nord/Sør-melding er nettopp et forsøk på å plassere norsk bistandspolitikk innenfor rammen av en helhetlig norsk Nord/Sør-politikk. Det er ressursgruppens syn at også informasjonsvirksomheten må sees i en slik sammenheng. I en slik sammenheng er Norges internasjonale ansvar og forpliktelser ikke primært knyttet til u-hjelp, men til globale endringer i retning av en sterkere bærekraftig utvikling - endringer som vil få konsekvenser for Norge langt ut over det å avsette 1% av BNP til u-hjelp. En begrunnelse for informasjonsvirksomheten må derfor søkes i en målsetting om holdningsendringer som

har til formål å skape støtte i opinionen for disse nødvendige globale endringer. Uten en slik støtte i opinionen vil Norge ikke kunne ivareta sine internasjonale forpliktelser, og enda mindre inneha den pådriverrolle regjeringen ønsker at Norge skal ha. I tråd med dette er det altså ressursgruppens oppfatning at hovedmålsettingen med informasjonsvirksomheten må søkes i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv.

Ressursgruppa konkluderer :

Informasjonsvirksomheten og informasjonssamarbeidet må knyttes til holdningsskapende arbeid i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Hovedmålsettingen er å bidra til å skape forståelse og støtte i opinionen for en norsk Nord/Sør-politikk som kan bidra til de globale endringer som er nødvendig for å skape en utvikling som er økonomisk, økologisk, sosialt og politisk bærekraftig.

I analysen av behovet for et sterkere samarbeid går ressursgruppa grundig til verks. Gruppa tar som utgangspunkt et todelt informasjonsansvar :

NORAD og organisasjonene har hver for seg et ansvar for å informere om egen virksomhet og i samarbeid et felles ansvar for å formidle forståelse i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv og å se dette i sammenheng.

Staten v/ NORAD har også et internasjonalt, politisk informasjonsansvar som går ut over informasjon om egen virksomhet. Det er dette ansvaret som her er gjenstand for vurdering og som danner grunnlag for samarbeidet.

Organisasjonenes egen virksomhet i denne sammenhengen gjelder organisasjoner som arbeider i utviklingsland og dermed tilhører det såkalte "bistandsmiljøet". Det eksisterer også et "Nord/Sør-miljø" som deltar i debatten og opplysningsarbeidet på et breiere grunnlag. Ressursgruppa ser det som ei utfordring å bygge et fellesskap mellom disse miljøene, slik at de kan påvirke og inspirere hverandre :

Et sentralt behov i videreutviklingen av informasjonsvirksomheten er å styrke dette felles Nord/Sør-bistandsmiljøet på en måte som innebærer større kompetanse og evne til å se Nord/Sør-utfordringene i sammenheng, tenke helhetlig i disse spørsmålene, og som har adgang til effektive kanaler for holdningsskapende informasjonsformidling ut til vesentlige målgrupper og publikum generelt.

Det er ressursgruppens syn at oppbyggingen av et slikt NORD/Sør-miljø vil være evhengig av et sterkere samarbeid mellom NORAD og organisasjonene (og andre med spesialkompetanse som trengs.)

MANGFOLD

Organisasjonsnettverket består av et mangfold av miljøer med ulike livssyn, interesser og oppgaver. Det har vært et viktig mål å engasjere folkelige organisasjoner med ulike religiøse, politiske, humanitære o.a. formål på en slik måte at de integrerer globale spørsmål i sitt eget opplysningsarbeid. På denne måten ville en nå ut til breiest mulig lag av folket. I denne sammenhengen er det viktig å ta vare på organisasjonenes særpreg. Det er det som gjør at de får ulike grupper av befolkninga i tale. Informasjonen blir tilpasset målgruppene. Ressursgruppa understreker at det er viktig å ta vare på mangfoldet, og legger vekt på tre typer mangfold : Et politisk meningsmangfold, et sektormangfold og et målgruppemangfold. Gruppa nevner at økt spesialisering og mangfold har bidratt til at Norge har mye sektorkompetanse, men lite helhetskompetanse. I informasjonssamarbeidet er det derfor viktig å legge vekt på utvikling av helhetskompetanse og helhetsperspektiv.

Det samarbeidet skal bidra til er at slik informasjon i større grad, og bedre enn nå, presenteres innenfor rammene av et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Ensidig, snever fokusering på egen virksomhet og sektorinteresse vil kunne svekke målgruppenes helhetsforståelse og virke i strid med det som er målsettingen med samarbeidet.

Folkeopplysning er et sentralt begrep i debatten om informasjonsvirksomheten. Det er en bevisst språkbruk som understreker at det er de breie lag av folket som er målgruppa. Begrepet gjør det også klart at målet er ikke bare å formidle fakta, men å bevisstgjøre, skape holdninger og engasjere. Norske organisasjoner har en tradisjon å ivareta på dette feltet, og det gir begrepet innhold - for den som kjenner organisasjonene og historia deres.

Emneområdets noe spesielle karakter har vært med å påvirke både prinsippene og metodene i informasjonsvirksomheten. Noen fellestrekk peker seg ut:

- En ofte verdiorientert innfallsvinkel og begrunnelse i selve informasjonen som formidles.
- En tendens til å vise med konkrete eksempler at det nytter.
- En vekt på å knytte det globale (det fjerne og ukjente) til det lokale (det nære og kjente).

Det er viktig å være bevisst på hvilke bilder som blir skapt av folk i andre land og kulturer. Gir vi ensidige inntrykk av nød og fattigdom, eller formidler vi en respektfull holdning til medmennesker ? Appellerer vi til veldedighet eller til solidaritet ? Ved å oppfatte oss sjøl som givere og de andre som mottakere skaper vi et dårlig utgangspunkt for likeverdig samarbeid. Ressursgruppa peker på faren for å skape vrengebilder, spesielt i samband med innsamlinger.

...givertradisjonen representerer noe positivt som vi ønsker å bevare og videreføre. Imidlertid har innsamling tradisjonelt benyttet seg av virkemidler som til tider ikke har fremmet forståelse og folkeopplysning. Virkemidlene har ofte hatt stor gjennomslagskraft og trolig preget holdninger i langt større grad enn den mer "stillferdige" folkeopplysningen. I økende grad har de store innsamlingsorganisasjonene erkjent dette, men fortsatt ligger det en konflikt mellom kortsiktige innsamlingsbehov og behov for langsiktig folkeopplysning. Denne problemstillingen representerer en utfordring for alle som er opptatt av u-landsinformasjon.

BEHOV FOR STERKERE SAMARBEID

Behov for å styrke et samarbeid kan oppstå enten som følge av at samarbeidet fungerer dårlig eller fordi ressursene er mangelfulle. I det første tilfellet kan det være grunn til å undersøke samarbeidspartners holdninger, det gjensidige tillitsforholdet, om forventningene er realistiske og om avtalte plikter blir oppfylt osv. Min erfaring fra 21 års samarbeid med organisasjonene er at det har fungert godt, trass i at tilgangen på ressurser ikke har vært god nok. Det gjelder både bevilgnings- og personellmessig. (Bemanningen på organisasjonssektoren ble redusert fra to til en, samtidig som tallet på organisasjoner er over tredoblet. Bevilgningene har steget, men ikke i forhold til antall organisasjoner og aktivitetsnivå.) Ei fornuftig styrking av apparatet ville ha styrket samarbeidet på en mer konstruktiv måte enn den NORAD valgte.

Det ble ressursgruppas oppgave å legge et grunnlag for den videre prosessen - i den utstrekning rådene blir fulgt. Det er ingen tvil om at samarbeidet mellom organisasjonene er blitt styrket gjennom prosessen. Om NORAD har oppnådd å styrke sitt samarbeidsforhold til organisasjonene er derimot mer tvilsomt. Skal det skje, må det holdningsendringer til i NORAD. Organisasjonene må ha ei kjensle av at de er betraktet som reelle samarbeidspartnere. Gjensidig tillit og respekt er vilkåret for et godt samarbeidsforhold. Dette er det lett å rive ned, men tyngre å bygge opp igjen. Det skal mer til enn lange "monologer om dialog" i møter med organisasjonene.

Organisasjonene var i gang med interne drøftinger for å effektivisere arbeidet lenge før omleggingsideene ble lansert fra NORADs ledelse. I samråd med sektoransvarlig i informasjonskontoret satte organisasjonene i verk en gjennomgang av virksomheten i form av gruppearbeid over en periode. Som et resultat av disse drøftingene ble koordinatorstillinga for rammeavtaleorganisasjonene lansert som et samordnings- og effektiviseringstiltak. Ei prøveordning ble satt i verk. Etter hvert fungerte dette svært bra i samspill med NORADs informasjonskontor. Koordinatoren er blitt et aktivt bindeledd mellom organisasjonene og myndighetene. En periode ble han også engasjert av NORAD i utredningsarbeid omkring samarbeidet med organisasjonene.

KOORDINATORS VURDERINGER

I sin Gjennomgang og vurdering av informasjonsstøtteordningene (siste reviderte utkast 12.2.1993) drøfter koordinatoren, Arnfinn Nygaard, hva som bør være mål for NORADs informasjonssamarbeid med organisasjonene. Med utgangspunkt i regjeringens Nord/Sør-melding (St.meld.nr. 51, 1991-92) og i NORAD-strategien og ressursgruppas rapport, foreslår Nygaard følgende formuleringer :

MÅLSETTINGER FOR NORADs INFORMASJONSSAMARBEID MED NORSKE ORGANISASJONER

NORADs informasjonssamarbeid med norske organisasjoner skal være knyttet til holdningsskapende arbeid i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Hovedmålsettingen er å bidra til å skape forståelse og støtte i opinionen for en norsk Nord/Sør- og bistandspolitikk som kan bidra til de endringer i globale rammevilkår, så vel som forhold i enkeltland og regioner, som er nødvendig for å skape en økonomisk, økologisk, sosialt, kulturelt og politisk bærekraftig utvikling. Gjennom informasjonssamarbeidet med norske organisasjoner ønsker NORAD å :

- Oprettholde et mangfoldig og folkelig engasjement som kan bidra til at opinionen og organisasjonene forholder seg engasjert, kritisk og konstruktivt til norsk Nord/Sør- og bistandspolitikk.
- Ut fra et helhetlig perspektiv å spre kunnskap og skape engasjement i bredest mulige lag av befolkningen om Nord/Sør-spørsmål, norsk og internasjonalt utviklingssamarbeid og situasjonen i Sør.
- Bidra til problemorientert og konstruktiv debatt omkring internasjonale miljø- og utviklingsspørsmål.
- Styrke kontakten og dialogen med organisasjoner og miljøer utenfor Norge, spesielt i "Sør", omkring internasjonale miljø- og utviklingsspørsmål.
- Stimulere til heving av organisasjonenes kompetansenivå når det gjelder innsikt i og forståelse av de mange komplekse årsakssammenhenger og strukturelle forhold som gjør seg gjeldende i eksisterende Nord/Sør-relasjoner.
- Stimulere til heving av organisasjonenes kompetansenivå når det gjelder informasjonsfaglige spørsmål.

Nygaard foreslår å innarbeide målsettinger i retningslinjene for informasjonsstøtte. Han foreslår også å endre termen "ulandsinformasjon" til "Nord/Sør-informasjon", som vil være mer korrekt og i samsvar med målsettingene og det faktiske innholdet i informasjonen.

Organisasjonene og det folkelige engasjementet

"Er private norske organisasjoner en egnet kanal for bruk av offentlige midler til informasjon og holdningsskapende arbeid i Norge?" Nygård stiller spørsmålet og svarer positivt på det. I sammenlikning med andre aktører på feltet Nord/Sør-informasjon, finner han at "organisasjonene synes klart å være den kanal som best er i stand til å ivareta og aktivisere det folkelige engasjement."

For mange av organisasjonene er deres eksistens nettopp uttrykk for det engasjementet og mangfoldet som eksisterer i Norge. Skoleverket og utdanningsinstitusjonene kan være med og legge grunnlaget for det, forskningsinstitusjonene kan styrke det faglig, media kan målbære og stimulere det, og NORAD kan støtte det gjennom økonomiske støtteordninger og faglig samarbeid. NORAD har nettopp gjennom samarbeid og støtteordninger vært med å bygge opp det organisasjonsmessige engasjement og mangfold vi har i dag. Andre kanaler kan vanskelig erstatte dette.

Hva er denne vurderinga bygd på? Nygård ser spørsmålet i forhold til målene for informasjonsvirksomheten:

- spre kunnskap og informasjon
- målgruppetilpassing
- mangfold
- øke kompetansenivå
- skape engasjement
- kritisk og konstruktiv debatt
- folkelig engasjement
- skape opinion og positive holdninger

Han konkluderer med at "norske organisasjoner fortsatt bør være en sentral og vesentlig kanal for NORAD i informasjonsarbeidet".

DEL 3. PROBLEMSTILLINGER OG ERFARINGER

Målgruppe og nettverk

Uadressert post blir lettere kastet enn post med navn og adresse. Et budskap blir bedre mottatt ved personlig overlevering fra en du kjenner. Dette er to selvfølgeligheter de fleste vil være enige i. Allmenne erfaringer og pedagogiske prinsipper ligger til grunn for informasjonsfilosofien om målgrupperetting. Den som vil nå allmennheten med et budskap kan kringkaste det eller sende det ut som uadressert post til alle landets husstander. Sannsynligvis vil en stor del dø ut med eterbølgene eller ende i søppelkassene. Dette er svakheten ved massekommunikasjon.

Muligheten for å nå fram med budskapet er større dersom formen er tilpasset målgruppa og overbrakt gjennom kontakter innafor gruppa. Det levende ordet rett i øret vil ha større mulighet til å nå fram til mottakerens bevissthet. Bildene på fjernsynskjermen kan vekke interesse i øyeblikket, og det kan gi god bakgrunnsinformasjon, men folk kan ikke kommunisere med fjernsynet. Det gjør dem til passive mottakere. Er interessen for et tema vakt på forhånd, vil informasjon gjennom massemedia lettere kunne bli oppfattet. En lang artikkel blir ikke lest dersom avisleseren ikke er interessert i temaet. Derfor er det viktig for informasjonsarbeideren å nå bestemte befolkningsgrupper gjennom det sosiale nettverket de hører til, vekke interesse og engasjement. Vil du få folk opp av sofaen må du vite hvor de møtes, kjenne miljøet og vite hva de er opptatt av. Da kan du møte dem heime.

Organisasjonsmiljøet i Norge er rikt og variert. Det ivaretar folks behov for å møtes i et sosialt, kulturelt, politisk eller religiøst fellesskap, dyrke spesielle interesser som idrett eller hobbyer, engasjere seg for ideelle saker eller yrkesinteresser. Det fins organisasjoner for ethvert formål og enhver tenkelig gruppering i folket: Ungdomsorganisasjoner, kvinneorganisasjoner, fagorganisasjoner, kirker og religiøse organisasjoner og så videre.

En stor del av Norges befolkning har tilknytning til en eller flere organisasjoner. Vil du nå de breie lag av folket, er det her du har den største muligheten. Får du opinionsdannerne i organisasjonene interessert i ei sak, sørger de for å få publikum i tale. Budskapet når ut gjennom møtevirksomhet, barne- og ungdomsarbeid, foredrag, film, lysbilder, studiegrupper, dramagrupper, komiteer, diskusjoner, tidsskrifter og andre publikasjoner. En skare av frivillige ledere og interesserte medlemmer er medarbeidere i den kontinuerlige holdningsskapende prosessen. Ingen fiffig kampanje kan måle seg med dette jamt pulserende blodomløpet av ideer som holder samfunnslegemet med livgivende innhold. Ingen

offentlig etat eller institusjon kan nå folket på tilsvarende måte. Derfor er det viktig at det offentlige legger forholdene til rette med et økonomisk og faglig støtteapparat som kan være samarbeidspartner for organisasjonene.

Folkeopplysning og faktainformasjon

Folkeopplysning er aktiviseringspedagogikk for hele folket. Målet er et opplyst og samfunnsbevisst folk som engasjerer seg for felles interesser og idealer. Det dreier seg ikke bare om formidling av kunnskap om konkrete fakta, men like mye bevisstgjøring om verdier og holdninger. Like mye vil si at det ene er like viktig som det andre. Det ene er avhengig av det andre. Kunnskap uten verdier er kunnskap uten verdi. Holdninger uten kunnskap kan skape fordommer. Derfor er både viten og verdier nødvendige elementer i menneskelig kommunikasjon. Det er ingen motsetning mellom dem. Et levende samfunn er avhengig av at hver og en bidrar med sitt til fellesskapet. Som alle andre levende organismer er samfunnslegemet avhengig av at både hjerter og hjerner fungerer.

Folkeopplysningstradisjonen har stått sin prøve i det norske samfunnet, og det er ingen grunn til å forkaste den som modell for framtidig arbeidsform. Det rike erfaringsgrunnlaget er en god vegviser som ingen moderne informasjonsteknologi kan erstatte. Datamaskinen kan ikke erstatte en levende informasjonsmedarbeider. Kommunikasjon mellom computere kan ikke erstatte samarbeidet i et engasjert nettverk av mennesker, men menneskene kan bruke datateknologien som et nyttig redskap.

Fakta er nødvendige som et hjelpemiddel i opplysningsarbeidet, men det vil være misforstått å tro at informasjonsjobben er gjort når databasen er installert. Den vil være tilgjengelig bare for en snever krets av spesielt interesserte med den rette teknologien. Det er heller ikke nok å ha oppslagsverk og rapporter lagt ut i et dokumentasjonssenter åpent for publikum. Det vil være geografiske grenser for hvem som oppsøker det. Det er ikke nok å sende ut brosjyremateriell, årsmeldinger og magasiner med statistikk, stolper og diagrammer som måler det vi gjør. Dersom ikke stoffet har folkelig appell, vil det falle dødt til jorda. Vi kan ikke vente at hver enkelt frivillig informatør skal kunne omdanne steiner til brød for folket. Et informasjonskontor må sjøl kunne uttrykke seg folkelig og ha medarbeidere med evne til å inspirere de frivillige kontaktene i nettverket. Det er ikke nok at folk har kunnskap. De må engasjeres av en ide.

Helhet og sammenheng

Informasjonsmedarbeiderens rolle må være å skape interesse og stimulere til debatt. Bare en engasjert medarbeider kan skape engasjement. Det har som regel liten hensikt å drukne publikum i faktiske opplysninger. Det er mer fruktbart å se forhold i et større perspektiv og gi folk innsikt i sammenhenger og

helhetsvurderinger. I forholdet mellom rike og fattige land er det mange innfløkte problemer som hindrer utvikling. Denne bakgrunnen er det viktig å ha klart for seg. Utviklingshjelp er bare en liten del av den store sammenhengen. Derfor vil det være for snevert å konsentrere seg om "bistandsinformasjon". Informasjon som gir inntrykk av at egne prosjekt er det viktigste vil skape falske forestillinger om disse tiltakenes betydning. Årsakene til utviklingsproblemene og de ulike faktorene som kan bidra til løsninger må danne bakgrunn for å gi vår rolle de riktige proporsjonene.

Globale miljøproblemer, kriser og konflikter, menneskerettsproblemer, befolknings- og ressursproblemer er aktuelle spørsmål som opptar folk, og som må knyttes sammen i det bakgrunnsbildet vi gir. Vi må heller ikke glemme at situasjonen i utviklingslanda ikke består bare av problemer. Disse landa har også menneskelige og materielle ressurser som danner et potensiale for utvikling. De har kulturelle kvaliteter som må ivaretas og respekteres som grunnlag for deres valg av utviklingsmønster. Folk i utviklingsland gjør en innsats som vi ikke må undervurdere betydningen av. Vi må ikke gjøre vårt bidrag til sentrum på deres bekostning. I det pedagogiske arbeidet vårt må vi legge vekt på at folk skal forstå vårt forhold til utviklingsland som et likeverdig samarbeid. Dersom det ikke er det, må målet være at det skal bli det.

Midt i et mangfold av ideer og fakta skal den gode informasjonsmedarbeideren være orientert og kunne orientere andre. Jo mer innsikt du får i faktiske forhold, jo vanskeligere blir det å informere om utviklingshjelp uten å stille kritiske spørsmål ved metodene i dagens bistand. Informasjonsmedarbeideren kan ikke nøye seg med å målbære strategien, retningslinjene og prinsippene, forelese fra stortingsmeldinger og årsmeldinger og presentere de offisielle standpunktene. Du må kunne innrømme svakheter i strategien og avvik fra prinsippene i praksis. Du må erkjenne at bistand er bare ett av mange mulige midler i arbeidet med å løse verdens problemer. Du må vedgå at bistand ikke har vist seg som noe effektivt middel til å løse problemene. Alternative metoder blir utprøvd lokalt, men de har vanskelig for å slå igjennom i de konvensjonelle bistandsmiljøene. Helhetsløsningene krever politisk vilje som for tida ikke fins i de rike nasjonene.

Målsmenn for den offisielle politikken er som regel mindre interessante som informatører. Byråkrater og politikere som foredragsholdere og paneldeltakere er bundet i båser de ikke kan se over kanten på. Det er for langt mellom visjonene. Et opplyst publikum er mer opptatt av å drøfte problemstillinger på et fritt grunnlag, uten å la seg hemme av "lovlig fattede vedtak". Her ligger muligheten til en debatt som tar opp mer vesentlige problemstillinger enn "hvor meget gir Norge". En opplyst og engasjert folkeopinion som er opptatt av helheten og sammenhengen kan gi grunnlag for nødvendige reformer.

Medarbeider eller kanal ?

Et grunnleggende prinsipp for arbeidet med å bygge opp et organisasjonsnettverk i samarbeid med en offentlig etat må være respekt for organisasjonenes identitet og integritet. En frivillig organisasjon er en sjølstendig demokratisk enhet som blir styrt av medlemmene. Dette må etaten respektere og innrette seg etter. Bevilgningsmyndigheten må ikke misbruke pengemakta. Utidig overstyring og tilfeldig bevilgningspraksis virker frustrerende på samarbeidspartnerne og svekker tillitsforholdet. Toppstyrt byråkratisering, effektivisering og rasjonalisering kan skade et levende samarbeid. Dialog er bedre enn diktat.

Organisasjonen på sin side må være bevisst om sine egne mål og verdier og ikke la seg dirigere utenfra. Oppgaven ligger i å sette seg inn i fagfeltet det skal informeres om, samle fakta fra ulike kjelder, vurdere opplysningene og integrere dem i egen informasjonsvirksomhet overfor medlemmene og allmennheten. Organisasjonene må ikke la seg bruke som ukritisk "kanal" for spredning av offentlig informasjon, men hevde sin uavhengighet som medarbeidere i holdningsskapende opplysningsvirksomhet. De skal tilrettelegge informasjonen for sin spesielle målgruppe på egne premisser.

Det indre nettverket

Interesse og engasjement blir skapt i en prosess der kontakt og meningsutveksling mellom mennesker er viktigere enn dokumentasjon av fakta. Kunnskap hjelper som regel lite dersom folk ikke lar seg påvirke til å endre holdninger. Både følelser og forstand må være med.

Opplysning mottatt gjennom et sosialt nettverk gir større nærhet og blir lettere godtatt enn det som kommer gjennom massemedia og andre upersonlige kanaler. Organisasjonsnettverket har forgreininger inn i nabolag og familier, det indre nettverket der mennesker er i daglig kontakt og snakker sammen. Et engasjement lar seg lettere omsette til praktisk handling i fellesskap og forståing med andre mennesker. Derfor er organisasjonene viktige når det gjelder å skape opinion og gi mulighet til personlig innsats for medmennesker. Kjensla av samhörighet med andre mennesker gir individet større trygghet. Er du med og yter ditt til å ta vare på andre, kan du regne med å bli tatt vare på når du sjøl måtte trenge det.

Inn i dette indre nettverket kommer impulsene fra verden og menneskeheten, et ytre nettverk som skaper bevissthet om tilhörighet i en større sammenheng. Perspektivet åpner seg mot en videre horisont. Verden er en, og menneskene har ansvar for hverandre.

Det ytre nettverket

Organisasjonene må bygge opp sin egen kompetanse på fagfeltet for å kunne delta i en kritisk og konstruktiv debatt. De er derfor avhengige av å ta imot impulser fra et ytre nettverk av andre organisasjoner og institusjoner - nasjonalt og internasjonalt. Mange nasjonale organisasjoner har sine internasjonale tilknytninger. Det fins også mange internasjonale nettverkorganisasjoner som arbeider spesielt med informasjon og kommunikasjon om utviklingsspørsmål. Akademiske sentra for utviklingsstudier driver forskning. Alle disse leddene i det ytre nettverket er viktige leverandører av informasjon. Ved å bruke tilfang fra disse kjeldene kan vi bidra til heve nivået i vår egen heimlige debatt.

Et særlig viktig ledd i nettverket er kontakter i de delene av verden der de fleste såkalte utviklingsland ligger. Dette blir ofte forsømt. Utviklingsproblemene blir diskutert på et teoretisk plan, uten å knytte det til menneskene det gjelder. Blir de nevnt, er det gjerne som fattige, nødlidende og hjelpetrengende som vi må gjøre noe for. Tradisjonell bistandsfilosofi bygger på et giver/mottakerbegrep som har tendens til å konservere veldedighetsholdninger. Utvikling blir et teknisk-økonomisk spørsmål om overføring av ressurser fra rike til fattige land. De blir sett på som uvitende, og vi kjenner oss overlegne i kraft av vår teoretiske kunnskap. Derfor snakker vi gjerne om å **overføre** kunnskap og kompetanse. Vi ignorerer det potensialet som ligger latent i lokalmiljøet. Prosjektinformasjon blir dokumentasjon av våre resultater. Den viktigste ressursen, folket som samarbeidspartner, blir glemt. For å motvirke dette er det viktig å få fram det folk i fattige land gjør for å bedre sine egne kår. På den måten kan informasjonsarbeideren bidra til å gi dem en identitet og vise dem respekt. Ved å ta vare på deres menneskelige verdighet kan vi legge grunnlaget for solidaritets- og samarbeidsholdninger.

Så ofte det er mulig må vi hente ekspertisen der den er å finne, i utviklingslanda. De kan lære oss mye som vi kan bygge videre på. Enten vi inviterer dem til oss eller vi besøker dem, er dette en direkte kontakt vi må ta mer i bruk. Vennskapskontakter mellom lokalsamfunn i ulike deler av verden er en god måte for å gi breiere lag av folket erfaringsbakgrunn for utvikling av solidaritetsholdninger.

Folkets egne eksperimenter med folkelig deltaking i Asia, Latin-Amerika og Afrika har mye å lære oss. De kan gi oss verdifull innsikt i alternative måter å nærme seg utviklingsproblemene på. Det er viktig at vi gjør oss kjent med eksempler på gode lokale tiltak og bruker dem i informasjonsarbeidet vårt.

Kultur og utvikling

Formidling av kjennskap til andre kulturer kan danne grunnlag for å forstå menneskene og den virkeligheten de lever i. Det

forutsetter at vi legger mer i kulturbegrepet enn utvendige folkloristiske manifestasjoner, museer og dansegrupper. Folkets egen kultur må være utgangspunktet for utviklingsprosessen. Vi må lære å verdsette og respektere den lokale kulturen, forstått som en helhet av tradisjoner, normer og verdier som danner samfunnets identitet. Kulturen er det som binder individene sammen i et fellesskap, og det er i dette fellesskapet utviklingsprosessen må rotfeste seg og bære frukt. Den stedegne kulturen må være grunnlaget for hvordan ei folkegruppe velger å utvikle samfunnet sitt. Det er de som skal velge, og det er de som skal utvikle sitt eget samfunn.

Kulturen er en viktig samfunnsbevarende og samfunnsbyggende faktor. Går dette perspektivet tapt, blir kulturen redusert til rosemaling på utviklingsbulldoseren.

Utviklingsplanleggere har stort sett lagt for lite vekt på de kulturelle aspektene. Store bistandsorganisasjoner har sett på sin oppgave som tekniske operasjoner. Dette blir forsterket når mye av gjennomføringa blir satt bort til konsulentfirmaer, entreprenører og teknikere. Støtteordninger til næringslivet vil virke på markedsøkonomiske premisser, og kan ikke ventes å ta særlig omsyn til kulturelle verdier. Opplysning om disse farene har informasjonsmedarbeideren et ansvar for å formidle, i håp om at politikere og planleggere vil lytte til varslene. Vi må minne styremaktene om deres egne "lovlig fattede vedtak" på dette feltet, slik de er utformet i stortingsmelding nummer 36, 1984-85 :

DEN KULTURELLE DIMENSJONEN ER AVGJØRENDE I
UTVIKLINGSSAMMENHENG. DEN UTGJØR SELVE KJERNEN
I EN UTVIKLING SOM HAR "SELF-RELIANCE" SOM MÅL.

KULTURELL IDENTITET OG FORANKRING I EGEN KULTUR ER VIKTIG I
ENDRINGSPROSESSEN, OG AVGJØRENDE FOR OM PROSESSEN BLIR
FRUKTBAR OG IKKE ØDELEGGENDE.

UTVIKLING STYRT UTENFRA ELLER OVENFRA UTEN AT LOKALSAMFUNNET
BLIR TRUKKET INN HAR KLARE BEGRENSNINGER.

DELTAING ER ET KJERNEPUNKT I ALL UTVIKLING SOM SKAL SKAPE
VARIGE FORBEDRINGER FOR LOKALBEFOLKNINGEN.
BISTANDEN MÅ TA UTGANGSPUNKT I LOKALE PROSESSER.

Den eneste måten å sette teoriene om i praksis er å legge forholdene til rette slik at de lokale prosessene kan komme i gang, at lokalbefolkningen blir trukket inn og satt i stand til å styre sitt eget utviklingsarbeid med røtter i sin egen kultur.

Sosialantropologen Arne Martin Klausen har undersøkt hvordan de sosio-kulturelle forholdene blir ivaretatt i norsk bistand. Hans slutning er at oppfølgingen av stortingsmeldingens prinsipper i praksis er tilfeldig og utilstrekkelig. Forundersøkelsene er uten unntak for dårlige når det gjelder kulturkunnskap. Altfor ofte har sektorekspertisen lagt

premissene for et prosjekt før samfunnsvitere og lokalbefolkning i det hele tatt er tatt med på råd.

Alternativet er å ta på alvor at den kulturelle dimensjonen er grunnlaget for sosial og økonomisk utvikling og legge opp strategiene etter det. Dette krever ei radikal omstilling som trolig bare et generasjonsskifte i bistandsadministrasjonen kan gi oss. Politikerne må ta sine egne teser på alvor og ta opp en debatt om hvordan de kan settes om i praksis.

I internasjonale fagmiljø som er opptatt av utviklingsspørsmål har disse ideene lenge vært debattert. Kanskje er problemet at avstanden mellom sentra for utviklingsstudier og de ulike bistandsadministrasjonene er for stor. Praktikerne synes ikke å ha kapasitet til å ta inn over seg og ta stilling til alle de nye tankene som krever utprøving i praksis.

"Avantgardister" og aktivister av ulike slag danner internasjonale nettverk for å kjempe fram endringer. Et av disse er South-North Network Cultures and Development med sete i Bryssel og forgreininger til alle kontinenter. Her møtes teoretikere fra forskermiljøene med praktikere fra lokalsamfunn for å utveksle ideer og erfaringer. Lederen og grunnleggeren av nettverket, belgieren Thierry Verhelst vakte interesse med boka *Des racines pour vivre* (oversatt til engelsk med tittelen *No Roots Without Life*). Verhelst ser et sunnhetstegn i at lokalsamfunn ofte har lyktes i å bremse fremmedgjørende utvikling som truer dem. De møtte påtvungne "framsteg" med sivil ulydighet. Når bistand har mislyktes, er det fordi den ikke har respektert og tilpasset seg lokal kultur. Kulturen er en kilde til motstand mot kulturødelegging, men også en drivkraft i folkets egen kamp for tilværet. Folk på landsbygda har en reell evne til endring og tilpassing - forutsatt at prosessen bygger på deres egen kultur.

Det er viktig at informasjonsarbeidere kjenner til slike ideer og tar dem med i debatten.

Informasjonsfrihet og troverdighet

Informasjonsfrihet er en forutsetning for troverdighet. Dersom institusjonen forsøker å styre informasjonen, holde tilbake opplysninger eller tilsløre fakta, vil det sannsynligvis bli avslørt. Et informasjonskontor som er styrt fra toppen vil ha problemer med å hevde sin integritet. Enten kontrollen skjer direkte gjennom lederstrukturen eller gjennom budsjettmessige mekanismer, vil det være et inngrep i informasjonsfriheten.

Informasjon er et fag som mange mener de kan bedre enn de som driver med det. Derfor vil et informasjonskontor bli utsatt for forsøk på styring utenfra. Da må informasjonsmedarbeiderne stå sammen og ikke la seg undertrykke. Misforstått lojalitet mot institusjonen må ikke føre til at medarbeiderne blir presset til å kompromittere sin faglige integritet.

Åpenhet har vært et populært slagord fra NORADs ledelse. Det het seg at NORAD skulle være et glasshus. Likevel får NORAD ofte kritikk for det motsatte. Media er blitt mer kritiske enn de var i tidligere tider. Da må en spørre seg om det er fordi journalister har fått mer kunnskap og større innsikt, eller fordi utviklingspolitikken er blitt mer kritikkverdig enn før. Det kan være begge deler. Informasjonskontoret har bidratt til å dyktiggjøre pressefolk, blant annet gjennom samarbeid med pressens utdanningsinstitusjoner. Finansiering av stipend og studiereiser har gitt journalister og organisasjonsfolk muligheter til å se og lære. Det er informasjonskontorets oppgave å legge til rette for innsyn i virksomheten. Andre må sørge for bedre bistand. Middelmådighet kan ikke kompenseres med intensivt egenreklame. Bare bedre resultater av utviklingssamarbeidet kan gi grunnlag for bedre informasjon.

Integritet og lojalitet

Lojalitetskonflikter kan oppstå mellom institusjonen og informasjonsmedarbeideren. Institusjonen kan være interessert i å beskytte seg sjøl mot kritikk i media ved å holde tilbake informasjon eller gi tilslørende informasjon. Vi liker helst å informere om gode resultater. "Det nytter" er et velbrukt slagord. Det som ikke gikk så bra sier vi minst mulig om. Vi "ser bort fra" fakta om det som er mislykt så lenge det går å late som alt går bra. Vi kan like godt innse at media ikke lar seg lure av "late som-holdninger". Det er ikke noe som skaper større mistenksomhet enn tilsynelatende åpenhet.

For informasjonsmedarbeideren er dette et spørsmål om å bevare sin integritet. Overfor samarbeidspartnere i organisasjonene mister du tillit dersom lojalitet til institusjonen tvinger deg til å servere en godkjent variant av virkeligheten. I et samarbeidsforhold virker dette ødeleggende, og du får et motsetningsforhold i stedet.

Det institusjonen kan velge i følsomme saker er å bestemme at bare visse talspersoner har uttalerett. På den måten kan det presenteres en "offisiell versjon" av sannheten som er ullen nok til å tåkelegge ubehagelige fakta. Ei informasjonsavdeling vil som regel være mer innstilt på åpenhet enn ledelsen og andre avdelinger i institusjonen. Noen har gjerne en viss prestisje å ivareta. De vil gjerne forsøke å kontrollere hva slags informasjon som slippes ut. Pressemeldinger skal godkjennes, og kan bli frisert og gjort journalistisk ubrukelige.

Under slike forhold blir det lett konflikt mellom informasjonsavdelinga og resten av institusjonen. Blir informasjonsfolk kuert til å innordne seg og bli servile PR-agenter, mister de troverdighet. Følger de sin samvittighet og verner om sin faglige integritet og informasjonsfriheten, kan de bli beskyldt for "lekkasjer". Utad vil de trolig vinne i akt hva de innad taper i gunst.

En informasjonsmedarbeider kan ikke ha en ubetinget lojalitet

til autoriteter. I et samarbeidsforhold med eksterne kontakter vil det også måtte vises lojalitet til dem. På vårt temaområde vil det også være snakk om lojalitet til mennesker i utviklingsland når de blir utsatt for urett og nedverdiggende behandling av mektige krefter utenfra.

Kommunikasjon er tovegskontakt

En opplyst og engasjert, kritisk og konstruktiv opinion er målet for opplysningsvirksomheten. Da må opinionen tas på alvor når den viser engasjement og kommer med konstruktiv kritikk. Når informasjonsmedarbeideren ser det som en av sine mange viktige oppgaver å bringe den politiske ledelsen og sjefene i etaten i kontakt med grasrøttene, er det ikke bare for at de skal overføre noe av sin visdom til vanlige folk. En minst like viktig grunn er å gi ledelsen høve til å høre hva som gror på grunnplanet.

For en saksbehandler, en embetsmann eller en byråkrat burde det ikke være noe som er viktigere enn det å oppleve ved direkte kontakt hva en levende opinion har å hevde. Det kan man bare oppleve i direkte samtaler eller møter. (Steinar Opstad : Medier i medie-Norge).

Erfaring fra utallige seminarer viser at de offisielle talene, ofte skrevet av andre, som oftest er svært generelle og lite engasjerende. Enda sjeldnere virker de kontaktskapende. Statsråden får gjerne forhindringer i siste liten, og sender en uforberedt statssekretær eller en personlig sekretær som stedfortreder og taleoppleser. Kommer statsråden sjøl, er det ofte i siste liten til å holde foredraget, og du har nesten inntrykk av at limusinen venter med motoren i gang. Det blir kanskje tid til noen få spørsmål og svar, men ikke nok til å opprette fortrolig kontakt og grunnlag for kommunikasjon. Statsråden haster videre, og tilhørerne sitter skuffet og irriterte tilbake med sine synspunkter som ikke var viktige nok til å bli hørt - og langt mindre lyttet til.

Ledere som er opptatt av å få navnet sitt på programmet bør vise respekt for tilhørerne ved å komme godt forberedt til rett tid, og de bør avsette nok tid til å få skikkelig kontakt med deltakerne. Dersom det ikke er mulig, bør de vurdere om det de har å si er viktig nok til å oppta tida for ei hel forsamling. Informasjonsmedarbeideren som planlegger programmet må vurdere om prestisjefylte navn og titler er innholdsmessig viktige nok til å forsvare plassen sin.

Omorganiseringssyndromet

NORAD har vært preget av hyppig intern omorganisering, gjerne satt i verk ved raske beslutninger fra toppen, ofte karakterisert ved mangelfulle utredninger og korte høringsfrister. Dette har skapt uro og frustrasjon i organisasjonen. Medarbeiderne blir opptatt med interne problemer i stedet for å konsentrere seg om oppgavene

organisasjonen er satt til å løse. Interne møter og notatskriving opptar tid og fortrenger andre gjøremål. Dette får konsekvenser både for arbeidsmiljøet og forholdet til eksterne samarbeidspartnere. Internt skaper det problemer når skrivebordteorier overkjører fagmedarbeidernes praktiske erfaringer. Mange vansker kunne unngås ved å ta medarbeiderne med på råd før beslutninger blir tatt. Det har lite for seg å be om kommentarer når saka er avgjort. Det er lite inspirerende for en medarbeider å måtte underbygge med argumenter konklusjoner som er gitt på forhand. Det undergraver medarbeiderens integritet og institusjonens troverdighet.

Omorganisering kan virke som en lite rasjonell fluktmekanisme fra de virkelige problemene. NORADs ledelse har vedkjent seg tvil om resultatene av bistand, men synes ikke å ha visjoner om bedre metoder. Spørsmålet melder seg om travelheten omkring interne reformer og ny strategi kan være uttrykk for rådvillhet overfor den egentlige oppgaven. Informasjon om strategien er mest interessant når den har gitt praktiske resultater. Å snakke om nytenking har interesse først når nye tanker blir tenkt.

Organisasjonenes rolle i demokratiet

Organisasjonene har påvirkningskraft i demokratiske prosesser gjennom sin mulighet til å reise en folkeopinion som beslutningstakerne må ta omsyn til. Jo mer entydig opinionen er, jo sterkere virker presset på politikerne. Organisasjoner og interessegrupper som vil oppnå samfunnsmessige forandringer må starte prosessen ved å bevisstgjøre og opplyse opinionen. Ved å skape allmenn interesse og debatt omkring ei sak, vil ulike meninger komme til orde og danne grunnlag for nye løsninger.

Offentlig debatt vil aktualisere temaet også i nettverket omkring politikerne. Her har spesielt de politiske partienes opplysnings- og studieforbund en viktig rolle og et stort ansvar. De legger til rette opplysningsmaterieell politikerne kan bruke. Det har også vist seg at partienes ungdoms- og kvinneorganisasjoner har engasjert seg positivt i internasjonale spørsmål. Disse avdelingene har muligheter til å påvirke de sentrale partiorganene og de enkelte representantene for partiet, og de er baser for rekruttering av framtidige politiske ledere.

Alle disse organisasjonene har vært med i det vide nettverket som har samarbeidet med NORADs informasjonskontor. Gjennom å delta sammen med de andre organisasjonene blir de ledd i en helhet der ulike synsvinkler blir presentert. De får en allsidig bakgrunn for sine egne informasjonsopplegg. Det er en styrke for demokratiet at folk fra ulike politiske miljø kan arbeide sammen der interessene er felles.

Mange er klar over at utviklingspolitikken trenger reformer. Organisasjonene har vært pionerer på dette arbeidsfeltet

tidligere, og de kan bli det igjen. Enkelte av organisasjonene prøver nye veger i utviklingsarbeidet, og det er viktig at de deler erfaringene sine med andre innafor nettverket. Det er behov for systematisk utforsking av ulike tilnæringsmåter, med gjensidig evaluering organisasjonene imellom. Resultatene vil være nyttig som tilfang for opplysningsarbeidet, som trenger mer stoff av dette slaget. I neste omgang kan organisasjonenes erfaringer bli nyttige som grunnlag for omlegging av det statlige utviklingssamarbeidet i retning av mer folkelig deltaking, slik UNDP (United Nations Development Program) tar til orde for i sin Human Development Report 1993:

Participation, from the human development perspective, is both a means and an end. Human development stresses the need to invest in human capabilities and then ensure that those capabilities are used for the benefit of all. Greater participation has an important part to play here: It helps maximize the use of human capabilities and is thus a means of increasing levels of social and economic development. But human development is also concerned with personal fulfilment. So, active participation, which allows people to realize their full potential and make their best contribution to society, is also an end in itself.

Norske organisasjoner, med sin historiske bakgrunn i utvikling av norsk samfunnsliv, skulle ha mye å bidra med i denne sammenhengen.

DEL 4 OVERFØRINGSVERDI

av samarbeidsmodellen
til andre samfunnsområder

Nettverkmodellen som samarbeidsform bør kunne brukes på alle samfunnsområder der det er behov for opplysning, motivering, bevisstgjøring, opinionsdanning og aktivisering for felles verdier og interesser.

Det er i samfunnets interesse at borgerne er interesserte i samfunnsspørsmål, engasjerer seg i saker som angår fellesskapet og deltar i samfunnsbyggende virksomhet. Dette er en viktig grunn for det offentlige til å samarbeide med positive krefter i samfunnet om opplysningsarbeid som kan motivere til folkelig deltaking.

Velferdssamfunnet har i moderne tid utviklet seg i retning av spesialisering og profesjonalisering på mange områder der ansvaret tidligere var ivaretatt av familie og lokalsamfunn. Omsorgsoppgaver er i stor utstrekning overtatt av statlige og kommunale organer. Skoleverket gir muligheter til utdanning for alle. Dermed har frivillige organisasjoner mistet mye av sin oppgave som "folkehøgskole". Kommersialisering av fritidslivet har bidratt til passivisering og utvikling av konsumentholdninger. Ruskultur og kriminalitet er negative utvekster som krever forebyggende tiltak. Livsstilsjukdommer forringer og forkorter livet for mange. Verdenssamfunnet strir med store problemer som ikke kan bli løst uten en samordnet innsats for fred, menneskerett, rettferdig fordeling av ressurser, rettferdige økonomiske ordninger og trygging av arbeidsplasser og miljø. Ærefrykten for livet må gjenreises.

Velstandsutviklinga garanterer ingen et rikere liv. Konkurransen er blitt hardere både i utdanningsinstitusjonene, næringslivet og på det personlige planet. Skyggesidene av det moderne samfunnet minner oss om sannheten i det Arne Garborg skreiv i forrige århundre: "Skalet av alt kan ein få for pengar, men ikkje kjernen. Den er ikkje for pengar fal". Samfunnet må legge vekt på andre verdier enn pengeverdien om menneskene skal få muligheter til å utvikle et bedre fellesskap både i det nære og det videre miljøet. For å fremme disse andre verdiene må samfunnet satse på opplysning og bevisstgjøring gjennom opinionsbærere som allerede arbeider med problemene på et etisk og idealistisk grunnlag. Disse har allerede en viss støtte i folket og er i direkte kontakt med ulike målgrupper. Dette er kjernegrupper av bevisste mennesker med vilje og evne til å engasjere seg. Det store mangfoldet i organisasjonsmiljøet sikrer bred dekning av alle tenkelige saksområder og grupperinger i folket. Det gjelder stort sett bare å stimulere til samordning og legge til rette økonomiske vilkår som gir organisasjonene gode arbeidsmuligheter.

Utvikling er en prosess som foregår i alle samfunn - i positiv

eller negativ forstand. Det er ikke et fenomen spesielt for de såkalte utviklingslanda. Dersom samfunnet ikke skal forfalle, må det utvikle seg. Folkelig deltaking er et vilkår for utvikling. Et levende demokrati er avhengig av en våken opinion som kan påvirke politikken. Organisasjonene er vel egnet til å skolere opinionsdannerne og opplyse allmennheten, og de kan virke som talerør for opinionen og pressgrupper overfor bestemmende myndigheter.

I løpet av de seinere åra har det vært satt i gang flere kampanjer der organisasjoner har sluttet seg til og støttet opp, men der graden av engasjement har vært varierende. For en del har det blitt med et positivt prinsipielt standpunkt og tidsavgrenset støtte fra sentralt hold i organisasjonen, mens engasjementet i medlemsmassen har vært svakt. Resultatet vil være sterkt avhengig av at lederne og opinionsdannerne i miljøet tar ansvar og går foran med et godt eksempel.

Blant nyere kampanjer kan vi nevne noen som har forsøkt å ta i bruk nettverkmodellen:

Felleskampanjen for miljø og utvikling, seinere fulgt opp med **Forum for miljø og utvikling**, har vart i mange år. Kampanjen samarbeider med offentlige myndigheter og har klart å bygge opp et organisasjonsnettverk. Miljøspørsmålene engasjerer mange, og koplinga med utviklingsspørsmål markerer at de globale problemene henger sammen og må løses i sammenheng. Strategien med å forene kreftene til miljøorganisasjonene med organisasjoner som engasjerer seg i utviklingsspørsmål gir større muligheter til en slagkraftig kampanje, som også har aktivisert seg som pressgruppe på det internasjonale planet.

Kampanjen for fargerikt fellesskap tok sikte på bevisstgjøring og mobilisering mot tendensene til fremmedhat og rasisme. Her var også et bredt spekter av organisasjoner engasjert.

Ungdomskampanjen mot rasisme, som ble startet på initiativ fra regjeringa, synes å ha gjort mindre av seg. Det kan vel reises spørsmål om ikke myndighetenes fremmedpolitikk burde harmoniseres med kampanjen for å få større troverdighet.

Blant andre forsøk på massemobilisering kan vi nevne Kampanjen mot atomvåpen, Alkokutt og diverse tiltak mot narkotika, røyking osv., uten at disse har fått det store gjennomslaget. Det samme kan vel sies om kampanjen mot alkohol i idrettsmiljøet. I den seinere tid er det reist spørsmål om lederskapet tar slike problemer alvorlig nok. Den samme tvilen kan gjelde miljøorganisasjoner, religiøse og ideelle organisasjoner. Dersom ikke lederne viser en konsekvent holdning i sin egen livsstil, vil kampanjer være forgjeves. Mange av dagens helse- og livsstilproblemer ville det være naturlig å ta opp til debatt i en større sammenheng med et vidt nettverk av interesserte organisasjoner. På samme vis som utviklingsland må løse sine fattigdomsproblemer gjennom folkelig deltaking, må rike land løse sine velstandsproblemer. De globale problemene må vi løse i fellesskap.

Det er forskjell på et kampanje- eller aksjonspreget tiltak og et mer varig engasjement. En kortvarig kampanje vil vekke mer oppmerksomhet, men må følges opp med langsiktige program om den skal få varig virkning. En aksjon kan mobilisere mange, men i lengden er det et jevnt og trutt holdningsdannende opplysningsarbeid som må til for å skape forandring. Dette skjer mer gjennom miljøskapende arbeid enn gjennom agitasjon. Det er ikke høgtrykks vannkanoner som gir plantene vekst, men en stillferdig spreder. I det sosiale livet er organisasjonene kulturspredere som overrisler samfunnet med en jevn strøm av holdningsdannende opplysning og impulser til sosialt engasjement.

Ut fra det som er sagt foran ligger det nær å trekke denne slutningen om overføringsverdien av erfaringene fra nettverksarbeidet med organisasjonene:

I alt samfunnsbyggende arbeid er frivillige organisasjoner en verdifull ressurs som det offentlige gjør klokt i å samarbeide med. Ved å bygge opp et nettverk av organisasjoner og stimulere til samarbeid mellom dem, vil en styrke de positive kreftene i folket og skape vilkår for en prosess der et mangfold av interesser bidrar til å danne en helhet til beste for fellesskapet.